

Літварэапічэра Мастацтва

Выдаецца з 1932 г.

№ 31 (2610)

ПЯТНІЦА

4

жніўня 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

ЛАБА ДЗІЕНА, ЛЕТУВА!

Фота А. БАРЫСАСА.

На свята песні!

50 год
УТВАРЭННЯ
СССР

Добры дзень, Літва — краіна блакітных азёр і залатых жытнёвых палёў!

Мы — суседзі...

З незабыўных старажытных часоў сябруюць працавітыя літоўцы і беларусы. Разам у ліхую часіну паўставалі на абарону свабоды і незалежнасці сваёй радзімы, разам давалі знішчальны адпор крыважэрным захопнікам. Застанецца назаўсёды ў гісторыі, у памяці народнай наша сумесная барацьба супраць фашысцкіх захопнікаў у гады

Вялікай Айчынай вайны. Ніколі не забудуць літоўцы і беларусы аб страшэнных ахвярах яе, аб трагічным лёсе невялікага літоўскага сяла Пірчупіс, жыхароў якога фашысты жывымі спалілі за дапамогу партызанам, і такой жа жудаснай трагедыі вёскі Хатынь...

Мінулі часы ліхалецця. І сёння мы шчыра радуемся шчасліваму жыццю нашых суседзяў, якія ў адзінай дружнай сям'і братніх савецкіх народаў дасягнулі вялікіх поспехаў у самых розных галінах эканомікі і культуры. Мы радуемся іх дасягненню ў літаратуры і мастацтве. Мы любім іх цудоўныя песні... Іх мастацкасць

гаворыць пра незвычайную паэтычную таленавітасць літоўскага народа, які заслужана здабыў Літве славу краіны песні. Дайны і сучасныя песні аб новым жыцці літоўца гучаць па радыё і тэлебачанні, звяняць у калектывах мастацкай самадзейнасці, на святах песні, у якіх прымаюць удзел дзесяткі тысяч спевакоў.

...Учора споўнілася 32 гады, як Літва была прынята ў склад Савецкага Саюза. І мы горача віншваем сяброў-літоўцаў з гэтай знамянальнай датай, ад усяго сэрца жадаем ім новых поспехаў у сацыялістычным будаўніцтве.

Іван ШАМЯКІН,
народны пісьменнік БССР

ПОПЛЕЧ!

Сталіцы нашых рэспублік знаходзяцца па адлегласці ўсяго трох гадзін спакойнай язды на аўтамабілі. Адны і тыя ж палаткі і падобныя, як сёстры, сосны суправаджаюць падарожніка ад Мінска да Вільнюса. З падручнікаў па геаграфіі для пачатковай школы мы ведаем пра беларуска-літоўскую граду, зямля на якой з ледніковага часу да нашых дзён была густа заселена каменнем. Ды не толькі прырода аб'ядноўвае, родніць нашы рэспублікі. Аб'ядноўвае гісторыя народаў, складаная і пакутная ў часы панавання князёў і каралёў літоўскіх, польскіх, рускіх, але адзначаная шматлікімі помнікамі братэрства народаў-суседзяў, іх сумеснай барацьбой супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, вараў у перамогу і пшасце. Навечна народы нашы аб'ядналі Вялікі Кастрычнік, год 1940, калі літоўскі народ, разумеючы, што ёсць толькі адзіны шлях для захавання нацыянальнай самастойнасці і адраджэння — еднасць з народамі Краіны Саветаў, вярнуўся ў Саюз непарушны рэспублік свабодных, барацьба лепшых сыноў Літвы на фронтах, у партызанскіх лясах побач з рускімі, беларусамі, украінцамі, узбекімі, грузінамі, сынамі ўсіх савецкіх народаў супраць нямецкага фашызму, — гэты падзеі недалёкай гісторыі назаўсёды вызначылі лёс старажытнага і заўсёды маладога прыбалтыйскага народа, яго пачэснае і прыкметнае месца сярод народаў свету.

Іван Шамякін і Юсінас Марцінкевічус.
Фота А. ЛАСМІНСКАГА.

Кожны год і кожны дзень савецкай рэчаіснасці прыносяць такія звесткі аб існасці літоўскага народа ў адзінай браце з народамі-братамі да светлай мэты, якія не могуць не радаваць, не захапляць кожнага сумленнага чалавека.

У ЗША зноў праводзіцца «тыдзень заняволенаў нацый» — правакацыйная кампанія, якая бласлаўляе афіцыйнымі ўладамі, прэзідэнтам і якая служыць чорнай справе нагітання напружанасці паміж народамі. «Ястрабы», іх прыслужнікі і лёткі — буржуазныя нацыяналісты, якіх народы нашых краін назаўсёды вывелі, як смецце, і якім няма звароту назад у гэты «тыдзень» узнімаюць плямат і плач, вышчэ і скутоленне аб лёсе «заяволенаў» народаў. У «Нью-Йорк таймс» з'явілася перадоўка аб «няшчаснай», «маленькай» Літве, якой пагражае небяспека «русіфікацыі». Брахунам з «Нью-Йорк таймс» адказаў на старонках «Дэйлі Уорлд» амерыканскі публіцыст Філіп Ба-

носкі. Вось яго словы: «Толькі калі я сам наведаў Літву — упершыню ў 1959 годзе і яшчэ некалькі разоў пасля — я пачуў сапраўдную жывую літоўскую мову (адну з самых старажытных у Еўропе) і ўласнымі вачамі ўбачыў, якія цуды росту і развіцця зрабіла гэтая сацыялістычная краіна, якая налічвае тры мільёны жыхароў і якая страціла 700 тысяч чалавек у вайне супраць нацысцкіх варвараў і іх прыслужнікаў — літоўскіх фашыстаў (многія з гэтых здраднікаў пасля ўцяклі ў Амерыку і па іх дагэтуль плача вярхоўка)».

І далей Баноскі піша: «Яшчэ ніколі гэты народ не быў такі здаровы, ніколі літоўцы не жылі так доўга, ніколі так добра не харчаваліся і не апраналіся, ніколі не мелі такіх цудоўных жыллёвых умоў».

Магчыма, у амерыканскага публіцыста не было пад рукой лічбаў, якія маглі б надзвычай красамоўна пацвердзіць яго шчырыя словы.

Вось яны, некаторыя з лічбаў. У 1970 годзе Літва вырабіла прамысловай прадукцыі ў 31 раз больш, чым у 1939 годзе.

Варта адзначыць, што ў новай пяцігодцы, ажыццяўляючы рашэнні XXIV з'езда КПСС, драцоўныя Літвы дадуць прадукцыі ў паўтара разы больш, а выпуск электроннай апаратуры падвойцца, тэлевізараў і халадзільнікаў — п'ятроўца.

Толькі адна электрастанцыя ў Электроннай у 20 разоў дае больш энергіі, чым усе станцыі буржуазнай Літвы.

Пра пагандысты «раю» ў буржуазнай Літве любяць спасылацца на «поспехі» тагачаснай сельскай гаспадаркі — гаспадаркі кулакоў і памешчыкаў. Але пра іншае гаворыць няўмольная статыстыка. У 1939 годзе на кожнага жыхара было вырашана 58 кілаграмаў мяса і надоена 400 літраў малака, а ў 1970 годзе — 125 кілаграмаў мяса і 793 літры малака. На надоех малака Савецкая Літва алярадыла Галандыю, якая стагоддзі трымала першынство ў Еўропе ў гэтай галіве.

Колькасць студэнтаў на 10 тысяч чалавек насельніцтва ў Літве амаль у два разы вышэй, чым у Японіі, і ў тры разы вышэй, чым у Англіі.

Вось яна, сённяшняя

Літва, аб лёсе якой плачуць ханжы і клікуны з «Нью-Йорк таймс» ды і іншыя «літскоў» і «галасоў» імперыялістычнай прапаганды!

Мы, беларусы, шчыра, па-братняму, радуемся выдатным поспехам нашага бліжэйшага суседа.

Аб сувязях, дружбе лепшых прадстаўнікоў нашых культур напісана нямала шчырых, праніклівых слоў і ў Літве, і ў нас, у Беларусі. Але, магчыма, яшчэ мала ёсць глыбокіх даследаванняў аб узаемных уплывах нашых культур, літаратур, асабліва аб тых уплывах, якія маюць месца ў сённяшні час.

Калі я ўпершыню глядзеў непаўторныя дзівосныя карціны М.К. Чурленіса, то прыгадаў, што Янка Купала быў знаёмы з літоўскім мастаком і кампазітарам, што нейкі час яны нават жылі ў Вільнюсе ў адным доме. Пасля знаёмства з жывапісам і музыкай Чурленіса я п'інакшаму, здаецца мне, глыбей прачытаў некаторыя вершы Купалы перыяду 1910—14 гадоў.

Хіба гэта не тэма для сур'эзнага ўдумлівага даследчыка?

Нашы сучаснікі — Рыгор Шырма, Максім Танк, Піліп Пестрак, Міхась Машара, успамінаючы сваю дзейнасць у Вільнюсе ў 20—30 гадах, надзвычай цёпла адзіваюцца аб сустрэчах, дружбе, сумесных рэвалюцыйных выступленнях з літоўскімі пісьменнікамі, дзеячамі культуры. Пятро Глебка з любоўю ўспамінаў сваё сяброўства з Пятрасам Цвіркам у дні вайны. Шкада, што ні Цвірка, ні Глебка не пакінулі пісьмовых успамінаў. Але дружба людзей — гэта заўсёды дружба літаратур, культур, якія асноўваюцца на ўзаемных уплывах у творчасці, часам нябачных, глыбінных.

Пятрусь Броўка, Міхась Лынькоў, П'імен Панчанка і мы, трохі маладзейшыя, — Андрэй Макаёнак, Янка Брыль, Іван Мележ, я — нярэдка сустракаем з нашымі добрымі літоўскімі сябрамі А. Бяляўскасам, Э. Матузэвічусам, Э. Межэлайцісам, А. Жукаўскасам, Ю. Марцінкевічусам, М. Слудзісам, многімі іншымі за бласданнымі сталамі, спяваем песні і літоўскія, і беларускія, і нашы агульныя (у нас многа агульных матываў!). Але часцей за ўсё гэтыя

І ВАС, І НАС аб'ядноўвае Нёман, які бярэ свой пачатак у Беларусі. Гэта цудоўная і старажытная рака — сімвал дружбы літоўцаў і беларусаў, крыніца нашага натхнення, нашых песень і вершаў. Многа разоў упамінаецца ён у літоўскіх дайнах, безліч цудоўных песень сілалі пра яго плытаны Дзукі, жыхары Прынямоння. І на іх напевы, нібы каштоўнае і роднае рэха, адгукаюцца беларускія песні, пераплечэння нёманскімі матывамі. І там, і тут крутыя берагі, цудоўныя па сваёй прыгажосці абрывы, шумлівыя сасновыя гаі, зялёныя даліны... І такое ж сэрца ў людзей, якія ўмеюць змагацца, выносіць найвялікшыя цяжкасці, любіць, марыць, сумавець. Сэрца, аддадзенае айчыне, роднай зямлі, Нёману, яго чыстым водам, прывабным берагам і долам.

І таму не выпадкова матыў Нёмана так блізка творчасці беларускіх і літоўскіх паэтаў. Невычарпальныя крыніцы Нёмана жывяць паэтычнае слова. Невычарпальныя крыніцы народнай творчасці, народнай мудрасці жывяць, узгаўляюць, асвятляюць слова паэзіі. Нёман, яго жыватвор-

ная плынь, бессмяротны народ — усе гэтыя паняцці нейкі міжволі зліваюцца ў адно, набываюць адзіны сэнс, які хвалюе, надае сілы жыць, працаваць, тварыць. Так адчуваюць свой народ, так адчуваюць Нёман — сімвал нашай дружбы — літоўскія і беларускія паэты...

культурным цэнтрам, адыграла немалую ролю і ў беларускім культурным і літаратурным жыцці. Напярэдадні рэвалюцыі тут працавалі і жылі некаторыя беларускія пісьменнікі (у тым ліку п'ятоса-рэвалюцыйны ерца Цётка, выдатныя паэты Янка Купала, Якуб Колас і іншыя); яны

МАСТЫ

Трэба адзначыць, што ў пасляваенныя гады наша творчае і культурнае супрацоўніцтва, выданне перакладаў мастацкай літаратуры, правядзенне тыднёў літаратур і іншых мерапрыемстваў, абмен творчым вопытам, добрыя, сардэчныя асабістыя кантакты паміж літоўскімі і беларускімі пісьменнікамі — без сумнення, умацавалі і пашырылі культурныя і літаратурныя сувязі дзвюх рэспублік-суседак, якія ўжо і раней мелі выдатныя традыцыі дружбы.

Сталіца Савецкай Літвы — Вільнюс, якая і раней была важным

выдавалі ў Вільнюсе беларускія газеты, кнігі. Устанавілася ў іх блізня дружба з літоўскімі пісьменнікамі, мастакамі, дзеячамі культуры таго часу. Янка Купала, напрыклад, у гэты перыяд цесна дружыў з Людасам Гірам, Марыям Ластаўскае, кампазітарам Стасісам Шымкусам...

Потым, у гады акупацыі Вільнюса панскай Польшчай, тут жылі і пачыналі сваю літаратурную дзейнасць беларускія пісьменнікі Максім Танк, Піліп Пестрак, Валянцін Таўлай, Міхась Машара, Ніна Тарас і іншыя. Некаторыя з іх

Э. МЕЖЭЛАЙЦІС

БАЛТ

Я — просты балт...
...На берэзе балтыйскім маю дах.
Ён пахне морам, янтаром і небам.
Гарыць пад ім прапрадзеда ачаг...
Цяпло яго аберагаць мне трэба.

Заходзіць сонца... Чырваніць зямлю,
Вячорны ветрык дрэвы працінае,
Дзіцячы тварык да грудзей тулю,
Нібы яго ад кулі засланяю.

[Нядаўна тут, ля гэтых дзён прыморскіх
Зямля гарэла... Полюмя шугала

І дуб з зямлі з карнінем вырываў...
Але стаіць той дуб. Ён балт, ён моцны...
Вось мы ідзем...
Ёсць сонца у крыві ў нас,
І з сонцам і пад сонцам мы жывём.
Зайздросцім птушцы, стройнай, як Жыльвінас,
Што колерам — маланка, воляй — гром.
Мы не прывыклі да маўклівай седні.
Плыве над дахамі салодкі родны дым.
І сонечны гаршчок на стол вясельны
Я абпаліў на ачагу свайм.

Мацней вайны, мацней самога голаду
Мая цяжкая шчырая рука...
Нектарам пахне, гэта пчолы золата
Збіраюць мне у травах сасняка.

І пахне рыбай... Пахне глебай роднаю
І хлебам родным, і яшчэ дзяжкоў.
Літоўскаю драўляною мадоннаю,
Як Эгле, маці распаліла ўжо
Агонь, які мне п'яцкутна ззяе...
Высока ён над сажай ачага...
Кіпіць кацёл...
Дзіця маё гуляе...
Прыходзіць вечар...
І начы чарга...

...Я — просты балт. На гэтых белых дзюнах
Сяджу з высокай марай у вачах
І ціха параўноўваю у думках
Агонь прапрадзедаў і родны свой ачаг.
Пераклаў з літоўскай К. КАМЕНША.

сустрэчы адбываюцца ў Маскве, у час пісьменніцкіх з'ездаў, пленумаў. На жаль, мы рэдка яшчэ сустракаемся ў Вільнюсе і ў Мінску, хоць нам так проста сустрэцца, рэдка абмяркоўваем тыя актуальныя і, безумоўна, агульныя праблемы, якія хвалююць нашы творчыя арганізацыі і кожнага з мастакоў. Напрыклад, літоўскі сучасны раман атрымаў шырокае ўсесаюзнае прызнанне. Няма сумнення, што вопыт літоўскіх празаікаў зацікавіць многіх нашых раманаістаў. Вось бы разам пагаварыць на гэтую тэму! А нашых літоўскіх сяброў, магчыма, маглі б зацікавіць п'зунія дасягненні нашай драматыі і паэзіі.

Бяруся сцвярджаць, што ў беларускай літаратуры ёсць тэма Вільнюса, гэтак жа,

як тэма Мінска, Масквы, Ленінграда. Мы любім гэты цудоўны горад, дзе так хораша спалучаецца старажытнасць і сучаснасць, шматлікія помнікі яюга красамоўна расказваюць гісторыю не толькі літоўскага народа, але і беларускага, рускага. Архітэктараў, мастакоў, пісьменнікаў і тысячы тысяч савецкіх людзей з усіх рэспублік прываблівае новы сацыялістычны Вільнюс, раёны яюга, збудаваныя за апошнія дзесяць гадоў, заваявалі ўсесаюзную і нават сусветную славу і адзначаны высокімі прэміямі. Радуецца смельца пошуку і знаходні, рашэнні літоўскіх архітэктараў. Нашым беларускім архітэктарам ёсць пра што падумаць, пра што паспрачацца, разважаючы над вопытам літоўскіх калег. Адным словам, вельмі хочацца, каб усе мы, ва ўсіх рэспубліках, ва ўсіх сферах больш глыбока вывучалі вопыт адзін аднаго.

Такія думкі, такія пажаданні, я ўпэўнена, з'яўляюцца ў кожнага савецкага чалавека, хто разважае над вялікімі дасягненнямі партыі ў ажыццяўленні левінскай нацыянальнай палітыкі. Думкі гэтыя асабліва актуальныя сёння — напярэдадні 50-годдзя ўтварэння Саюза сацыялістычных рэспублік.

З сардэчнымі словамі звяртаюся я да дарагіх суседзяў і братоў — літоўцаў:

Са святам вас — Днём уз'яднання ў сямі савецкай!

Новых вам перамог і пшасця на светлай дарозе ў камунізм!

падтрымлівалі дэсную творчую сувязь з прагрэсіўнымі літоўскімі пісьменнікамі, якія жылі і працавалі ў Вільнюсе, — Ю. Кэжытасам, П. Каросасам, О. Міцітоў, А. Жукаўскасам і інш. На літоўскай, беларускай, польскай мовах выдаваліся альманахі, часопісы, у якіх супрацоўнічалі

паэта Максіма Танка, яго грамадская і літаратурная дзейнасць. Матывы Вільнюса глыбока ўвайшлі ў многія яго вершы, прасякнутыя вялікай сардэчнасцю і любоўю да гэтага старажытнага горада. Прыязджаючы ў Вільнюс, паэт любіць цэлымі гадзінамі вадаваць па горадзе,

мі, калгаснікамі, настаўнікамі, студэнтамі, школьнікамі вашай рэспублікі. Паездка ў Беларусь, творчыя кантакты з вашымі літаратарамі, сустрэчы з цудоўнымі, радаснымі людзьмі ў гарадах і сёлах заўсёды дастаўляюць нам многа незабыўных уражанняў. І кожны раз перад намі

га народа, якіх мы да гэтага часу, можа, дастаткова поўна і ярка не ўлавлілі і не ўразумелі. Мы наважна перананалізі і пераконваемся, у якіх велізарных маштабах распе прамысловасць Савецкай Беларусі, з якой любоўю і энтузіязмам будзеца новы Мінск. Шчыра радуемся поспехам беларускага калгаснага сяла, яго новым эканамічным дасягненням. Вельмі многа светлага і добрага бачым мы ў Беларусі, у яе жыцці і ў сэрцах яе людзей. І кожнаму з нас яшчэ даражэйшыя словы: сацыялізм, мір, праца, творчасць, дружба...

Я. Брыля, П. Броўкі, В. Быкава, М. Гарэцкага, — І. Шамякіна, М. Танка; кнігі паэзіі Я. Купалы, Я. Коласа, М. Танка, М. Калачынскага, а таксама некалькі кніжак для дзяцей. Нямала новых твораў беларускіх празаікаў і паэтаў розных пакаленняў у апошні час апублікавана ў літоўскай перыядыцы (у часопісах «Пяргале», «Нямунас», «Яўніма гратас», у газетах «Ціеса», «Літаратура і рмянас» і інш.).

скай мове, і аб кнігах літоўскіх аўтараў, перакладзеных на беларускую (у іх ліку — такія выдатныя творы літоўскай літаратуры, як «Поры года» вялікага класіка К. Данелайціса, «Брацкая паэма» Э. Межэлайціса, раман у навелах Ю. Балтушыса «Праданыя гадзі», раман А. Венцлавы «Дзень нараджэння» і інш.).

...У гэту летнюю раніцу я зноў успамінаю пра многіх беларускіх пісьменнікаў, пра нашы задушэўныя гутаркі, пра нашы агульныя паездкі па Беларусі і па Літве...

Сёння мы адчуваем біццё сэрца айчынай зямлі, дыханне ўсёй вялікай і шматнацыянальнай Савецкай краіны і патрыятычнае пачуццё дружбы народаў, з якім увесь савецкі народ сустракае 50-годдзе ўтварэння Саюза братніх рэспублік...

А на палях Беларусі збіраюць ураджай. Сінеюць удалечы лясы. Над азёрамі і рэкамі пад раніцу плыве белая смуга туману. У гарадах нястомна б'ецца сэрца заводаў і фабрык. Жыве і дышае зямля беларуская, зямля нашых добрых суседзяў, якой мы заўсёды жадаем шчасця, міру, вялікіх працоўных і творчых поспехаў!

Эўгеніюс МАТУЗЬВІЧУС

ДРУЖБЫ

прагрэсіўныя літоўскія, беларускія, польскія пісьменнікі. Ішла барацьба супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, які праводзіўся белалпольскімі ўладамі. Таму пад многімі вершамі, напісанымі ў твае гадзі Максімам Танкам, П. Пестраком, В. Таўлаем, мы побач з датай знаходзім прыпіску: «Лукішская турма». Верхаводы панскай Польшчы хацелі зламаць баявы дух паэтаў. Але гэта ім не ўдалося. За кратамі Лукішак нараджаліся новыя, прызыўныя вершы...

Надзвычай блізка звязана з родным нашым Вільнюсам імя выдатнага беларускага

пры месячным святле наведваць прадмесці і старыя вузкія вуліцы, дзе ён калісьці марыў пра рэвалюцыю, пра паэзію, пра першае каханне... Максім Танк гаворыць, што кожны раз вяртаецца ў Вільнюс нібы абноўленым, нібы зноў набыўшым юнацтва. Такім дарагім і светлым бывае горад юных дзён...

Мы, літоўскія пісьменнікі, заўсёды з пачуццём вялікай радасці ўспамінаем аб тых літаратурных сустрэчах, літаратурных вечарах, у якіх нам па той ці іншай прычыне давялося ўдзельнічаць на вашай гасціннай зямлі, гутарыць з пісьменнікамі, рабочы-

раскрываюцца ўсё новыя і новыя рысы працавітага, адважнага і таленавітага беларуска

Мы рады, што літоўскія і беларускія пісьменнікі аб'ядноўвае і цудоўны Нёман, і наша творчая праца, і тыя трывалыя масты братэрства, якія мы ўзвялі і ўзводзім сваімі сэрцамі, сваім розумам, глыбока разумеючы вялікі сэнс савецкага інтэрнацыяналізму і яго гістарычныя перспектывы.

Мы рады, што на кніжных паліцах літоўскіх чытачоў ляжыць ужо немалая бібліятэчка твораў беларускіх аўтараў у літоўскім перакладзе: анталогія беларускай прозы, дзве анталогіі паэзіі, празаічныя кнігі З. Бядулі,

Вялікую і карысную работу зрабіў гісторык беларускай літаратуры А. Мальдзіс, які напісаў даследаванне аб творчых узаемазвязях беларускіх і літоўскіх пісьменнікаў у савецкай гадзі. (Гэта работа надрукавана ў зборніку навуковых прац «Старонкі літаратурных сувязей», які выданы на беларускай мове ў Мінску ў 1970 г.). Даследаванне А. Мальдзіса раскрывае перад намі мноства цікавых фактаў і момантаў з гісторыі ўзаемаадносін нашых літаратур за працяглы перыяд. Побач з цэлым радом цікавых матэрыялаў у гэтай рабоце можна знайсці дакладныя бібліяграфічныя дадзеныя аб творах беларускіх пісьменнікаў, выпушчаных на літоў-

НЕЗАБЫЎНА ЯРКІМ, цудоўным відовішчам было рэспубліканскае свята народных ансамбляў, праведзенае нядаўна ў Вільнюсе і Каўнасе ў гонар 50-годдзя СССР. На свята прыбылі ансамблі з Расійскай Федэрацыі, Украіны, Беларусі, Эстоніі, Латвіі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і Польскай Народнай Рэспублікі.

Вуліцы і плошчы гарадоў пераліваліся колерамі нацыянальных касцюмаў, поўніліся песнямі, танцамі, радаснымі ўсмешкамі.

Годным прадстаўніком нашай рэспублікі быў ансамбль «Лідчанка». Яго выступленні прымаліся вельмі цёпла і сардэчна, нашым самадзейным артыстам удзельнікі свята скандавалі «Няхай жыве Беларусь!»

Вялікую цікавасць выклікалі самабытныя нумары, напрыклад, створаныя І. Хворастам на фальклорным матэрыяле кругавая кадрыля. Гарачымі апладысмантамі сустрэта была новая музычна-хараграфічная кампазіцыя «Лідчанкі» «Карабейнікі» і літоўская народная песня «Цераз лес-лясочак».

А ў верасні зноў сустрэчы з літоўскімі сябрамі — «Лідчанка» выступіць у Кастрычніцкім раёне Вільнюса, раёне, з якім спаборнічае Ліда.

М. КОП,
дырэктар Гродзенскага абласнога
Дома народнай творчасці.

Ромас САДАЎСКАС

3 АДНОЙ КРЫНІЦЫ

Неяк пагодлівым ліпеньскім днём ехалі мы з Друскінінкай у Гродна. Дарогі тут кіламетраў з сорак, ды і шаша добрая — словам, паўгадзіны язды на легкавушцы. Але спяшацца не варта...

На дзiesiąтым кіламетры — пагранічны слуп, нібы нешта ад экзотыкі. І прычына для роздуму. Само слова «граніца» прымушае думаць аб размежаванні, раз'яднанні людзей і краёў. А тут наадварот — плакат: «Сардэчна вітаем» і — поціск рук. Слуп — сімвал таго, што тут канчаецца старонка літоўская і пачынаецца беларуская. І толькі сімвал. Бо райгардскія салаўі пяюць па адзін бок даліны, а іх пошчак чуюць лепей на другім, анемоны ўвесну квітнеюць на вашых лугах, а іх водар вецер

даносіць да нас; літоўскія хлопцы з суседніх вёсак едуць за нявестамі на Беларусь, і адтуль да нас кіруюцца — за тым жа. Ды хіба раскажаш пра ўсё, што тут яднае людзей, птушак, дрэвы...

Возьмем тую ж райгардскую даліну, апетую ў карціне самага цудоўнага з літоўскіх мастакоў — М.-К. Чурлэніса. Вядома, нам хацелася гэты райскі куточак пакінуць некранутым, гэтым, якім ён адкрыўся погляду мастака восемдзесят год назад. І тады беларускія леснікі казалі: «Тое, што дорага вам, дорага і нам, мы не будзем праводзіць аніякіх работ, якія змянілі б выгляд Райгарда». Больш таго, на сваім банку паўзбоч дарогі яны адкрылі цудоўную крынічку, і да яе цяпер кіруюцца ўсе літоўскія экскурсанты, якія вырашылі прайсці сцежкамі Чурлэніса. Прыпалі да яе і мы ў спякотны летні поўдзень.

А колькі праяў такой братняй блізкасці на працягу ўсёй граніцы паміж Беларуссю і Літвой! Не злічыць. Адны ў нас рэкі і несці,

адзін лес і адна праца... Нас яднаюць стагоддзі і геаграфія, барацьба і спадзяванні абодвух народаў. Словам, прычыны для адзінства многа. Але самая галоўная — гэта пачуццё сям'і адзінай, тое, што мы жывём у саюзе народаў савецкіх, што ідзем па адным шляху да адной мэты.

Беларусь прайшла па гэтай дарозе больш паўстагоддзя, а наш край нядаўна адзначыў 32-ю гадавіну савецкай рэчаіснасці. Але хоць Літва і адна з малодшых сясцёр у сям'і савецкіх народаў, мы аднолькава з усімі багатыя і хлебам, і духам. Чаго няма ў нас, ёсць у вас, і наадварот. У вас самыя лепшыя трактары, а ў нас, калі верыць вынікам усесаюзных спаборніцтваў, выдатныя араты. У мінулым годзе мы сабралі з гектара ў сярэднім па 27 цэнтнераў збожжа. А сёла і таго лепш — у некаторых мясцінах гектар дае па 60 цэнтнераў!

Мы рады вашым працоўным поспехам, а вы, я абсалютна ўпэўнены, неабмяквалы да нашых пера-

мог — інакш і быць не можа, таму што ў нас адна Радзіма, адны засекі і адзін хлеб.

Нам ёсць чым ганарыцца.

Мы ганарымся, напрыклад, тым, што самую папулярную ў нас кніжку «Лісткі календара» напісаў беларускі пісьменнік Максім Танк, і тым, што кнігі нашых аўтараў не залежваюцца на паліцах вашых кнігарняў. Нам прыемна, што вашы дзяўчаты, мяркуючы паводле лаўраў гімнастак, самыя грацыёзныя, гэтак жа прыемна, што нашы хлопцы — неблагія баксёры. Жыццё ў нас багатае, цікавае, і падобным творчым спаборніцтвам няма і не будзе канца.

Пажадаем жа, каб над нашымі дахамі было заўсёды бясхмарнае мірнае неба, а поспехаў вялікай сям'і нашай не зменшыць і не адняць нікому.

У САВЕЦКІХ людзей ёсць добрая традыцыя: падводзіць вынікі, гаворыць аб дасягненнях напярэдадні вялікіх усенародных свят... Значныя поспехі ў нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры перад славным 50-годдзем утварэння СССР. Шырока адзначаючы гэтыя дасягненні савецкай літаратуры, сёння многа і, як здаецца, не без падстаў гавораць аб здабытках літоўскай прозы, літоўскага рамана...

Усё часцей у крытычных артыкулах, аглядах называюцца імёны таленавітых літоўскіх пісьменнікаў-празаікаў І. Авіжуса, М. Служкіса, А. Бяляўскаса, В. Бубніса, Р. Кашайскаса, П. Мікелінскаса, Ю. Палезы і іншых. Гавораць аб неусульненым наватарстве гэтых вядомых пісьменнікаў, аб тым, што яны ўнеслі ў нацыянальную літоўскую прозу свежы струмень, што гэтая псіхалагічная проза (або проза так званая ўнутранага маналагу) узняла актуальныя філасофскія і маральныя праблемы сучаснасці. Было б вельмі нажадана, Алфонсас Пятровіч, каб вы падзяліліся думкамі аб развіцці прозы ў рэспубліцы, у прыватнасці, расказалі б аб набыхках літоўскага рамана.

БЯЛЯЎСКАС. Прызнацца, тэма, якую вы сфармулявалі сваім пытаннем, мяне заўсёды вельмі хвалюе... Сёння сапраўды мы можам з радасцю і гонарам гаворыць як аб істотных дасягненнях літоўскай мастацкай літаратуры, так і аб вялікіх поспехах нашай нацыянальнай культуры наогул за гады Савецкай улады ў Літве, дзе сёння ўсяляк заахвочваюцца творчыя сілы чалавека. З другога боку, наўрад ці былі б гэтыя поспехі такімі значнымі, калі б мы былі пазбаўлены магчымасці чэрпаць са скарбонкі культур савецкіх народаў, абменьвацца духоўнымі каштоўнасцямі... Кожны сапраўды таленавіты твор, перакладзены на іншыя мовы, становіцца агульным набыхкам, уздзейнічае на ход ідэйна-эстэтычных пошукаў. Але вернемся да пытання аб сучасным літоўскім рамана.

Направільна было б лічыць, нібыта літоўскі савецкі раман узнік на голай глебе... У нашай класічнай літаратуры былі трывалыя рэалістычныя і рамантычныя традыцыі. Першы літоўскі раман убачыў свет яшчэ ў 1902 годзе. Літоўская літаратура крытычнага рэалізму збірала сілы, вопыт, развівалася пад непасрэдным уздзеяннем ідэй марксізму-ленінізму, пад уплывам рэвалюцыйнай барацьбы працоўных. Плён гэтага развіцця асабліва стаў адчувальны к 1940 году. У нас з'явіліся творы, у цен-

тры якіх стаў станючы герой. І тут перш за ўсё варта назваць раман «Зямля-карміцелька» Пятраса Цвіркі. Гэты твор, па сутнасці, паклаў пачатак сацыялістычнаму рэалізму ў літоўскай літаратуры. І заўсёды, калі мы сёння гаворым аб высакароднай працы пісьменнікаў старэйшага пакалення, аб іх барацьбе за інтэрнацыянальную, гуманістычную, антыфашысцкую літаратуру, мы няўменна з пачуццём вялікай павагі і ўдзячнасці называем імя Пятраса Цвіркі...

У першыя пасляваенныя гады тэмпы развіцця нашай прозы крыху запаволіліся. Становішча ў тагачаснай літоўскай літаратуры было вельмі складаным. Ішла цяжкая барацьба за сацыялізм... Ад пісьменніка патрабавалася дзяць выразны адказ: ці гатовы ён паставіць свой талент на службу сацыя-

лізму. І лепшыя прадстаўнікі літоўскай літаратуры зрабілі правільны выбар... Яны пішуць пра аднаўленне разбуранай акупантамі народнай гаспадаркі, пра калектывізацыю літоўскай вёскі, пра новыя адносіны паміж людзьмі. У 1948 годзе выходзіць з друку першы літоўскі савецкі раман І. Давідайціса «Перад бурай», гісторыка-рэвалюцыйная тэма гучыць у рамане А. Гудайціса-Гузвічуса «Праўда каваля Ігнотаса» і «Браты». Радуе сваімі творамі Ю. Балтушыс, раман якога «Праданыя гады» карыстаецца папулярнасцю. Але выраслі тым часам і маладыя празаікі — Іонас Авіжус, Міколас Служкіс і іншыя. Гэтыя здольныя таленавітыя пісьменнікі з выразнай ідэйнай платформай працягваюць лепшыя традыцыі прагрэсіўнай літаратуры мінулага, памнажаюць вопыт сучаснай прозы, узбагачаюць яе вобразамі і ідэ-

ямі эпохі сацыялізму, і, па сутнасці справы, трымаюць сёння ў сваіх руках лёс літоўскага рамана. Але наш раман — разнастайны, у ім узаемадзейнічаюць самыя розныя стыльвыя плыні. Тут, як гаворыцца, галоўны паказчык — таленавітасць пісьменніка, яго творчы пошук, які так цудоўна праяўляецца на ніве сацыялістычнага рэалізму. Побач з маладымі нястомна працуюць пісьменнікі старэйшага пакалення — Е. Сіманайціс, Ю. Паўкшціліс, Ю. Балтушыс... Іх вопыт, як ужо я падкрэсліваў, увабрала творчая моладзь, але яна і сама значна ўзбагаціла літоўскую прозу новымі элементамі.

— Менавіта аб гэтым падрабязней, калі ласка... У прыватнасці, цікава было б пачуць вашу думку, Алфонсас Пятро-

для савецкай літаратуры тэмы, як чалавек і рэвалюцыя, зямля і народ, бліскуча вырашае іх на спецыфічным літоўскім матэрыяле — на паказе невяліччай вёскі Лаўксодзіс і гарадка Крашюпенай у часы гітлераўскай акупацыі. У «Згубленым прытулку» раскрываецца жыццё народа на пэўным гістарычным рубяжы — надта складаным і адказным. Асноўная сюжэтная лінія, як памятаецца, — лёс настаўніка Гедымінаса Джугаса ў кругаверці гістарычных падзей, дарогай якіх ён праходзіць, марудна і пакутліва вызваляючыся ад ілюзій абстрактнага гуманізму, нацыяналістычных догмаў. Але я не буду падрабязна спыняцца на ідэйна-мастацкіх вартасцях твора, які справядліва ацэньваецца крытыкай як з'ява ўсесаюзнага

А. БЯЛЯЎСКАС:

«ТВАРАМ ДА САМЫХ ВОСТРЫХ, НАДЗЁННЫХ ПЫТАННЯЎ ЖЫЦЦЯ...»

ГУТАРКА СА СТАРШЫНЕЙ ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ ЛІТВЫ

лізму. І лепшыя прадстаўнікі літоўскай літаратуры зрабілі правільны выбар... Яны пішуць пра аднаўленне разбуранай акупантамі народнай гаспадаркі, пра калектывізацыю літоўскай вёскі, пра новыя адносіны паміж людзьмі. У 1948 годзе выходзіць з друку першы літоўскі савецкі раман І. Давідайціса «Перад бурай», гісторыка-рэвалюцыйная тэма гучыць у рамане А. Гудайціса-Гузвічуса «Праўда каваля Ігнотаса» і «Браты». Радуе сваімі творамі Ю. Балтушыс, раман якога «Праданыя гады» карыстаецца папулярнасцю. Але выраслі тым часам і маладыя празаікі — Іонас Авіжус, Міколас Служкіс і іншыя. Гэтыя здольныя таленавітыя пісьменнікі з выразнай ідэйнай платформай працягваюць лепшыя традыцыі прагрэсіўнай літаратуры мінулага, памнажаюць вопыт сучаснай прозы, узбагачаюць яе вобразамі і ідэ-

віч, пра новы раман Іонаса Авіжуса «Згублены прытулак».

БЯЛЯЎСКАС. Іонас Авіжус — аўтар вядомых раманаў «Вёска на ростанях» і «Шкляная гара». Ён заўсёды, як мне здаецца, цвёрда трымаецца залатога правіла: пісаць толькі аб тым, што добра ведаеш. Сын селяніна, выдатна знаёмы з псіхалогіяй сельскага працаўніка, урэшце, журналіст, на вачах якога ажыццяўлялася калектывізацыя ў Літве, ён змог эпічна асэнсаваць і глыбока і пераканаўча паказаць у рамане «Вёска на ростанях», як перабудоўвалася вёска, якія рэальныя цяжкасці стаялі на шляху рэвалюцыйных пераўтварэнняў у рэспубліцы. Вось чаму так хвалююць чытачоў яго кнігі.

Яшчэ большы поспех прыпаў на апошні раман Авіжуса «Згублены прытулак» («Час спусташэння сядзібы»). Пospex не выпадковы: ён быў падрыхтаваны і вопытам работы самога аўтара над напярэднямі раманамі, і, як мне здаецца, творчай практыкай іншых вядомых літоўскіх празаікаў, якія нямала зрабілі апошнім часам у галіне мастацкага асваення тэмы класавай барацьбы на вёсцы. Ды аб гэтым — крыху ніжэй.

Што ж характэрна для рамана Авіжуса? Перш за ўсё — гэта раман пра барацьбу ідэй, пакутлівы пошук ісціны. Пісьменнік ставіць такія агульныя

значэння. Мне хочацца засяродзіць вашу ўвагу на адным істотным моманце ў творчасці пісьменніка.

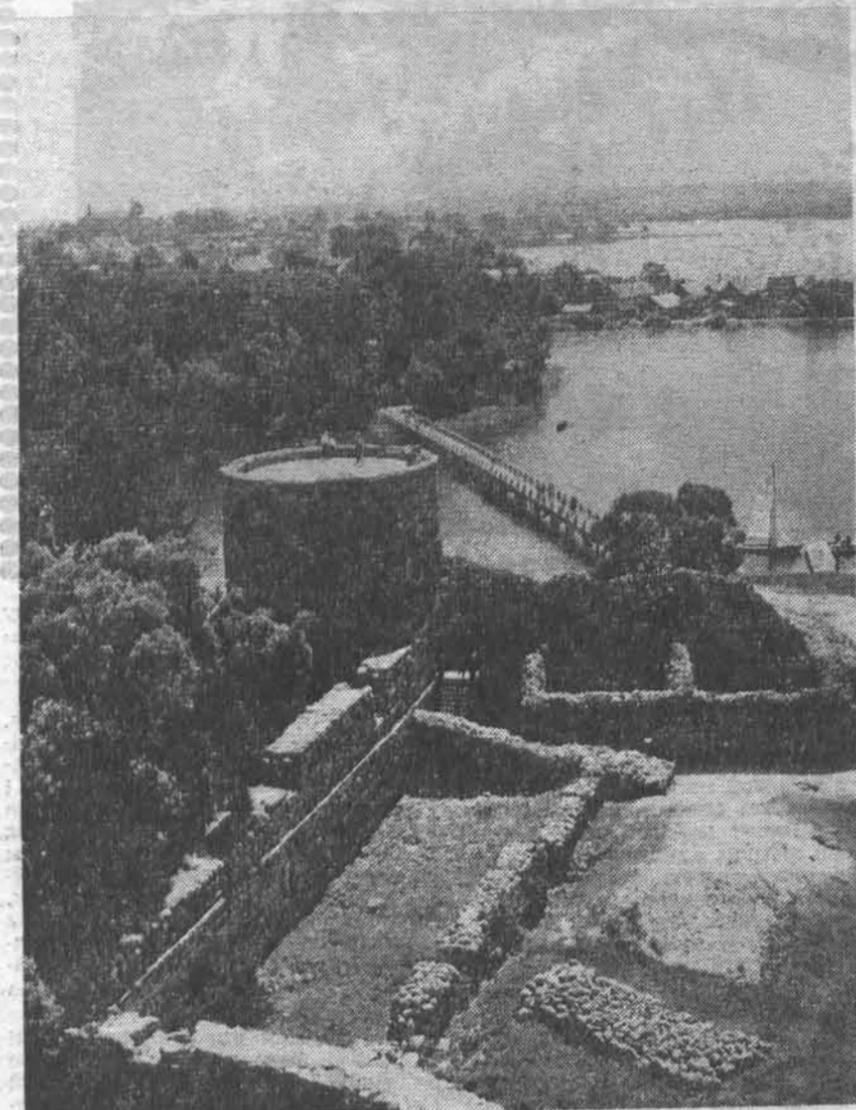
Раней мы ведалі Іонаса Авіжуса як прыхільніка традыцыйнага рамана. Дастаткова нагадаць хоць бы раман «Шкляная гара». Але вось у апошнім творы, заслужана адзначаным Дзяржаўнай рэспубліканскай прэміяй, Авіжус не застаўся абываемым да новага ў літоўскай раманістыцы, застаючыся верным ранейшай эпічнай манеры, ён звярнуўся да вопыту сучаснага псіхалагічнага рамана. І — не дарэмна. Як мы бачым, у «Згубленым прытулку» рысы эпічнай прозы вельмі арганічна спалучаюцца з лірычнай. Гэта яшчэ раз пацвярджае, што пазіцыі прозы ўнутранага маналагу вельмі трывалыя.

— Наколькі нам вядома, вы таксама з'яўляецеся адным з прадстаўнікоў так званай новай школы літоўскага рамана. Вашымі раманамі «Вуліца працы», «Цвітуць ружы пінсовыя», «Мы яшчэ сустрачымся, Вільма», «Кайнаскі раман» у той ці іншай ступені ўласцівы рысы сучаснай літоўскай лірыка-псіхалагічнай прозы... Што, на ваш погляд, перш за ўсё вызначае гэты тып рамана?

БЯЛЯЎСКАС. Нядаўна амаль на аналагічнае пытанне — аб пошуках новых форм рамана — мне даводзілася адказаць у часопісе «Дружба народаў»... І я хачу зноў падкрэсліць, што форма —

А. Бяляўскас (злева) і Ю. Палезіс.

Адноўлены старадаўні Тракай — адна з прыгажэйшых мясцін Літвы.

Фота А. ВАРЫСАСА.

Вацыс РЭЙМЕРЫС

Песню я хацеў аддаць табе — і ўбачыў мільён рук. Мілыя, дарагія, заўсёды клопатныя, яны падкідвалі цябе, так падкідае маці сваё дзіця, дзіця першай любові, высока да сонца, да зор. Святло зліло іх далоні — з тваімі — з бліскучымі лісцікамі парасткаў маладыя і з каркасамі вежаў вялікіх, і былі рукі пяшчотныя і ласкавыя, і былі рукі — дужыя і стальныя. Ты вымольвала ў мяне песню, іх далоні працягваючы да мяне. О, як да іх прыпаці! Можна, стаўшы хмелем, абаць іх — юныя, гладкія, белыя і месцамі парэзаным прыгожам! Іх так многа. Неаглядны лес. Мора ласкі. Горы мускулаў.

О Д А ЎСЕМАГУТНЫМ РУКАМ

Бой і праца. Любоў і страсць. Вось рука, пяшчоту якой адчуваюць скурай сваёй нават кветкі, яна пяшчотна прымушае зрабіць свой першы жыццёвы крок. Бось рука, жорсткая і грубая, але яна ва ўсе які, ва ўсіх краінах нясе плён сваёй працы да сонца. Так, самыя лепшыя ў свеце, пасля рук маці — рукі працаўніка! Я схляюся перад імі, — непрыгожымі, жылістымі, чорнымі ад металу, ад зямлі, — перад спрацаванымі далонямі, бруднымі ад аўтагена, аліфы, далонямі ў грудках мазалёў, у мерыдыянах маршчынаў, нібы яны — два паўшар'і. Хто бачыў іх у іскрах расплаўленага чыгуну, спавітых стальнымі стружкамі, нібы серпанцінам; хто ведае,

гэта заўсёды форма нечага, а гэты нешта заўсёды будзе мастацкім адлюстраваннем рэальнасці.

Што ж датычыць псіхалагічнага пачатку ў нашай раманістыцы, пэўных змен у структуры рамана, дык гэта сведчыць, перш за ўсё, пра шырыню і разнастайнасць спосабу жыцця савецкага грамадства і кола інтарэсаў сучаснага чалавека, пра імкненне пісьменніка больш дакладна і тонка перадаць дыялектыку душы героя. Як вядома, змена гістарычных эпох выклікае ў жыцці народа самыя вострыя палітычныя і сацыяльныя канфлікты, драматычныя калізіі... Гэтым і тлумачыцца, што літоўскі раман набывае такую канфліктнасць сюжэта, якая мала была знаёма нашай літаратуры ў мінулым. Менавіта час дыктуе і новы падыход да паняцця характару ў творы, патрабуе якасна новага яго рашэння. Даць абмалёўку характару ў іх становіцца адным з сродкаў старой раманістыкі амаль ужо немагчыма, бо форма несвядома ўступае ў канфлікт з вышэйшым жыццёвым матэрыялам. У нашай літаратуры з'яўляецца герой інтэлектуальны, які разважае, шчыра ацэньвае сябе. А што такое «расказ аб сабе» ў мастацкай прозе? Гэта «расказ аб свеце — праз сябе». Іншымі словамі, паказ грамадскага праз асабістае. І такі кірунак у прозе апраўданы. Імкненне героя пераўтварыць свет па-свойму супадае з асноўным імкненнем нашага грамадства. Цікавы, з самабытнымі думкамі; з тонкім інтуітыўным адчуваннем справядлівасці герой лічыць сваім абавязкам выступаць супраць перажыткаў мінулага — мяшчанства, кар'ерызму, пошласці, чалавечай нізасці, крытычна падыходзіць да тых ці іншых з'яў грамадскага і асабістага жыцця. Менавіта дзякуючы ўзмацненню псіхалагічнага пачатку ў нашай раманістыцы (а з'ява гэта не выпадковая і не запачыная аднекуль, як некаторыя лічаць), мы глыбей пазналі акаляючы нас сённяшні быт. лепей зразумелі розныя сацыяльныя і філасофскія праблемы часу, нарэшце, бліжэй, ярчэй убачылі чалавека як асобу, якая мацнее ў духоўных пошуках.

— Яшчэ не так даўно ў літоўскай крытыцы гучалі пэўныя сымплены і адносіны жыццёвай актыўнасці герояў псіхалагічнай прозы. Выказваліся думкі, напрыклад, што нібыта гэтыя героі здольныя «толькі ў большай ці меншай ступені адмятаць мяшчанства і другія перажыткі мінулага, але «дзейнічаць» гэтыя не «мелі». Ці можна пагадзіцца з гэтым? Магліна, такое абвінавачанне героя ў пэўнай пасіўнасці тлумачыцца проста самай структурай псіхалагічнага рамана — ланцужок падзей не мае ў ім вышэйшага значэння, яго амаль зусім замочыць збод думак, плынь настрояў, эмоцый?

БЯЛЯУСКАС. Я не зусім згодзен з гэкай пазіцыяй крытыкаў... Псіхалагічны раман даў, на маю думку, героя актыўнага, які не толькі разважае, але і паўстае супраць духоўнага расчалавечання людзей, усялякага зла, заклікае да лепшага, прымушае над многім задумацца, паглыбіцца ў сябе. А гэта — адзнака добрай прозы. Як я падкрэсліваў

ужо, дзякуючы псіхалагічнаму рамана наша проза пазярнула на тварам да самых вострых, надзённых пытанняў жыцця грамадства. Іншая справа, што ёсць кнігі добрыя, арыгінальныя, адзначаныя высокай мастацкасцю, а ёсць і шэрыя, бяскалерныя, якія адкрываюць тое, што ўжо даўно адкрыта... Апошнія, безумоўна, не прынясуць карысці, да якой бы: прозы іх не адносілі — лірычнай або эпічнай... Трэба перш за ўсё добра пісаць. Не спыняцца на дасягнутым, ісці далей і далей па шляху развіцця літоўскага савецкага рамана. Літаратура павінна быць вартая жыцця, вартая сваёй эпохі, свайго народа — такі закон нашага развіцця.

— Паколькі гутарка ідзе аб раманах, ці не малі б вы некалькі слоў сказаць аб сучаснай беларускай прозе?

БЯЛЯУСКАС. На жаль, мы, пісьменнікі дзёных рэспублік, усё яшчэ мала ведаем адзін аднаго, недастаткова выдаем у сябе кніг суседзям. І усё ж нават тое, што я прачытаў, што ведаю, дае падставу сцвярджаць: беларуская проза апошніх год не выпадкова заваявала шырокага чытача ў краіне... Гэта сапраўдная проза, проза высокага грамадзянскага гучання, якая ўзнімае значныя сацыяльныя і філасофскія праблемы. У нас, у Літве, асабліва папулярныя творы беларускіх пісьменнікаў Івана Шамякіна, Івана Мележа, Васіля Быкава, Янкі Брыля. Упэўнены, што ў будучым літаратурныя сувязі рэспублік стануць яшчэ мацнейшыя. Мы — за творчасць саборніцтва, якое заўсёды стымулявала развіццё савецкай шматнацыянальнай літаратуры, давала выдатны плён.

— І апошняе, традыцыйнае пытанне: над чым вы зараз працуеце?

БЯЛЯУСКАС. Як заўсёды — пішу... Падрыхтаваў кніжку крытычных артыкулаў — разважанні аб раманах... Але разважанні разважаннямі, а забываць пра непасрэдную творчую працу нельга. Працую над новым раманам аб жыцці сучаснага горада. Трэба спытацца, адставаць у наш час небяспечна — моладзь на пяткі наступае... Павінен адзначыць: добрая змена ідзе ў літоўскую савецкую літаратуру! Асабліва актывізаваліся маладыя пісьменнікі ў гэты юбілейны год. Кожная другая кніжка, што выходзіць у выдавецтва, — твор маладога. Безумоўна, нашым маладым празаікам і паэтам варты параіць пашырыць кола сваіх назіранняў і даследаванняў жыцця, актывізаваць пошукі новых праблем, герояў, імкнуцца да разнастайнасці сродкаў мастацкай выразнасці. Аднак і тое, што ўжо зроблена імі, сведчыць — яны дастойна працягваюць у сваёй творчасці лепшыя традыцыі літоўскай савецкай літаратуры. Гэтак можна толькі радавацца.

— Вялікае дзякуй за цікавую змястоўную гутарку. Жадаем вам новых творчых поспехаў.

БЯЛЯУСКАС. Паспехаў і беларускім пісьменнікам у нашай агульнай літаратурнай справе. Гутарку правёў Яўген КАРШУКОУ.

як з цаліны, з ворыва, шчодро ўгноенага, яны падымаюць караваі белага хлеба.

І ставяць іх на стол. Для гэтага кожная пылінка на іх далонях зоркай касмічнаю заблішчыць, для гэтага кожная маршчына на далоні,

як сцяжынка, у казку павядае. І звычайныя, непрыгожыя, цяжкія рукі

як цудам прыроды засвецяцца. Творцы зямнога, нябеснага, варты зямлі яны і неба! Гэта ім, рэспубліка, ты ўручыла ў зале Саветаў мандат новых дзён, гэта ім — і ў высотным сталічным будынку,

і ў прастай сялянскай хаціне — ты ўручыла ўрачыста ад імя нас усіх гербавую пячатку з сярпом і сонцам.

Ці ёсць яшчэ дзе-небудзь рукі, болей справядлівыя, чым гэтыя! Наўрад ці хто выкуе з бронзы далоні гэтыя для музея, а гэтыя ж далоні будуць гучаць для будучых пакаленняў

маршамі працы і барацьбы; іх цеплыня зямлю сагрэла, яны, што смела імкнуліся ў будучыню,

зліліся з ёй яшчэ тады, калі капіталісту паргажалі кулакамі,

калі вывешвалі чырвоны сцяг над натоўпам; калі, выпростваючы пальцы, селялі ў роднай краіне слова праўды. Яны па-ранейшаму наперадзе веку, калі, зламаўшы наручнікі, з карцараў імчаліся да таварышаў, калі ля магільнай ямы так сціскалі халодную гліну, што тая, гарачая, пачэцца яшчэ і сёння.

Якая рука зараўняла акопы на Арлоўскай раўніне,

якая рука зіяла над акупантамі, як маланка грозная! Усе тут яны: далоні, што адставалі Вільнюс; далоні, што ўтрымалі, быццам вугаль гарачы, класавую бітву ў вёсцы; далоні, якія іклакі, вялі, гладзілі і каралі; далоні, якія запальвалі агні новых заводаў; далоні, што высеклі з Нёмана святло для Літвы. Магутныя рукі. Гарачыя рукі. Пераплеценныя адна з адной, як вянікі братэрства народаў, яны падымаюць зямлю усё вышэй да сонца, усяляе ў іх сілу крыніца адна — Партыя.

Пераклад Уладзіміра КАРЫЗНЫ.

Саламея НЕРЫС

Хай праклінаюць чалавекі недасканалае быццё — ёсць дружба верная навет і светла ў ёй мае жыццё.

Альбінас БЯРНОТАС

«Ці ўвышыні не золка, не сцюдзёна!» — ля помніка яго пібы пытаюць дзеці. Наросхрыст паліто яго з бетону, а мроіцца — даносіць крокі вецер...

Альбінас ЖУКАЎСКАС

Балтыйскае мора! Як пугай, мяне ты сцябала, куляла, як конаўку, лодку, і вёсла памала.

Кідаліся хмары ніцца на чорныя хвалі. Мяцёлкамі бліскавіцы іх абмяталі.

Насы бранясцоў зразалі твой стрыжань гарачы.

Яніна ДЭГУЦІТЭ

Ты — маленькая. Ты ўся ў далонях Каралёў Чурлёніса. Затое паміж прысмакаў зямнога піру Ты ляжыш духмянай хлеба лустай.

Марцэліюс МАРЦІНАЙЦІС

Павядзе мяне белы садоўнік У светлую поўнач чэрвеня,

ДРУЖБА

Глухая ноч, а дзень пражыты, і хмары неба занялі... Але чаму тады — скажы ты — Мне светла гэтак на зямлі.

О, не, не блікі на вяршынях, Не, не зара — не ад яе! Ад вернай дружбы ў нашых жылах Яе мелодыя пая.

І дзеля гэтага даверу Жывём, і кветкі нам цвітуць... І для таго гамоняць дрэвы І ўдалеч Нёманы цякуць.

Дзеці ля помніка Леніну

Ленін — Сышоў з карцін, партрэтаў, абеліскаў, Ідзе па Вільнюсе ў гомане дзіцячым, Ён трэба нам — спагадлівы і блізкі, А ў помніку ён вечнасцю пазначан.

Ленін — Са статуі цяжкіх, бюстаў непрытомных Спускаецца насустрач дню і людзям. Дзіцячай марай, працаю нястомнай Яго ўзвышаць і вечна славіць будзем.

Пераклад Алеся РАЗАНАВА.

БАЛТЫЙСКАЕ МОРА

Прыбалтыкі землі і хвалі Чужынцы хацелі з'іначыць.

Хісталі сцяну туману, Над берагам навесалі. Каціліся ураганам І самі у ім згасалі.

І зноў навакол — прастора. Сплыла чужакоўская ціна. Агні маякоў усязорных Цябе асвятлілі.

Шэпчуцца хвалі лагодна, Хвалі не ведаюць зморы. Хай над табою лагодна Будзе, Балтыйскае мора.

Пух тапалёвы ўзлятае Белым-бела ў бязмежжы. ... Завяе белая чаек З холадам снежным.

Пераклад Казіміра КАМЕРШЫ.

ЛІТВЕ

Ты на карце — як лісток каліны.

На грунвальдскай баявой кальчуга Колца невялічкае. І кропляй Пірчупіса кроў у зямных азбрах. Ты — над шэраг ніваю світанне, Дождж праменьняў на прасторных плошчах.

Ты на глобусе — бурштын празрысты, Што прапах, здаецца мне, смалою...

Нам жа на цябе не наглядзецца, Нашы сэрцы ўсю цябе не ўмесцяць. Даражэй за горы самацветаў У далонях нашых той бурштын.

Пераклад Вольгі ІПАТАВА.

Па вісячых ажурных мастах Павядзе мяне яшчэ соннага.

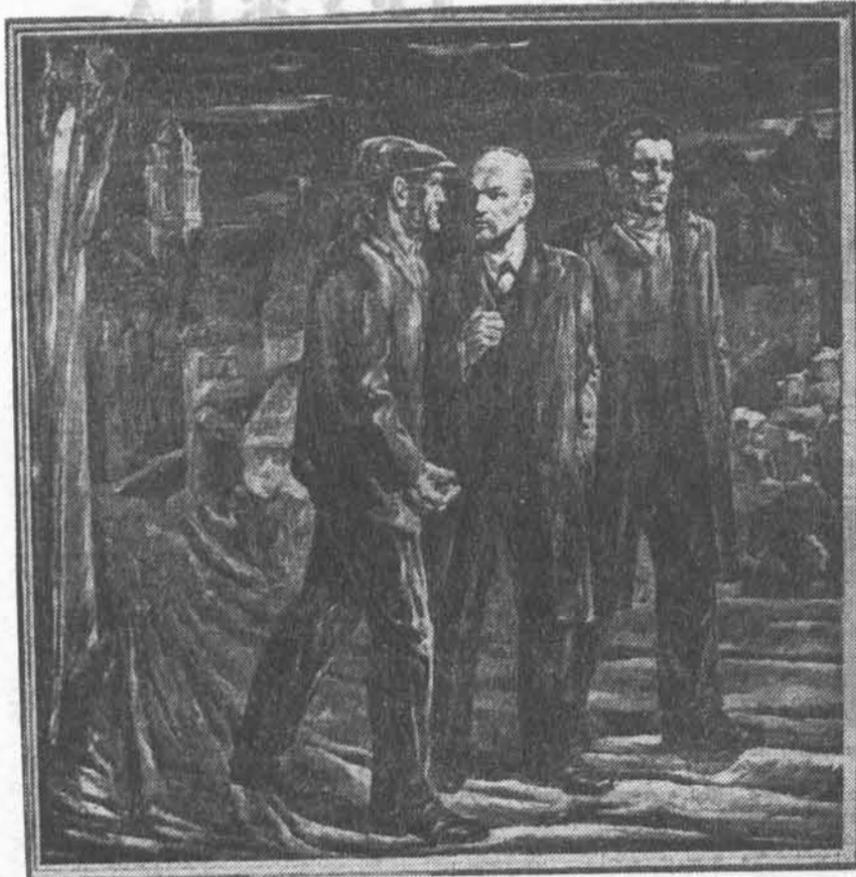
Між зямлёю і месяцам Закалышуча воды, Заквітнеюць зоркі, Нібы квітнеюць лілеі.

Я ўбачыў, як ідзе дзівучына, — Ідзе па лілеях, З кветкі на кветку, І як падае на месяц Яе цень, празрысты, пяхчотны.

Будзе весці белы садоўнік Па блакітных вісячых мастах, Будзе весці далей і вышай.

Хто ж абудзіць мяне ад сну У светлую поўнач чэрвеня, Калі я зайду далёка! Хто пазнае мяне, Калі стану для усіх незнабы!

Пераклад Анатоля ВЯРЦІНСКАГА.

1. Пяткевічус. У. І. Ленін у Вільнюсе.

В. Чэрняўскайтэ. З цыкла «Народныя мсціўцы».

1. Мационіс. Пчалавод Шымас.

В. Гэчас. Мастацтва, падзеі, людзі.

БЕЛАРУСАМ, нашым суседзям, сябрам, братам, мне здаецца, усебакова вядомы шляхі развіцця Савецкай Літвы ў галіне выяўленчага мастацтва, бо і ў мінулым, і сёння беларусы і літоўцы ўмелі і ўмеюць вучыцца адзін у аднаго творчым пошукам.

У 1907 годзе адбылася першая выстаўка работ літоўскіх мастакоў, адным з арганізатараў і ўдзельнікаў якой быў славуці кампазітар і мастак М. Чурленіс. Цэнтрам мастацкага жыцця Літвы ў 20-я—30-я гады была заснаваная ў 1922 годзе Каўнаскае мастацкая школа. Асноўны кірунак яе дзейнасці быў рэалістычны, хаця ў гады буржуазнага ладу ў літоўскім мастацтве праяўляліся і фармалістычныя з'явы (асабліва ў жывапісе); часткова гэта тлумачыцца і тым, што ў тую пару нямала літоўскіх мастакоў вучылася на Захадзе — у Парыжы і іншых гарадах.

Каўнаскае мастацкая школа выходзіла таленавітых майстроў, многія з якіх і па гэты дзень уносяць плённы ўклад у развіццё літоўскага савецкага мастацтва. Гэта народныя мастакі СССР І. Кузьмінскіс і В. Юркунас, народныя мастакі Літоўскай ССР В. Мацявічус, Н. Пятруліс, В. Палайма, П. Александравічус, А. Кучас, І. Кедайніс, А. Гудайціс, Л. Строліс, І. Суркявічус і інш.

Трэба сказаць, што паступова ўсё больш цяжкую ношу творчай і арганізацыйнай дзейнасці на свае плечы бяруць прадстаўнікі пакалення мастакоў, якое ўзмушчвала ў пасляваенныя гады. У рэспубліцы і за яе межамі шырока вядома творчасць такіх жывапісцаў, як А. Савіцкас, В. Гэчас, І. Шважас, графікі С. Красаўскас, А. Макунайтэ, Р. Гібавічус, А. Скіруцітэ, Б. і В. Сцепанавічусы, С. і В. Валюсы, скульптары Г. Іакубоніс, К. Багданас, вітражысты А. Стошкус,

К. Маркунас, тэкстыльшчык І. Бальчыконіс, керамікі І. Адамоніс, А. Лічкунтэ, плакатысты І. Галкус, В. Каўшыніс і многія-многія іншыя. У нашай рэспубліцы больш як паўтысячы членаў Саюза мастакоў.

Нас радуе ўзровень, якога дасягнула наша графіка, асабліва мастацтва кніжнай ілюстрацыі, культура кніжнага афармлення (за гэтыя дасягненні многія з нашых графікаў узнагароджаны дыпламамі і прызамі саюзных і замежных выставак).

цё захапленне асобных мастакоў фармальным бокам творчасці. Канечне, усім вядома, што мастацтва — выяўленне адзінства зместу і формы, і менавіта арганічным адзінствам гэтых кампанентаў моцнае сапраўднае савецкае мастацтва. На жаль, нашы жывапісцы, асабліва падкрэсліваючы колеры, каларыстычны пачатак, нярэдка як бы парушаюць арганіку ўзаемадзеяння зместу і формы. Яны недастаткова звяртаюць увагу на такія элементы карціны, як кам-

Эдвардас ПРАНЦКУНАС

МЫ ПРАЦУЕМ

Наш скульптар Гедзімінас Іакубоніс удастоены звання лаўрэата Ленінскай прэміі за стварэнне цяпер вядомага ва ўсім свеце мемарыяльнага ансамбля ў спаленай фашыстамі вёсцы Пірчупіс.

Ці трэба напамінаць аб славе літоўскага вітражу. У яго стварэнні выкарыстоўваецца новая тэхналогія (тоўстае рэльефнае шкло і да т. п.). Творы літоўскіх вітражыстаў часта можна сустрэць у Маскве, ва Ульянаўску і ў іншых гарадах краіны.

За апошнія гады відэавочныя дасягненні ў галіне мастацкага тэкстылю (асабліва ў мастацтве габелена), у кераміцы. Дарэчы, у мінулым годзе ў Вільнюсе праводзіўся міжнародны сімпозіум па кераміцы і была арганізавана Усесяюзная выстаўка твораў гэтага старажытнага мастацтва.

Вядома, ў развіцці творчасці любога народа бываюць некаторыя хібы, а часам і няўдачы. Так, на мой погляд, крыху зніжае рост нашага мастацтва, перашкаджае яму больш актыўна ўрывацца ў жыц-

цязыя, малюнак, нарэшце — на рэалістычнае рашэнне фігуры чалавека. У жывапісных палатнах вельмі адчуваецца тэндэнцыя дэкаратывнасці, якія часам станковаю карціну набліжаюць ледзь ці не да габелена, да фрэскі...

Мы не без падстаў ганарымся, што вытокі нашага прафесійнага мастацтва абаліраюцца на невычарпальныя скарбы даўнейшага народнага мастацтва (драўляную скульптуру, рызбу па дрэве, арнаментыку народных тканін і да т. п.). Але нас трывожыць, што наша моладзь як бы адыходзіць ад гэтых вытокаў. Напрыклад — у графіцы ўсё часцей сустракаюцца цяжка ўспрымальныя псеўдафіласофскія вобразы. Дэкаратывнасць становіцца надакучлівай. Арнаментыка абарочваецца сухой рацыянальнасцю. Кераміка як быццам і зусім адмаўляецца ад утылітарнай функцыі — яна, праўда, становіцца прыгожым дэкаратывным акцэнтам, які нядрэнна дапаўняе сучасны інтэр'ер. Але, на мой погляд, зусім ігнараваць бытавое прызначэнне керамікі — няправільна.

Магчыма, я тут крыху згусціў фарбы, але ж добрым сябрам і ў будні, і ў святы неабходна гаварыць праўду...

У Вільнюсе толькі што закрылася вялікая рэспубліканская выстаўка твораў маладых мастакоў. Каля 100 аўтараў паказалі прыблізна паўтысячы работ. Экспазіцыю гэтую ў нас шырока абмяркоувалі. Карціна нашага мастацтва будзе больш поўнай, калі хоць коротка спынімся на праблемах гэтай выстаўкі, тым больш, што яны, мне здаецца, у пэўнай

ралі, кіруючыся высокімі крытэрыямі. З другога боку, нядрэнна б увесці практыку, пры якой абмяркоуваліся б работы, якія не трапілі на выстаўкі. Магчыма, абмеркаванне гэта трэба было б рабіць на розных секцыях, арганізуючы невялікія выстаўкі, запрашаючы старэйшых калег, мастацтвазнаўцаў.

Жывапіс і на гэты раз заняў вялікае месца ў экспазіцыі. Многія з маладых схільны да сур'ёзнага роздуму. У іх палотнах, натуральна, менш драматызму, уласцівага

тацкім шкле, метале, скуры. Праўда, сустракаюцца тэхналагічна нядабайна выкананыя работы, некаторае нізкапаклонства перад «масавым» густам. Але, увогуле, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва моладзі цікавае.

Усё шырэй аб сабе заяўляюць спецыялісты прамысловай эстэтыкі, дызайнеры. На гэтай выстаўцы яны ўпершыню выступілі разам з прадстаўнікамі «чыстых» мастацтваў, што было даволі незвычайна. Іх экс-

бот, міма якіх раўнадушна не пройдзеш, не хапала больш глыбокага роздуму над творчымі задумамі.

Сёння асабліва важна выхоўваць пачуццё грамадзянскасці, адказнасці мастака, аб'ядноўваць творчую практыку з разуменнем грамадзянскага абавязку члена свецкага грамадства. Недасатковае ўсведзленне грамадскай функцыі мастацтва нараджае дробныя, камерныя работы, якія не вызначаюцца глыбінёй думкі і палётам.

Як маладыя, так і старэйшыя, аб'ядноўваюцца ў адзінай творчай сям'і мастакоў рэспублікі, і апошнім зусім не ўсё роўна, як фарміруецца моладзь — будучыня нашага мастацтва.

У нашай рэспубліцы шмат увагі ўдзяляецца маладому пакаленню мастакоў, якое штогод папэўняецца вялікім атрадам дыпломнікаў. Восіць ў гэтым годзе мастацкі інстытут скончыла 90 мастакоў розных спецыяльнасцяў. Дарэчы, і ў Савецкай Беларусі працуе не адзін мастак, які скончыў наш інстытут. У гэтым нічога дзіўнага — бо мы бліжэйшыя суседзі, нас аб'ядноўваюць блізкія арганізацыйныя і творчыя праблемы. Мы з добрай зацікаўленасцю канстатуем, як у апошні час вырас наш жывапіс, як развіваецца мастацкае шкло, якія грандыёзныя працы здзейснілі нашы скульптары і архітэктары, якія стварылі манументальныя ансамблі ў Хатыні, Брэсце, стварылі Курган Славы.

Мы жэдаем вам вялікіх творчых поспехаў, дарагія беларускія сябры!

Р. Казлаўскас. Чырвонаармеец.

ПА-СУСЕДСТВУ

ДУМКІ ПРА СЕННЯШНЯЕ
ЛІТОВСКАЕ ВЫЯУЛЕНЧАЕ
МАСТАЦТВА

ступені актуальныя і для маладога пакалення мастакоў Савецкай Беларусі.

Перш за ўсё трэба сказаць, што пры Саюзе мастакоў Літоўскай ССР параўнальна нядаўна ўтворана секцыя маладых мастакоў, якая ўжо ня мала папрацавала. Пастаянна паляпшаюцца творчыя і бытавыя ўмовы маладых, для іх арганізуюцца лагery, разам са старэйшымі калегамі іх пасылаюць у дамы творчасці, ім дзюць творчыя заказы.

Зразумела, камісія па рабоце з маладымі, як і сама секцыя, магла б шукаць больш разнастайныя формы работы, яе дзейнасць магла б быць больш актыўнай. Трэба, каб у яе мерапрыемствах больш актыўна ўдзельнічалі аўтарытэтыныя мастакі старэйшага пакалення. Нас трывожыць, што часам маладыя перспектывныя людзі, якія добра сябе зарэкамендавалі ў мастацкім інстытуце, скончыўшы яго, адыходзяць ад творчага жыцця. Творчыя сувязі паміж маладымі і інстытутам не павінны парывацца. Неабходна часцей наладжваць выстаўкі творчасці маладых (можна, і не такога маштабу, як апошняя), бо выстаўкі — гэта школа ідэйнай і мастацкай сталасці.

На ўспомненай рэспубліканскай выстаўцы вылучаліся жывапіс, тэкстыль, кераміка. Графікі было малазват, сціпла выглядала скульптура. Работы на выстаўку адбі-

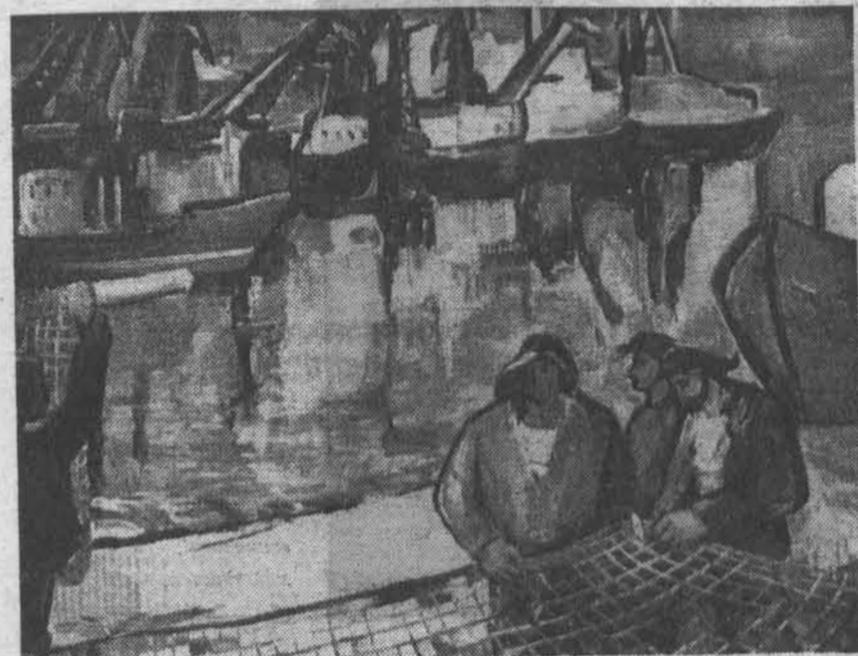
старэйшаму пакаленню літоўскіх жывапісцаў. У экспазіцыі былі работы з выяўленымі адносінамі аўтара да рэчаіснасці. Былі палотны, пазбаўлены такіх адносін. Безумоўна, больш важная першая творчая тэндэнцыя, гэта значыць фарміраванне індывідуальнасці пры выпрацоўцы актыўных адносін да рэчаіснасці. На жаль, нярэдка наглядзецца і непатрэбнае смакзванне фактурных пошукаў, і недасканаласць малюнка. Вузкае кола тэматыкі работ. Мала запамінальных кампазіцый.

Мала работ паказалі маладыя скульптары. Ці не таму, што многія прымалі ўдзел у падрыхтоўцы буйных манументальных работ да выстаўкі прыбалтыйскай скульптуры ў Рызе? Сёння скульптары выкарыстоўваюць разнастайныя матэрыялы. Праўда, менш пачалі выкарыстоўваць дрэва, не заўсёды ўдаецца маладым скульптарам раскрыць магчымасці ўласцівага матэрыялу, які ўжываюцца. Напрыклад, некаторыя задзвальняюцца простага апрацоўкай граніту, не спрабуючы яго шліфаваць. Больш дэкаратыўнымі сталі партрэтныя работы, яны неканкрэтныя, без адрасага, без глыбокай характарыстыкі, анемічныя. Вельмі мала ўвагі ўдзяляецца зместу.

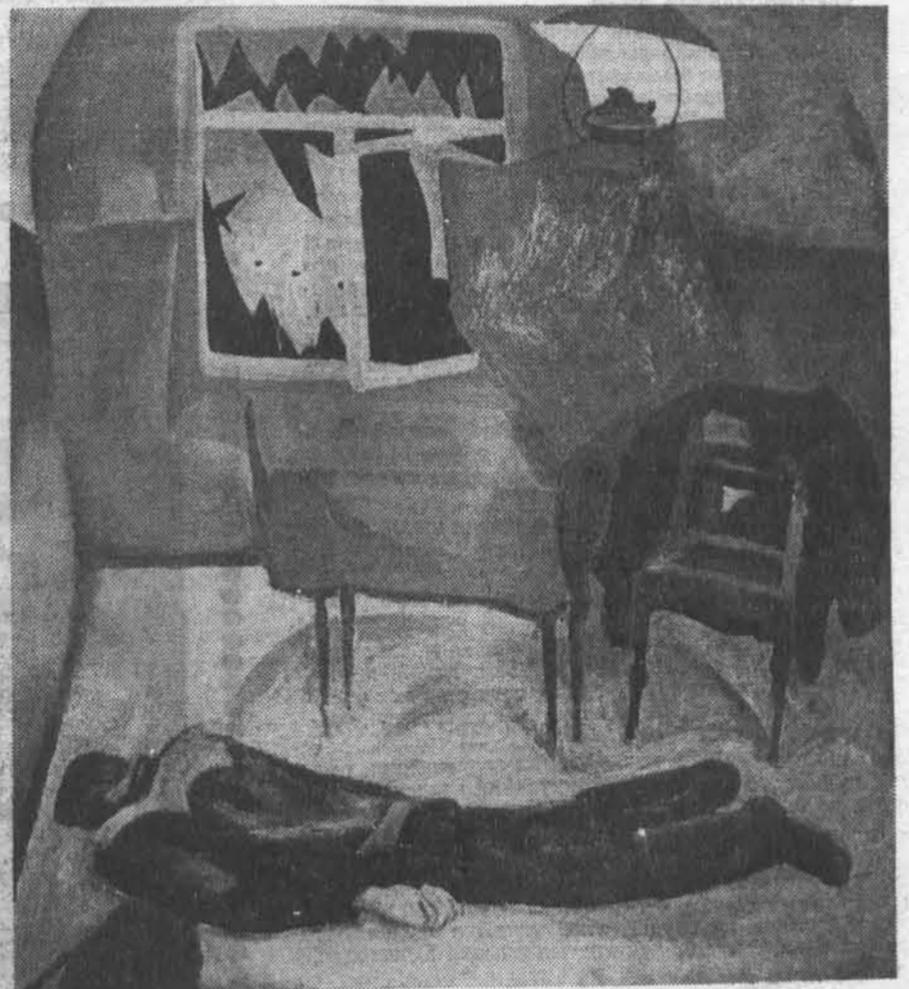
Добра маладыя папрацавалі ў галіне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, унёсшы значны ўклад, напрыклад, у развіццё тэкстылю. Моладзь ідзе ў першых радах спецыялістаў па мас-

пачаты — праекты сродкаў вытворчасці, тавары спажывання, работы па візуальнай інфармацыі — залежаць ад характару заказу, індывідуальнасці тут можа праявіцца менш. Некаторыя экспанаты (скажам, тэлевізары) бліжэй да тэхнікі. Напэўна, трэба было б падумаць, ці зварта ў будучым экспанаванне работы дызайнераў на такіх выстаўках. У творчасці нашых маладых графікаў выразныя намаганні адчуць унутраны пульс сучаснасці. Работам гэтай выстаўкі таксама было ўласціва не канкрэтнае адлюстраванне жыцця, а своеасаблівае яе адухоўленне, яе насычэнне ўласнымі перажываннямі. Адсюль — арыгінальнасць стылю, адмаўленне ад мастацкай «літаральнасці», вялікая ўвага да формы. Але калі форма становіцца самапанавальнай, творчае ўздзеянне на глядача. У складаным творчым працэсе вызначальным фактарам з'яўляецца ідэйная здумка. Шкада, што бедна прадстаўлен цяпер у творчасці маладых плакат, які ў нас мае добрую школу.

Як паказала творчая справаздача моладзі, яна ўмее працаваць, мысліць, не пазбягае складанай праблематыкі. І ўсё ж на выстаўцы не хапала свежасці, не хапала ра-

І. Чэпоніс. Рыбакі Балтыкі.

С. Джаўштас. Гібель актывіста.

СПАЧАТКУ быў толькі адзін малады і трое старых. Малады сядзеў за пісьмовым сталом, круціў у пальцах сіні аловак і, міргаючы адным вокам, слухаў, што гаварыў яму глухі млынар Друцкініс. Млынар быў пажылы мужчына, ствараючы якога бог не пашкадаваў гліны. Вялізны нос, вялізныя адтапыраныя вушы, шырокія, апущаныя плечы, а рукі — пудоўныя скарнелыя матыкі. Размаўляў з ім было цяжка, бо прыходзілася крычаць на ўсю глотку або прыхінацца да самага левага вуха.

— Ты прадстаўнік улады, дык клапаціся! — густым, як з бочкі, голасам гаварыў Друцкініс. — Адабралі млын, а дагледзец не ўмеецца. Хутка будзеце ручныя жорны шукаць.

Малады мужчына, які пасля нядаўняга сходу заняў крэсла старшыні апілінкі*, перагнуўся цераз стол і, нахіліўшыся да вуха млынара, выкрыкнуў:

— Заўтра прыйду праверу! Будзь спок, млын не разваліцца.

але мужчына застаўся ў пакоі. Прышлося змагацца за вінтоўку, якую Руткус вырываў з рук. Стары вар'ят! Адкуль гэтулькі сілы ў старэчыя гады! Сваімі жылстымі, засіверанымі рукамі, як жалезнымі абцугамі, ён уцяпіўся за вінтоўку і вырываў яе з такой злосцю, што з маладога ў момант выбіў пот. Сцяўшы зубы, сапучы насамі, енчачы і стогнучы, абодва круціліся па пакоі, як быццам хто прывязаў іх адзін да аднаго. Стары раз спатыкнуўся, зачэпіўшыся за крэсла, але зноў падхапіўся. Уеўшыся вачыма ў скрыўлены твар забойцы, у белыя зубы, што свяціліся, аголеныя да самых ружовых дзёснаў, Руткус змагаўся з усіх сваіх сіл. Ён не думаў пра сваё жыццё, галоўнай мэтай ягонага жыцця стала помста за такую недарэчную і жудасную смерць сына. Зразумела, ён быў шмат старэйшы за таго, у зялёнай кашулі, можа і сілы меў меней, аднак па ўпартасці мала хто мог з ім раўняцца. Калі ўвесь век з ранку да вечара не выпускаеш з рук плуга, вілаў або яшчэ якой гаспадарчай прылады, хочаш не хочаш, мускулы робяцца, нібы цвёрдая шляя, якую нават сабака не перакусіць.

не любіць тых, якія на баку чырвоных. Калі ўсе такія, як ён, згінучы — можа Друцкініс зноў будзе гаспадаром млына. Дапамагачь мужчыну ў зялёнай кашулі таксама не варта. Там, з вугла, напусціўшы ў парткі, лупіць вочы пісьманосец. Або яшчэ хто з вёскі можа забрысці. Данясучь уладам, тады млын прыйдзецца шукаць недзе каля Енісей. Спяшацца німа чаго, пасяджу і пагляджу, чым усё гэта скончыцца.

Дзверы былі адчынены. Праз іх на ланадворку віднелася трава, залітая праменнямі летняга сонца, вугал паламананага плота. Мужчыну ў зялёнай кашулі здавалася, што на вуліцы змагацца было б лягчэй, ён вырываў бы вінтоўку з рук старога і пусціўся б без агляду ў лес. Вартацца без зброі было сорамна перад усім атрадам. Хто мог падумаць, што гэты трухлявы стары кінецца на яго. Гэтага не прадбачыў і Пяркунас, пасылаючы навічка на першае сур'езнае заданне. Маўляў, гэта будзе толькі лёгкая прагулка.

Малады, уцяпіўшыся за вінтоўку, пачаў цягнуць Руткуса праз дзверы. Той адразу быў ўпіраўся, але потым падаўся. Яму таксама здавалася, што на вуліцы будзе лягчэй. На чорнай зямельцы селянін заўсёды чуецца мацнейшым. Цягнуўшыся па прыступках ганца, абодва зваліліся на сцэжку і там схпіліся з новай сілай. Не выпускаючы з рук вінтоўкі, якая намёртва з'яднала абодвух, яны таўкліся локцямі, лупілі адзін аднаго каленямі. Мужчыну ў зялёнай кашулі змагацца было цяжка, бо ён не адчуваў той злосці, якая ахапіла старога. Ён ніколі не сустракаў гэтага чалавека. Нават не помніў, каб бачыў дзе гэты зарослы сівым шчаціннем твар. Малады ў сэрцы ўжо шкадаваў, што ўзганарыўся і выхваліўся перад атрадам, нібыта адзін можа пайсці ў вёску і расправіцца з новым старшынёй апілінкі. Праўда, тады ён быў нападнітку, Пяркунас мог бы прапусціць ягонае нустаслоўе міма вушэй. Маля што моцна збрахаць захмялельна мужыкі. Але Пяркунас наўмысна ўхапіўся за яго словы. «Гэта будзе табе выпрабаваннем і хрышчэннем», — сказаў ён, праводзячы з бункера.

Дукацца са старым — вось якое выпрабаванне. Дасяці па-суседству забрахаў сабака. Быццам электрычны ток, па ўсім целе прайшоў страх. Урэшце мужчына ў зялёнай кашулі не вытрымаў, выпусціў вінтоўку, вырываўся ад старога, кінуўся бегчы. Ногі былі быццам падбітыя, падгніліся ў каленях, чапляліся за кожную грудку. Хутчэй бы толькі лес!

А стары Руткус, яшчэ не зусім зразумевшы, што перамог, цяжка падняўся з зямлі. Кружылася галава, у грудзях шалёна білася зморанае сэрца. Затуманенымі вачыма ён сачыў за мужчынам у зялёнай кашулі, які з уцягнутай у плечы галавой шпарка імчаў цераз поле. Стары ўзяў вінтоўку і праз проразь прыцэлу глянуў на спіну ўцекача. Націснуў курок. Мужчына ўзмахнуў рукамі, прабег яшчэ некалькі крокаў і ніцма зваліўся на траву. Нейкі час Руткус глядзеў на яго, раскрыжаванага каля самага квітнеючага бульбянога поля. Усё яшчэ чакаў, можа ўстане. Потым кінуў вінтоўку, а сам бяссільна апусціўся ля плота, уціснуў галаву між каленяў і заплакаў.

Праз адчыненыя дзверы апілінкі нясмела вылазіў пісьманосец і млынар. Яны спыніліся каля старога Руткуса і моўчы глядзелі, як трасецца яго сівая галава, уздрыгваючы плечы, мокрая ад поту. Маладых не было, засталіся толькі лны — трое старых.

Пераклала з літоўскай Ядвіна КІСЯЛЕВА.

Альгірдас ПОЦЮС

ДВОЕ МАЛАДЫХ І ТРОЕ СТАРЫХ

АПАВЯДАННЕ

— У мяне ён сто гадоў прастаяў бы, а цяпер — куды не тычнеш пальцам — дзірка, — з болям у голасе бубніў Друцкініс.

У гэты момант у гаворку ўступіў другі стары, які сядзеў воддаль ад усіх, каля сцяны пры дзвярах. Гэта быў бацька маладога старшыні апілінкі. Заглянуў ён сюды без усякай справы, таў, паглядзець на сына, якому даручылі такую адказную пасаду. Руткус — такое было прозвішча старога — ганарыўся, што парастак ягонай сям'і стаў самым важным чалавекам у апілінцы.

— Лухту вярзеш, сусед, — сказаў Руткус голасна. — Які млын пакінуў, такі і стаць. Няўжо за год згніў?!

Відаць, Друцкініс сёе-тое пачуў, бо глянуў у ягоны бок. Не ўлавіўшы сэнсу, але па вачах Руткуса адчуўшы, што той сказаў нешта яму непрыемнае, млынар яшчэ больш насупіўся.

— Бач, значыцца заступнікі беднаты і пакрыўджаных, — іранізаваў ён. — Калі ўсіх жабракамі зробіць, будзе сапраўдная ўлада беднякоў. Адрозніваць, што да гэтага ідзем.

— Хто еў пірагі, можа і чорнага хлеба пажавець, — умяшаўся трэці стары, шчуплы, з махнатымі вусамі чалавечак. Гэта быў пісьманосец, які прынёс у апілінку пачак папераў і сеў паслухаць, пра што гавораць людзі.

Вось у гэты момант расчыніліся дзверы і ў пакой уваліўся малады мужчына ў зялёнай кашулі. У руках у яго была вінтоўка. Сінімі, спалоханымі вачыма ён прабег па тварах старых і затрымаўся на маладым Руткусе, які сядзеў за пісьмовым сталом. Цяпер у пакоі былі ўжо ўсе: двое маладых і трое старых.

Тое, што мужчына ў зялёнай кашулі трымаў вінтоўку, нікога не здзівіла, бо ў тым пасляваеннага гады большасць службоўцаў, якія прыязджалі або прыходзілі з горада, мелі зброю. Нават яго спалоханыя вочы і збялелы твар не выклікалі вялікага падзэрэння: не дзіва, што, едучы праз лес, чалавек мог напалохацца.

— Хто тут старшыня апілінкі? — запытаўся ён лагодна і вётліва, не спускаючы вачэй з маладога Руткуса.

— Што вам трэба? — спакойна спытаў Руткус, седзячы за сталом. Старыя маўчалі і глядзелі на чалавека ў зялёнай кашулі, яшчэ не разумеючы, чаго ён хоча.

— Мне патрэбны новы старшыня апілінкі!

— Я старшыня, — сказаў Руткус.

Мужчына ўскінуў вінтоўку.

— За адданую службу камуністам ты асуджаны на смерць!

Яшчэ ніхто не паспеў сарыентавацца, што тут робіцца, як грывнуў стрэл. Увесь пакой, напоўніўся пахам пороху. У вухах двух старых стаў звон, а трэці болей па паху, чым па груканне, зразумеў, што вінтоўка стрэліла.

Стары Руткус, ачуныўшы ад аслупяннення, глянуў на стол і ўбачыў, як апусцілася галава сына, а на белую паперу, якая ляжала ў яго пад рукамі, пачало ліцца чырвонае чарніла крыві.

— Забойца! — ускрыкнуў нечалавечым голасам стары і, падскокчышы, уцяпіўся за вінтоўку маладога чалавека ў зялёнай кашулі. Той ужо хацеў бегчы, бо адной рукой ухапіўся за клямку дзвярэй. Рыўком пацягнуў дзверы адчыніліся,

Сельсавет.

У нейкі момант малады адчуў, што сілы ў яго больш, чым у старога, і трэба толькі яшчэ больш напяцца, — стары падацца. Вось Руткус спатыкнуўся, ногі яго заплітаюцца, грудзі сіпяць, як кавальскія мяхі. Яшчэ хвілінка і...

Аднак мужчына ў зялёнай кашулі не змог сабраць гэтых рашучых апошніх сіл. Яго бянтэжылі позіркы тых другіх старых, якія, быццам змарцвелыя, сядзелі на кутках. Таўкане каторы па маўцы, і канец барацьбы вядомы. Альбо моцны з'явіцца новыя людзі, тым больш — з горада. Гэта няўпэўненасць паралізавала сілы маладога, страх скаваў яго.

Пісьманосец спачатку хацеў шугануць праз дзверы, але падумаў, што на вуліцы напэўна дзе-небудзь хаваюцца сябрыкі таго, у зялёнай кашулі, і заб'юць, што зайца. Ляпей застацца ў куце і чакаць, што будзе далей. Старога Руткуса шкада. Добры ён быў чалавек, незласлівы, сярэбоўскі. Трэба б яму дапамагчы. Калі ўдвух уцяпіцца, той, у зялёнай кашулі, не вытрымае. Але што будзе потым? Ноччу заявіцца лясныя і перастраляюць усіх, як курапатак. Перад вачыма ясна паўсталі жонка і дзеці, замардаваныя ў запырсканай крывёю хаце. Не, ён не можа ўмешвацца. Калі бог паможа, Руткус і сам справіцца.

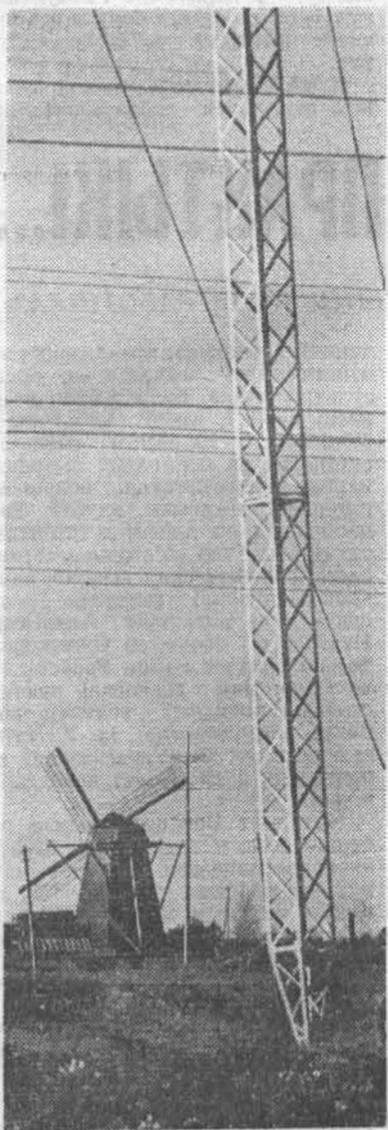
Млынар Друцкініс застаўся сядзець, толькі са сваім крэслам пасунуўся бліжэй да сцяны. На пад'бяк ён глядзеў спакойна і без боязі, быццам тут двое хлопцаў дзеля смеху ўздумалі падушца. Старому Руткусу ён ніколі не дапаможа, бо

ЛЮДЗІ - ПРУШКІ...

Інакш не назавеш танцоўшчыкаў з Дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі Літоўскай ССР «Летува». Слава гэтага ансамбля, якім кіруе В. Бартусьвічус, даўно перасягнула межы нашай краіны. Імя яго стала сімвалам творчай даканаласці, вышэйшага майстэрства.

Фота з. ПУЦІЛАВАСА.

Сучасны матыў.
Фота А. БАРЫСАСА.

Альфонсас МАЛДОНІС

СТАРАЯ ПЕСНЯ

Нас вучыць паспявалі,
Пакрысе гадавалі,
Імем добрым адмакку
Кожнага называлі.

Стань аратым у полі,
Судышалінікам долі,
Будзеш смелым салдатам —
Нам не жыць у няволі.

Як матуля спявала,
Шчасця сыну жадала,
Над зямлёй праляцела
Дзевяць куль, як навала.

Мёртвых мы пахавалі,
А жывых — шанавалі.

Мы тваімі, Радзіма,
Салдатамі сталі!

Будзь шчодрым, сэрца, памажы пазту.

Пазбавіцца штодзённай мітусні,
Дай выбіцца на шлях планеты
Да свету, што калісьці сію.

Будзь працавітым, адпачнеш употай,

І не шкодуй гаспадара — як раб
Прыгнечаны ён дробязной турботай,
Ты не даруй за тое, што аслаб.

Што ж, прыйдзе дзень — цябе убачаць людзі

Такім, як бачыла яна,
Якую ён любіў, а больш любіць — не будзе...

І ў гэтым — не яго віна.

Імклівы час ілюзіі разгоніць,
Канец страфы. І вечнае святло.
Ну, а пакуль ляжыш не на далоні,
Распраў жа, сэрца, гордае крыло!

Пераклад В. ВЯРБЫ.

АДПРАВИШЫ Макара Караблінкава ў Вільнюс, я неадкладна заняўся арганізацыяй пастаяннай кур'ёрскай сувязі з падпольшчыкамі ў сталіцы Літвы.

Трэба было знайсці чалавека, які, не выклікаючы падзвіжэнняў акупантаў, мог бы перапраўляць у Вільнюс неабходную зброю і матэрыялы, а з Вільнюса дастаўляць атрыманую там інфармацыю. Знайсці такога чалавека было нялёгка. Акупанцыйныя ўлады і карныя патрулі падазвалялі ўсякага, хто б там ні быў — мужчына або жанчына, дарослы або дзіця. Усюды ім бачыліся партызаны. А выкарыстоўваць для сувязі байцоў атрада было і нязручна, і небяспечна: патрэбны былі цывільныя, спрытны чалавек, які мог бы выбрацца ў дарогу ў любы час.

Мы доўга разліся, перагледзелі і адкінулі мноства кандыдатур і нарэшце звярнулі ўвагу на бабулю аднаго з байцоў нашай групы — Костаса Чарняўскага — Насту Сімановіч з хутара Неслуч, што недалёка ад возера Нарач. Больш за ўсё мяне непакінуў ле ўзрост — ёй было каля сямідзесяці пяці гадоў. Але ўсе запэўнівалі мяне, што Сімановіч яшчэ вельмі рухавая — зусім не па сваіх гадах! Пра спрытнасць яе расказвалі сапраўды казкі. Маўляў, лягчай чорта падмануць, чым бабулю Насту. «Сапраўдная чортава бабуля!» — смяяліся ўсе, хто толькі ведаў яе. Я захацеў на свае вочы ўбачыць славетную «чортаву бабулю». Узвешы ў праважатыя Кастуся, я адправіўся ў Неслуч. Бабуля была як бабуля: маленькая, худзенькая, быццам высыхала, з дробнымі рысамі твару і востраным носікам, — але выглядала яна куды маладзей сваіх год. Магчыма, таму, што наслухаўся пра яе столькі цікавага, і я сапраўды ўляўся яе вядзьмаркай: колькі займальных і страшных казак расказвала мне пра іх у маленстве... А бабуля быццам плыла па хваце, і вось ужо на сталае дымілася засмажаная на салі яечня, аднекуль з'явілася бутэлка самагону.

— Частуйцеся, мілыя госці, — запрасіла яна нас, выпіраючы аб палатняны фартурх маленькія, сухенькія з распухлымі суставамі рукі, і сама апусцілася на лаўку. — Як там у вас мой вісус, Косця мой, — ці слухаеца? Ці не просіць дубца? — яна звярталася да мяне, відаць, папярэджаная Косцем, хто я такі.

— У нас дубчы не ў пашане, мы неслухаў у мурашнік саджаем, — падтрымаў я жарт.

Яна весела засмяялася, паказаўшы рад белых, зусім здаровых зубоў. Смех быў такі вясёлы і нестарэчы, што адразу падумалася — гэтая жанчына яшчэ можа прынесці шмат карысці справе.

За чэставаннем асцярожна завёў гаворку аб тым, чаго б мы ад яе хацелі. Яна слухала ўважліва, зрэдку ківала, але ні разу не перапыніла мяне.

— Як, возьмецеся? — паставіў я рубам пытанне.

— Што ж, — падумаўшы адказала яна. — Альбо грудзі ў крыжах, альбо галава ў кустах — трэба справу рабіць.

Мы дамовіліся. Я растлумачыў ёй задачу, даў адрасы, па якіх ёй належала звяртацца ў Вільнюс, пароль. Дамовіліся, калі яна выберацца ў дарогу. Яна цівавалася кож-

най дробязцю, уедліва распывала.

— А гэты вам на дарожныя расходы. — Я паклаў перад ёй кучку остмарак.

Бабуля Настася ўзяла іх, старанна пералічыла.

— Дзвесце, — сказала яна і вярнула грошы.

— Ну што вы, — збянтэжыўся я. — У дарозе ўсё можа здарыцца, магчыма, каму і тыццуць прыйдзеца.

— Ведаю, — перапыніла мяне старая. — Толькі ты мне сапраўдных дай. З гэтым я толькі бяду на сваю галаву накіну.

Маркі былі самыя сапраўдныя. Я ведаў гэта абсалютна дакладна, таму што яшчэ да таго, як мяне закінулі ў тыл праціўніка, беларускія партызаны прыслалі ў цэнтр некалькі мяшкоў марак,

для радыёперадатчыкаў, міны — магнітныя і замаружаныя, узрыўчатку, зброю, шыфраваныя далясенні, кнігі і безліч усялякіх іншых рэчаў. Ледзь не кожнае ле падарожжа было цяжкім, поўным усялякіх нечаканасцяў, і мы, то затаўшы дыханне, то літаральна паміраючы ад смеху, выслухоўвалі справядачы «чортавай бабулі», на якія яна не скупілася.

Едучы з Неслучы ў Вільнюс, трэба было пераязджаць праз мост, які ахоўваўся патрулём. Дзякуючы расказам бабулі Насты гэты масток стаў ледзь ці не легендарным: не было выпадку, каб яна праехала праз яго без прыгод. Адночы, убачыўшы, што немцы распачалі каля моста павальную праверку, яна павяр-

клячу, якая ледзь не перабіла ёй усе яйкі, неабходныя хворай даццы ў Вільнюсе. Забаўляючы салдат сваёй размовай, яна дабралася да Вільнюса і даставіла неабходныя радыстам батарэйкі.

Адночы конь — і зноў быццам знарок — на самай сярэдзіне моста распрогся і перагарадзіў дарогу. А тут — адкуль ні вазьміся — нямецкая аўтамашына... Бабуля проста-такі рукі палавала салдатам. І сала ім совала, і маркі — толькі памажыце ёй хутчэй наладзіць вупраж або хоць бы скаціць воз з моста. А матараў ладзіць вупраж не знайшлося, але воз бабуцы з моста скацілі і паставілі на абочыне.

Калі першы конь ад частых паездак у Вільнюс знясілеў, бабуля Наста паддалася на ўгаворы і ўзяла добрага дужага каня з нашага атрада. Адночы ёй давялося везці ўзрыўчатку, магнітныя міны і міны з гадзіннікавым заводам. Даведаўшыся, што яна вярнулася з Вільнюса, я ў той жа дзень зайшоў да яе. Старая сустрэла халаднавата, не так, як заўсёды, і пачала ляцка, што я яе ледзь не загубіў. Крыху супакойшыся, расказала, што палавіну дарогі праехала даволі ўдала, але пад'язджаючы да мястэчка Міхайлінкі, сустрэлася з машынай. Конь, убачыўшы яе, стаў на дыбкі, кінуўся з дарогі, і выкуліў гаспадыню разам з возам і ўсім, што было на возе, у роў, а сам — збег. Нямецкія салдаты, якія вылезлі з машыны, пачалі здэкаванца — куды, маўляў, кабетка, едзеш, што вязеш і ці не трэба дапамагчы. Наста ледзьве не плачучы, пачала хлусіць, што едзе ў суседнюю вёску да сваячкі, якая цяжка хварэе і яе трэба праведаць. Немцы пасмяяліся і паехалі. Ледзьве выбраўшыся з рова, бабуля са сваім каштоўным клункам пайшла ў суседнюю вёску праціць, каб дапамаглі злавіць каня. Злавіць яго не ўдалося, і тады бабуля папрасілася на начлег. Ёй, як і прынята ў вёсцы, прапанавалі пераспаць на печы. Наста пацягнула за сабой на печ і клунак. А печ была даволі моцна напалена. Калі бабуля ўспацела, яна ўспомніла, што ад гарачыні міны могуць узарвацца. Захвалывалася, але што рабіць — не ведала, бо апусціць вузел з печы ёй здавалася таксама небяспечным: гаспадары дома з прастай цікаўнасці маглі паглядзець, што ў ім такое. Так да раніцы і не заплюшчыла вачэй, усё чакала, што вось-вось узляціць у паветра разам з мінамі.

— А адкуль жа такое багацце? — дзіваваліся людзі.

— Ты што, асёл, не бачыш, што я спекулянтка, — прыкінулася раззлаванай наша сувязьца. — Хіба непадобная?

Усе пасмяяліся з рассердаванай «спекулянткі», але каня ёй злавілі і былі шчодрэ ўзнагароджаны.

Трэба шчыра прызнацца, што бабуля Наста аказалася практычнай жанчынай: сабе і суседзям заўсёды прывозіла з Вільнюса нешта, чаго ў тыл часы людзям больш за ўсё не хапала, раздавала яна гэты набытак зусім не дарма, умела пастаяць за свой тавар. Мы пра гэта ведалі, але глядзелі скрозь пальцы. Тым больш, што слава пра яе, як пра спекулянтку, апраўдвала яе частыя паездкі ў Вільнюс.

Другім разам конь, хоць і не быў партызанскі, спалохаўся на тым зламчастым мосце ваеннага грузавіка, зламаў аглобля і ледзь не забіў самую гаспадыню. А яна мушта таго дня дабрацца да Вільнюса. Бабуля пакінула воз, спыніла грузавік з нямецкімі салдатамі і ўспраіла падвезці. А каб салдаты не вельмі цікавіліся конькам, у якім зверху для выгляду ляжалі яйкі, яна знарок называла іх сыночкамі, кожнага ўзнагародзіла вапльямі і нарэшце дала праклятую

Йонас ВІЛЬДЖУНАС

ЧОРТАВА БАБУЛЯ

Гэта — урывак з успамінай былога разведчыка пра сумесную барацьбу літоўскіх і беларускіх партызан у гады Вялікай Айчыннай.

якія ім дасталіся ў час адной удалай аперацыі. Але ж не станеш тлумачыць бабуцы, якія ты трапілі да мяне, я даваў слова гонару.

— Ты мне хоць сто разоў клянйся — я, магчыма, і паверу, ды што я скажу немцам, калі яны мяне спытаюць, адкуль узяла маркі, — упарцілася яна.

— А ты галубок, хіба не запікавіўся б?.. Вось глядзі! — яна паклала на стол банкнот у дваццаць марак. — Усе новенькія, аж хрумцяць, ды яшчэ і нумары засаб.

Чорт падаткнуў! Грошы і сапраўды новыя, яшчэ не былі ва ўжытку. Што і казаць, вострае вока ў бабулі!

Мне было някавата. Я нават адчуў віну перад ёй, бо мог падвесці жанчыну пад бяду. Развітваючыся, я абяцаў перадаць праз Косцю іншыя грошы, і ўвесь час прасіў прабачэння.

— А ты не прасі прабачэння. Вам што — атрымалі грошы і даце, а я галавой у пятлю пнуся. Таў што трэба глядзець, каб пятля захліснулася не вельмі хутка.

На базу я вярнуўся спакойны. Кур'ер, ды яшчэ які, быў знойдзены.

Бабуля Наста, верная памочніца, за год, што мы кватаравалі каля возера Нарач, не раз даказвала, што ёй і сапраўды сам чорт не страшны. Спачатку яна аб'явіла, што інакш, чым з падводай, у Вільнюс не адправіцца. У нас у атрадзе было некалькі коней, аднаго мы пераправілі бабуцы Насте, пакляцаціліся і аб брыццы. Але яна катэгорычна адмовілася прыняць нашага каня. Ён, бачыш, вайскавай вывучкі, да немцаў не прывык, пачне яшчэ кідацца — касней нават не збярэш. Не, ёй патрэбны просты сялянскі конь і воз прасты сялянскі. Давялося пашукаць і гэта.

І ні разу не здарылася, каб старая Наста вярнулася з падарогі. А вазіла яна ў Вільнюс усё: батарэйкі і акумулятары

у мястэчку Даўгінава, і ахвотна расказвала праціўнікам аб прыгодах свайго «юнацтва», а ў ле кучку, загопнуты ў хвостку, ляжаў ордэн Айчыннай вайны і ступені і медалі, атрыманыя за бацьвія заслугі. Яна памерла вясной 1967 года, лажваюшы амаль да ста гадоў.

Немагчыма пералічыць усе прыгоды і небяспеку, якія зведала Наста Сімановіч. Самае галоўнае, што ўсе яны канчаліся ўдала. А мы за яе нарадаванца не маглі.

Наста Сімановіч пасля вайны жыла ў Беларусі, у мястэчку Даўгінава, і ахвотна расказвала праціўнікам аб прыгодах свайго «юнацтва», а ў ле кучку, загопнуты ў хвостку, ляжаў ордэн Айчыннай вайны і ступені і медалі, атрыманыя за бацьвія заслугі. Яна памерла вясной 1967 года, лажваюшы амаль да ста гадоў.

КАМСАМОЛКА Тамара Аўсінніца пасля заканчэння сярэдняй школы прышла на работу загадчыкам Замшэнскага сельскага клуба Лёзненскага раёна. Яна адразу знайшла сябе. Перш за ўсё звярнулася да інтэлігенцы. Адзін з настаўнікаў прышоў у клуб з банам, за ім з акардэонам — аграном. Пад іх акампанемент цяпер звяняць галасы мясцовых артыстаў у клубе і суседніх вёсках. Нядаўна праведзены вечар «У чым прыгажосць чалавека?», аформлены вусны часопіс: «Мая родная Беларусь».

Зразумела, гэта не прыйшло само сабой. Многае далі семінары пры адзеле культуры. Тамара запісвае ў свой спытак новыя рэкамендацыі, асноўныя метадычныя парады, робіць выпіскі з метадычных часопісаў, раіцца са старэйшымі актывістамі.

А вось прыклад. Інакшы. У 1971 годзе загадчыкам Бачэйкаўскага клуба Бешанковіцкага раёна была прызначана Раіса Філіповіч, якая скончыла культасветвучылішча. Але справы не палепшыліся, наадварот, распаўса струнны гурток, радзей сталі канцэрты.

Чаму малады культработнік, па сутнасці аматар, спраўляецца з работай, а спецыяліст — не? Можна яго дрэнна вучылі?

19 мая г. г. у «Літаратуры і мастацтве» быў апублікаваны артыкул «Як вучыць культработніка?». Яго аўтар — дырэктар метадычнага кабінета культасветработы Міністэрства культуры БССР А. Сурьніовіч. Пытанне, пастаўленае ў загаловку, сапраўды хваляе і культработнікаў, і органы культуры.

На Віцебшчыне 968 клубных работнікаў, і толькі 170 маюць спецыяльную адукацыю. У астатніх агульная сярэдняя адукацыя. Пры гэтым каля 500 чалавек працуюць на клубнай рабоце да трох гадоў, з іх каля 200 — менш як адзін год. Іх, як кажуць, трэба вучыць і вучыць.

А. Сурьніовіч заўважвае: «Пытанні тэорыі, метадыкі клубнай справы раённаму аддзелу культуры не над сілу. Тым больш, што і ўклю-

чаць іх у планы работы семінараў... няма патрэбы». Мне думаецца, пайсці па гэтым шляху — значыць загадзіць пазбавіць маладых работнікаў клубаў, дамоў культуры і бібліятэк магчымасцю вывучаць на месцы асновы клубнай справы.

Мы лічым, што ў рэкамендацыі Міністэрства культуры БССР для

М. ШМАТКОЎ, КАЛІ ЗЫХОДЗІЦЬ З ПРАКТЫКІ...

намеснік начальніка
Упраўлення культуры
Віцебскага
аблвыканкома

РАЗДУМВАЮЧЫ НАД АРТЫКУЛАМ «ЯК ВУЧЫЦЬ КУЛЬТРАБОТНІКА?»

раённых семінараў зусім правільна ўключаны многія тэарэтычныя тэмы, сярод іх: «Арганізацыя работы клуба інтэрнацыянальнай дружбы», «Метадыка правядзення групавых і індывідуальных заняткаў», «Аб павышэнні ідэйна-мастацкага ўзроўню рэпертуару мастацкай самадзейнасці», «Метадыка арганізацыі і правядзення вечароў адпачынку працоўных» і іншыя.

Хто павінен праводзіць заняткі?

Запросіць на чытанне лекцыі і для кансультацый педагогаў з культасветвучылішча раённаму аддзелу культуры амаль немагчыма. Значыць, трэба праводзіць заняткі сваімі сіламі. Жыццё падказвае, што пытанні культурна-асветнай работы неабходна вучыць на месцы. Ці рэальна гэта?

Так, рэальна. Па-першае, за апошнія гады значна ўмацаваны кадры метадычнага раённага ўстанова. Па-другое, на сяле таксама з'явіліся клубныя работнікі са спецыяльнай адукацыяй. У метадычных кабінетах дамоў культуры, бібліятэк назапашаны значны вопыт, які дазваляе даваць пэўныя рэкамендацыі. Ёсць і кнігі па клубнай справе.

Канечне, мы рады метадыстам з Мінска. Часцей за іншых да нас прыязджаюць метадысты Рэспубліканскага Дома народнай творчасці, Удзельнікі абласных курсаў і семінараў удзячныя ім. Мне не-

зразумелы выпадак, які зрабіў аўтар артыкула ў адрас метадыста Васіля Максімавіча Астапука. Ён прыязджае на семінары не «смяшыць», а вучыць культработнікаў добрай выдумцы. Зараз без масавіка-забаўніка не ўдаецца зрабіць вялікі і займальны вечар адпачынку.

Што датычыць сістэмы вывуч-

чаюцца на семінарах. Але часам загадчык аддзела вымушаны ісці на гэта: для малавпытных работнікаў канкрэтызацыя прыносціць не шкоду, а карысць. Упраўленне культуры са свайго боку зараз вывучае практыку раённых семінараў.

Наша практыка пацвярджае, што вывучэнне тэарэтычных пы-

таньняў і метадыкі правядзення мерапрыемстваў садзейнічае росту культработніка, паліпшэнню дзейнасці клубаў, дамоў культуры і бібліятэк. У Віцебскім раёне на семінарах па некаторых пытаннях навучкам дапамагаюць больш вопытныя загадчыкі клубаў. Так, напрыклад, на адным з семінараў заняты па тэме «Метадыка арганізацыі і правядзення вечароў адпачынку» правялі дырэктар Кіраўскага дома культуры Аляксандр Нахімовіч і дырэктар Суражскага дома культуры Раман Раеўскі. На занятках яны расказалі пра са-стаўныя элементы вечара, дапамаглі абгрунтаваць іх. У гэтай кансультацыі было расказана, як працаваць з паслухальнымі наведвальнікамі.

Метадыст Верхнядзвінскага раённага дома культуры Ада Майсе-янок распрацавала шэраг пытанняў: як выбраць тэму вечара, як пачаць яго, якое месца адводзіцца розным саставным часткам веча-ра; як выкарыстаць мясцовы матэрыял, як арганізаваць мастацкую самадзейнасць.

У Аршанскім раёне метадычную кансультацыю па тэме «Вечар адпачынку — адна з форм эстэтычнага выхавання» правялі практыканты Магілёўскага культасветвучылішча. Актыўна праводзіць кансультацыі работнікі раённых бібліятэк.

За апошнія гады на раённых семінарах распачаліся больш рэгулярныя заняткі па вывучэнні тэх-

дэсат. У большасці з іх ёсць сем'і, прытым вялікія. У іх калгасе зямлі ворнай мала, механізатары ўпраўляюцца апрацаваць яе і без ручной працы. А вёскі шматлюдныя, мужчынскіх рук хапае, не тое, што ў нас. Вось і едуць мужчыны ў заробкі, а на сенакос і жніво вяртаюцца. На зіму — зноў да нас. Мы іх размяшчам па кватэрах, за што гаспадыні налічваем адзін выхад за пяць дзён знаходжання кватаранта ў доме. Пры разліках за год для хлебараба кож-

будзе жытло і аб'екты культурна-бытавога прызначэння. За тры гады здалі восем кватэр для спецыялістаў сельскай гаспадаркі і прыезджых хлебарабаў, дзіцячы садзілі на цэнтральнай сядзібе калгаса, магазін, лазню.

І гэта, заўважце, пры існуючым дэфіцыце будаўнічых матэрыялаў. Што ж, выходзіць, старшыня крадэе іх ці дастае «нячыстым» спосабам? Нічога падобнага. Вельмі многае залежыць ад дзелавітасці, той пра-прымальнасці, без якой сёння няма кіраўніка гаспадаркі.

Даведаліся ў калгасе, што драўляныя жылыя дамы ў тых раёнах Мінска, дзе вядзецца новая забудова, падлягаць зносу і іх можна купіць па сходай цане. Едуць, дамаўляюцца. Потым накіроўваюць аўтамашыны, перавоззяць, адбываюць лепшы матэрыял і будуць па-новаму.

Браніслаў Канстанцінавіч паказаў мне двухкватэрны дом, які каштаваў калгасу каля чатырох тысяч рублёў, уключаючы і будаўніцтва. Яшчэ адзін, чатырохкватэрны дом (старшыня гаворыць, што ключы ад яго раздасць дэмабілізаваным воінам, якія пажадаюць застацца ў вёсцы) заселяць у канцы лета. На высокім падмурку, з вялікімі вокнамі, пакоямі на 28 квадратных метраў (для маладжонаў — в самы раз) і кухняй, са склепам і знаворнымі забудо-вамі дом «глядзіцца» з усіх бакоў.

— І колькі ён будзе каштаваць вям? — пацікавіўся я.

— Шэсць тысяч рублёў.

Не раз даводзілася мне чуць скаргі старшынь калгасаў на моладзь, якая кідае бацькоўскі дом і кіруецца на горад. Маўляў, і чаго ёй толькі цяпер не хапае: заробак няпат у пал'водчай брыгадзе нішто, рублёў 60—70 у месяц, а калі дзюльчына пойдзе ў лаяркі ці свінаркі, то будзе мець 150—200 у месяц. І клубы ўжо не радкаць у вёсцы, і паветра чыстае, і г. д. І вельмі часта на пытанне, а ці будзе калгас жыллё для маладых хлебарабаў, у тым ліку і тых, хто вяртаецца са службы з адным чамаданчыкам ці кайстрай, чуеш адказ: «А чаму я павінен будаваць яму жыллё? У яго ёсць бацькі, воль няхай і дапамагаюць». І забываюць, што ў сённяшнім вёсцы дзеці ўсё радзей аздаюцца жыві пад

БРАНІСЛАЎ Канстанцінавіч Чаркас адносіцца да той катэгорыі кіраўнікоў, якіх асабліва паважаюць журналісты: ён шчыры, просты, гаманік. З такімі людзьмі лёгка наладзіць той душэўны кантакт, пасля якога застаюцца запойныя запісы бланкет і радасць сустрэчы з цікавым суб'ядзікам. Яму за трыццаць. Невысокага росту, крыху паўнаваты для сваіх гадоў. Ён сам за рулём «Масквіча». Запрашае агледзецца пасевы, сенажныя збудаванні, новабудовы. Адрознае вёскаў Руднае — цэнтральнай сядзібай гаспадаркі — пачынаюцца палеткі азмых і яравых збожжавых. Пасевы чыстыя, густыя. «Калі не пашкодзіць сьнега, то па трыццаць пяць цэнтнераў на круг збожжавых возьмем». — заўважае старшыня, вырўляючы машыну на вузенькую палявую «сцяжку», якая і прывяла нас у Калодзезнае. У гады нямецка-фашысцкай акупацыі вёска гэтая падзяліла лёс Хатыні. На бугры пад густымі таполямі — гітэравы салдат з аўтаматам на грудзях, са схленай у смутку галавой. Абапал яго масіўнай фігуры — бетонныя пліты з выбітымі на іх прозвішчамі тых 287 чалавек, што згарэлі за жыва ў агні 9 лютага 1943 года ад рук карнікаў. «Пасля таго, як быў пастаўлены помнік, — гаворыць Браніслаў Канстанцінавіч, — адшукалі прозвішчы яшчэ восемнаццаці ахвяр. Будзем ставіць яшчэ адну стэлу».

Ад той, перадаваеннай вёскі новая адрозніваецца не толькі дыхтоўнымі дамамі, — яна напалавіну меншая: у жывых пасля трагедыі засталася чалавек пятнаццаць.

Яшчэ ў райкоме партыі мне гаварылі: «Чаркас добра вядзе будаўніцтва сваімі сіламі, у раёне яму бадай і роўных няма». Ведаў я, што Браніслаў Канстанцінавіч, ветэрач па прафесіі, пачынаў чатыры гады назад калгас «Праца» не з лёгкім сэрцам: у гаспадарчы не было ніводнага тыпавога жывёлагадоўчага памяшкання — толькі «развалюхі» першых пасляваенных гадоў, узведзеныя па белнасці на скорую руку. Ды і даўгоў прыняў тысяч пад трыста. З такім набыткам старшыня не мог

і думаць аб капітальным будаўніцтве падрадным, а, значыць, дораганашту-ючым спосабам. Але і чакань, пакуль гаспадарка набярэцца моцы, пазбавіцца ад даўгоў, ён не мог, таму што нельга эфектыўна развіваць жывёлагадоўлю, гэтую важную ў прыбытках калгаса галіну гаспадаркі, без дабротных памяшканняў.

— Рашыў я параіцца з праўленцамі, — успамінае Браніслаў Канстанцінавіч. — Сабраў іх і гавару, што рэсурсы маем беднаватыя, міжкалгас-

М. ТЫЧЫНА

З ВЯСКОВАГА ДЗЕННІКА

РУДНЯНСКІЯ НАВАСЕЛЛІ

буд пакуль што нам не па кішэні. Ёсць у мяне думка весці работы сваімі сіламі і сродкамі. Мне запарэчылі. Маўляў, пра якое будаўніцтва сваімі сіламі можа ісці гамонка, калі ў калгасе сто сорок працаздольных мужчын, з іх дзевяноста — механізатары і шафёры. Вось тут і ўспомнілі пра ганцавіцкіх цесляроў, якія і да мяне нярэдка наведвалі Руднае, за рэкамендаваўшы сябе з лепшага боку. З прапановамі пагадзіліся. Назначылі мя Івана Більдэкевіча, нашага цесляра, брыгадзірам будаўнічай брыгады — гэта адзіны прадстаўнік ад калгаса, усе астатнія — запрошаныя да нас з іншых вёсак. Афармляем іх па дагаворы. Скажу прама: у асноўным гэта добрыя майстры, якія ведаюць цану заробленаму рублю. Не якія-небудзь «калымшчыкі». Працуюць хлопцы не з дзевяці раніцы і да шасці вечара, як міжкалгас-булаўцы, а з пяна і да пяна. Зімой прыходзіць часцяком: «Таварыш старшыня, як бы асвячленне на аб'екце паставіць, можна было б і ночы прыхапіць». Зарабляюць яны рублёў па 160—180. Пры такім энтузіязме і будаўнік з падраднай арганізацыі зарабіць бы не менш. Адным словам, у першы год майго знаходжання на пасадзе старшыні мы нанялі такіх цесляроў чалавек пад восем-

дзят. У большасці з іх ёсць сем'і, прытым вялікія. У іх калгасе зямлі ворнай мала, механізатары ўпраўляюцца апрацаваць яе і без ручной працы. А вёскі шматлюдныя, мужчынскіх рук хапае, не тое, што ў нас. Вось і едуць мужчыны ў заробкі, а на сенакос і жніво вяртаюцца. На зіму — зноў да нас. Мы іх размяшчам па кватэрах, за што гаспадыні налічваем адзін выхад за пяць дзён знаходжання кватаранта ў доме. Пры разліках за год для хлебараба кож-

— За тры гады, — працягвае Браніслаў Канстанцінавіч, — сваімі сіламі мы пераабсталявалі кароўнік на сто дваццаць галоў з поўнай механізацыяй, узвалі два валоўнікі на шэсцьсот галоў таксама з механізацыяй працаўнічых працэсаў, рэканструявалі свінарнік — адкормачнік на шэсцьсот галоў, пабудавалі склад мінеральных угнаенняў, пункт штучнага асемянання жывёлы. Адным словам, выканалі такі аб'ём работ, які міжкалгасбуду з яго тэмнамі ханла б на добрых шэсць гадоў. У той жа час затраты на будаўніцтва ў тры-чатыры разы меншыя, чым пры падрадным спосабе будаўніцтва. Спашлюся на такі прыклад. Валоўнік на чатырыста галоў абышоўся калгасу ў 28 тысяч рублёў. Пры падрад-ным спосабе будаўніцтва нам давалася б выласці ўсе сто тысяч. А якасць работ ніколі не горшая.

Адначасова калгас сваімі сіламі

ЗАСЛОНУ АДКРЫЛІ СМАЛЯНЕ

Пазаўчора спектаклем «Цар Фёдар Іаанавіч» па трагедыі А. Талстога ў Мінску пачаў гастролі Смаленскі абласны драматычны тэатр.

Гледачы беларускай сталіцы добра ведаюць гэты цікавы творчы калектыў: улетку 1969 года ён выступаў на мінскіх падмостках. Тады мінчане ўпершыню ў сваім горадзе пабачылі драму «Залатая карэта» Л. Ляонава, «Горскую трагедыю» («Майстры») беларускага драматурга Р. Стаянава і «Салаўіную ноч» В. Якова. Смаленцы зарэкамендавалі сябе як трупам удумлівых і дапытлівых артыстаў, здольных глыбока раскрыць праўду жыцця ў яркай сцэнічнай форме. Мінскія тэатралы яшчэ памяць лепшыя работы заслужаных артыстаў Расійскай Федэрацыі Т. Калачоўскай, А. Юлаеўскага, В. Кабанова, Н. Шашанковай, С. Чарэдкава і іх партнёраў.

Нашы госці беранна захаваюць традыцыйную рэалістычную школу актёрскага мастацтва. Пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі тэатр у Смаленску, як і наогул сцэнічнае мастацтва краіны, замацоўваючы лепшыя дасягненні мінулага, узбагачаў гэтыя традыцыі выразнай ідэяльнай якасцю і сучасных п'ес. Гэтай спрыяла моцная аўтарытэтная на тым часе рысыра — у Смаленску працавалі і. Растроўцаў, Л. Самборская, З. Славянава, М. Пахроўскі, Ул. Пазнанскі, якія сваімі пастаноўкамі праславілі не адзін правінцыяльны тэатр Расійскай Федэрацыі, а ў славу вывелі горадзе на Дняпры пакінулі незабыўны след.

Пра сталасць смаленцаў сведчыць і тое, што, напрыклад, іх «Залатая карэта» вытрымлівае

своеасаблівае творчае саборніцтва з пастаноўкамі гэтай жа драмы ў купалаўцаў або ў Маскоўскім тэатры на Малой Броннай і не траціць мастацкай арыгінальнасці ў параўнанні з імі. Па-рэжысёрску смела, з паглыбленнем у філасофскую сутнасць драмы-прытчы вырашана нашымі гасцямі «Горская трагедыя». Разам з аўтарам тэатр як бы ставіць пытанне перад героямі і гледачамі: «Якім закліканы быць чалавек, што так гора адстойвае права на свабоднае каханне, на свабодны пошук у мастацтве, на мысленне без забавонаў? Дзе крыніцы яго натхнення?» І гэты асабліва кала рытна перадаецца ў пафосе сцэнічнага твора, дзе так мэтанакіравана дзейнічаюць сапраўдныя майстры-чараўнікі народнага мастацтва Балгарыі пачатку мінулага стагоддзя. Як мы помнім, спектакль часта гучыць у смаленцы з шэкспіраўскім напалам і маштабнасцю высокай трагедыі.

Сыграўшы на адкрыццё гастролі «Цар Фёдар Іаанавіч», захаваўшы і на гэты раз у рэпертуары «Горскую трагедыю», госці пазнаёмяць мінчан яшчэ з двума спектаклямі, прысвечанымі мінулым. «Сялом Сцяпанчыкавам» паводле Ф. Дастаеўскага і «Дзецімі Ванюшына» С. Найдзева. Галоўнае ж месца на гастрольнай афішы аддадзена сучаснай драматургіі.

Малады чалавек у нашым грамадстве, юнак той пары, аб якой так часта гавораць, што яна характарызуецца надзвычайнай узроставай ацэнкай, — вось герой большасці з новых пастановак жывеньскіх гастролёраў у Мінску. «Новы» — і не зусім. Бо мы будзем мець магчымасць параўноўваць, скажам, «Казі старога Арбата» ў смаленцы з тым,

што ўжо іграўся Ленінградскім акадэмічным тэатрам імя А. Пушкіна, Тбілісімскім рускім тэатрам імя А. Грыбаедава, Рускім тэатрам БССР імя М. Горькага і масквічамі з Малой Броннай. Есць свае традыцыі і ў сцэнічнай трантоўцы п'есы «У добры час» В. Розава. Пра «Саслужыўцаў» і гаварыць падрабязна не варта: камедыя Э. Разава і Э. Брагінскага іграецца, здаецца, кожным другім тэатрам краіны. Затое ў сэнсе сцэнічнага гучання для мінчан «тэра інкогніта» — і «Валліцін і Валліціна» М. Рошчына, «Маскоўскія канікулы» А. Кузнецова. Тут нас чакаюць адкрыццё арыгінальных драматургічных твораў, першае знаёмства з «жывым» іх выкананнем.

Ведаючы культуру сцэнічнай працы калектыву Смаленскага абласнога тэатра, можна спадзявацца, што і на гэты раз яго рэпертуарныя навінкі прынясуць радасць гледачам. Востра драматычным канфікты, у якіх ідзе сур'ёзная маральная спрэчка паміж носьбітамі розных поглядаў на «што такое добра» і «што такое дрэнна» ў паўсядзённым жыцці маладога чалавека нашых дзён, прыцягне многіх прыхільнікаў сучаснай тэматыкі на «агенчыкі» прэм'ер «Валліціна і Валліціны» і «Маскоўскія канікулы». Абаяльнасць жа розаўскіх наўрымлівых хлопцаў і дзяўчат, якія звычайна на асабістым вопыце (хай сабе зусім маленькім, але абавязкова асабістым!) шукаюць адказу на адвечныя і заўсёды актуальныя для маладога пакалення пытанні — якім быць і як жыць, каб мець права адкрыта і сумленна глядзець у вочы сямброў і ў сваю душу, — іх юнацкі запал і максімілізм прывабліваюць і аднагодкаў гэтых герояў, і людзей старэйшых узростаў.

...Заслона адкрыта. Знаёмства пачалося. Прагучалі першыя апладзісменты. Паднесены першыя букеты жнівеньскіх кветак Беларусі. Адзін са старэйшых тэатраў Расіі гастрольнае ў Мінску.

Зычым поспехаў смаленцам!

нічных сродкаў прапаганды. Выступаючы вопытныя кінамеханікі, настаўнікі, мясцовыя мастакі, вучаць культработнікаў карыстанню апаратамі.

У некаторых раёнах праводзяцца спецыяльныя метадычныя семінары для работнікаў раённага цэнтры і сельскіх дамоў культуры. У Докшыцкім раённым аддзеле культуры працуе такі семінар, у якім заняты вядуцца штомесяца. Тэмы: аналіз і агляд работы клубу, бібліятэк, метадычныя рэкамендацыі перыядычных часопісаў, арганізацыя дапамогі клубам і інш.

Культасветвучылішчы пакуль не могуць забяспечыць патрэбнае ў калгасаў і саўгасаў у кадрах культработнікаў. Аддзелы культуры падбіраюць іх у асноўным за кошт выпускнікоў сярэдняй школы, для якіх і праводзяцца практыкумы пры раённых дамах культуры, раённых бібліятэках, а таксама ў сельскіх установах культуры. Упраўленне культуры Віцебскага аблвыканкома распрацавала спецыяльную праграму практыкума для навічоў, разлічаную на два тыдні. Нашы практыкумы знаёмяць з асноўнымі правіламі работы культустаю, прычым ужо пасля прызначэння работніка на пасаду. На маю думку, праводзіць такія практыкумы да прызначэння работніка неацэньваема. Зразумела, мы імкнемся знайсці сціслыя, перспектывныя дзесяцікласнікаў.

Важнае месца мы адводзім апарнапаказальным клубам і бібліятэкам на сяле. Навічкі бліжэй абстаноўка сельскага клуба, чым раённага дома культуры. Тут яму лепш знаёмства з умовамі будучай працы.

Жыццё нарадзіла галіновыя «спецыялізаваныя» апорныя клубы. Думаецца, што супраць іх мы пакуль не маем сур'ёзных перацэнняў. У адным клубе, доме культуры склаўся пэўны запатрабаванні насельніцтва. У другім больш-менш вопытны культработнік. У трэцім праўляюць дастатковую актыўнасць спецыялісты сельскай гаспадаркі. Значыць, не дзе лепшыя ўмовы для прапаганды сельскагаспадарчых ведаў, у іншым — атэстычны прапаган-

ды. У асобных калгасах і саўгасах мала былых воінаў, партызан, значыць, нейкія элементы вечароў і сустрэч аддаюць.

Жыццё пацвердзіць або абвергне неабходнасць такіх паказальных клубу. Але вопыт работы іх паказвае, што яны дапамагаюць маладым культасветработнікам.

Яшчэ адно немалаважнае пытанне. У вёсцы, па сутнасці, няма мастацкіх кіраўнікоў. Іх на грамадскіх асновах замяняюць клубныя работнікі. Прычым, калі культработнік іграе на баяне, дык гэта лічыцца самай лепшай яго якасцю. Большасць клубных работнікаў пакуль што не ўмею раваць мастацкімі гурткамі. Таму мы настойліва вучым іх валодаць якім-небудзь музычным інструментам.

Ці ёсць магчымасць вучыць гэтаму сельскага культработніка, на месцы, у раёнах? Так, ёсць. У кожным раёне працуе адна, а ў асобных — і дзве дзіцячыя музычныя школы. З кожным годам усё больш выпускнікоў культасветвучылішчаў, якія валодаюць тым або іншым жанрам самадзейнага мастацтва. Нам думаецца, што такі шлях навучання замацоўвае культработніка за сваёй прафесіяй, рыхтуе яго не толькі да работы, а часта і да паступлення на завочнае ці стацыянарнае аддзяленне культасветвучылішча або інстытута культуры. Зразумела, культработнік у першую чаргу арганізатар, распрадчык. Але арганізатару можна знайсці і на сяле — многа працуе інтэлігенцыя, прыбываюць спецыялісты, якія закончылі факультэты грамадскіх прафесій вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў. Таму на аднадзённых нарадах, пасля вывучэння тэорыі, тры-чатыры гадзіны культработнікі вывучаюць новы рэпертуар, вучацца іграць.

Замяніць раёныя семінары культасветработнікаў абласныя курсы павышэння кваліфікацыі пакуль што не змогуць, бо не здолеюць ахапіць усіх сельскіх культработнікаў. Раёныя семінары будучы і надалей заставацца неабходнай формай вучобы культработніка.

бацькоўскім дахам, а імкнуцца быць незалежнымі.

Расказанае аб вопыце будаўніцтва ў калгасе «Праца» не заклік да адмаўлення ад падраднага метаду, які мае істотны перавагі над так званым гаспадарчым, таму што дае магчымасць весці работы па навішых праектах з больш трывалых матэрыялаў. Са 196 аб'ектаў гаспадарчага і культурна-бытавога прызначэння, якія ўзводзяцца зараз на Капыльшчыне, пераважна большасць знаходзіцца ў планах падрадных і генпадрадных будаўнічых арганізацый — «Міжкалгасбуда», ПМК-84 і г. д. Аднак, мяркуючы па дадзеных, якія прыводзіліся на нядаўнім пленуме райкома партыі, дзе ішла размова аб задачах партыйных арганізацый па далейшым паліпшэнні вытворчага, жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва ў раёне, план уводу аб'ектаў (з іх трэба здаць сёлета аж 41) знаходзіцца пад пагрозай зрыву. Асабліва марудна ўзводзяцца жыллё, лазні, клубы. У гэтых адносінах вопыт калгаса «Праца», дзе амаль усе аб'екты ўзводзяцца сваімі сіламі, заслугуе увагі. Ён, гэты вопыт, не можа быць панацэяй ад усіх будаўнічых хібаў у вёсцы, аднак скідаць яго з рахунку пакуль што рана. Ужо той факт, што ў раёне гаспадарчым метадам узводзіцца каля паўсотні розных аб'ектаў, гаворыць сам за сябе. Вядома, той старшыня, які рашыў дзейнічаць самастойна, не спадзеючыся на літасць міжкалгасбудаў (у той жа «Працы» кароўнік міжкалгасбудаўцы ўзводзіць другі год, а канца работам не бачна), біярэ на сябе цяжкую ношку забеспячэння, нават калі ў яго ёсць і не менш ушчыны намеснік, бо многія пытанні, звязаныя з набыццём будматэрыялаў, можа вырашыць толькі сам ён. Таму, калі ў нас аб гэтым зайшла з Браніславам Канстанцінавічам гаворка, ён, лапцякаўшы далонню па загарэлай шыі, сказаў не без іроніі: «Вось дзе ў мяне ляжаць гэтыя матэрыялы». У першую чаргу — шчыфер, цэмент, жалеза. Затое, калі яны ўжо дастаўлены ў гаспадарку, за будаўніцтва прыпынку няма — яны за паўгода, максімум за год узводзяць вытворчыя жыллагадоўчыя памяшканні, эканомячы калгасу дзесяткі тысяч рублёў. Я ўпэўнены, што праз некалькі гадоў, трывала стаўшы на ногі, «Праца» пачне будаваць і капітальныя, па навішых праектах,

фермы, жыллыя дамы. Тыя ж, што былі ўзведзены паскораным метадам, тансма не пойдучы на злом: у гаспадарцы ім заўсёды знойдзецца прымяненне.

А якая акупляемасць гэтых параўнаўча невялікіх, выдаткаў? Калі тры гады таму «Праца» замыкала амаль усе раёныя зводкі, то летась тут ужо мелі 1109 тысяч рублёў грашованага даходу — у тры разы больш, чым у 1968 годзе, у тым ліку чыстага прыбытку — 365 тысяч. За той жа час вытворчасць мяса (яно і з'яўляецца асноўнай крыніцай прыбытка) вырасла з 87 да 145 цэнтнераў на сто гектараў сельгасугоддзя, з гэтым паказчыкам калгас заняў летась другое месца ў раёне. Наспяхова развіваецца грамадская жыллагадоўля і сёлета, хоць у гаспадарцы і былі некаторыя перапады з продажам мяса дзяржаве.

...Калі мы вярталіся з палаткаў, старшыня зазначыў, што сёлета яны закончаць рэканструкцыю жыллагадоўчых ферм і возьмуцца за будаўніцтва брыгадных клубу, новых жылых дамоў, калгаснага музея.

— Вунь ужо цэгля навазілі для музея, недзе туды пад восень пачнем. Нам ёсць што паказаць і аб чым расказаць. У нас чалавек з дзесяцік кавалераў ордэнаў Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга. Шмат заслужаных калгаснікаў. Іх вопыт, жыццёвую мудрасць трэба неяк адлюстраваць для нашчадкаў. Асобны раздзел у музеі адвядзем экспазіцыі, прысвечанай трагедыі вёскі Калодзезнае.

Урэшце, Руднае, Савічы, Калодзезнае — партызанскія вёскі праз усе доўгія гады варожага акупацыі, вёскі, дзе кожны жыхар быў народным месціцам. Адным словам, музей у нас будзе, прыязджайце на адкрыццё...
...Вакол Руднага — сівыя, задумлівыя, нямыя сведкі ратных подзвігаў партызан і зварынай лютасці ворагаў. І хоць цяпер адметнай рысай вёскі сталі рыштыванні, белыя, дыхачыя смалой і стружкатымі, Руднянцы жывуць не адным сённяшнім днём — яны думаюць аб тых маленькіх грамадзянах, што шчабечуць у двары дзіцячага садзіка і прыйдуць на змену бацькам і дзядам праз некалькі гадоў — вырошчваюць хлеб, закладваюць сады, узводзіць жыллё.

Капыльскі раён.

У САЛОН - МАГАЗІНЕ

Мастацкага фонду БССР, у Мінску, на Ленінскім праспекце, пакупнікоў хутчэй можна прыняць за наведвальнікаў музея ці выстаўні. Яны ўважліва, з намерам калі не набыць выстаўленую рэч, то ва ўсім выпадку палюбавацца прыгажосцю, аглядаючы псіхічна, вытанчаны беларускай слянкай Е. Бялюскай, чаканку, выкананую А. Сірэнкам, выналадчыкам фізкультуры з Мінска, керамічны посуд ганчароў з-пад Крычава.

Усё гэта не прамысловыя тавары, а мастацкія вырабы, большасць з якіх — унікальная работа народных умельцаў. Часцей за ўсё яны выкананы ў адным экзэмпляры. Вось чаму і дублены накушоў з вышыўнай, і драўляны кій, аздаблены разбой, і вышываны абрус набываюць асабліва каштоўнасць. Яны непаўторныя. Мастакам, якія складаюць савет салон-магазіна, даводзіцца часам быць у самых аддаленых кутках краіны, дзе яны знаходзяць умельцаў, рэдкая праца якіх заслугоўвае пільнай увагі і клопату.

— У нашым магазіне вы можаце знайсці шмат цікавага — рэчы, зробленыя аз усіх кутках нашай краіны, — гаворыць дырэктар салона Мікалай Ільч Галіч і паказвае мне цудоўную чаканку з Арменіі, зробленую народным майстрам Э. Шанаранам.

— Сярод нашых пакупнікоў, — працягвае ён, — многа прыездных,

ТРАДЫЦЫЯ І МОДА

гасцей нашай сталіцы, якія хочуць набыць нешта арыгінальнае ў нацыянальным духу.

Маладая жанчына з усходнім разразам вачэй працягнула чэк старшаму прадаўцу Е. Падгорнай.

На пытанне, чаму менавіта гэты абрус яна выбрала, адказала:

— У нас, у Януці, шмат разбярлоў, а вось даматканых абрусаў не знойдзеш. Мне хочацца купіць не толькі абрус, але і вышываныя ручнікі, які часцей сустракаеш у вярхах, чым у гарадской кватэры.

Былы воін, пенсіянер В. Кудзір з Віцебска нічога не купляў, ён проста прыйшоў сюды паглядзець карціны, бо і сам малое. Ён надоўга затрымаўся ля карцін А. Шыбнёва.

— Нам патрэбна рэклама, — гаворыць дырэктар магазіна. — Хочацца, каб умельцы з вёсак і гарадоў распублілі ведалі, што іх працамі цікавіцца, што яны захоўваюць і памянаюць сантэты старадаўняга непаўторнага нацыянальнага мастацтва, якое ніколі не выходзіць з моды.

Уладзімір ЗАМКАВЕЦ

ПРАВА НА ЖЫЦЦЁ

ДУМКА, што таленавітага аўтара ў аб'яднаннях не навучаць пісаць, а хутчэй — сабіць з панталыку, думка, што ствараць аб'яднанні — марная турбота, бяспрэчна, не мае пад сабой грунту. Сутнасць непагаднення, бачыцца, зводзіцца не столькі да саміх аб'яднанняў, колькі да іх работы. Не стану сцвярджаць, што ва ўсіх аб'яднанняў роўныя магчымасці: калі б гэта было так, кожнае з іх магло б складаць гадавыя ці перспектывныя планы на «пастаўку» ў літаратуру маладых пісьменнікаў той альбо іншай катэгорыі. Але што аб'яднанне многа можа зрабіць — відавочна.

Жыццё само дае адказ на пастаўленае пытанне: быць — добрым аб'яднаннем, не быць — бяздзейным. Чым больш у аб'яднанні творчага актыўна, тым больш яно моцнае і жыццяздзейнае. Калі ж творчы пачатак знікае, тады знікае і аб'яднанне, яго нельга захапаць ніякімі арганізацыйнымі метадамі. Але аб'яднанне немагчыма і без арганізацыі — каб выяўляць здольных аўтараў у іх першых спробах, сачыць, дапамагаць, заахвочваць, мацаваць... Літаратурнае аб'яднанне мусіць быць у кожным раёне. Яно спрыяе станаўленню маладых аўтараў, абуджае шырокую і ўстойлівую цікавасць да літаратуры з боку мясцовага насельніцтва.

Спаўсюды на прыклад бярозаўскага літаб'яднання «Крыніца», што дзейнічае пры раённай газеце «Маяк камунізму». Гэтае аб'яднанне расце і якасна, і колькасна.

Для абмеркавання дасланных твораў і творчасці аўтараў за пэўны перыяд, для вырашэння і ўзагаднення арганізацыйных пытанняў аб удзеле ў конкурсах, сустрэчах і выступленнях літаб'яднанцы рэгулярна збіраюцца ў рэдакцыі раённай газеты. Штомесяц выпускаецца літстаронка, друкуюцца асобныя вершы і апавяданні. Я працягваю літаратурную пошту — выбіраць ёсць з чаго пішуць шмат: ад піянераў да пенсінераў...

Кіраўнік аб'яднання, намеснік рэдактара раённай газеты Яўген Сяленя расказвае, што з кожным новым аўтарам наладжваюцца непасрэдныя кантакты: яго выклікаюць на пасяджэнне аб'яднання, члены бюро рэцензуюць яго творы...

Я ведаю Яўгена Сяленю даўно, бо сам і да гэтага часу з'яўляюся членам бярозаўскага аб'яднання. Гэта чалавек па-сапраўднаму зацікаўлены, без яго клопату, без яго арганізатарскай «жылкі» аб'яднанню шмат чаго несталося б. Журналіст, ён у апошні час вядзе вялікую работу па зборы і апрацоўцы матэрыялу пра жыццё і дзейнасць дзятчынаў 130-га авіяцыйнага палка, які ў першыя дні вайны адбіваў наступ гітлераўскіх войскаў на тэрыторыі Брэстчыны і Бярозаўшчыны ў прыватнасці. Матэрыял надзвычай цікавы, некалькі частак друкавалася ў раённай газеце.

Стала добрай традыцыяй на пачатку кожнага года арганізоўваць выступленне «Крыніцы» перад жыхарамі Бярозы. Літаб'яднанцы трымаюць сваё саабліваю справядлаў: расказваюць, што напісалі за год, дзе надрукавалася, з кім сустракаліся, чытаюць свае новыя творы...

Дарчы, на пытанне рэдакцыйнай анкеты, якія матэрыялы ў газеце найбольш падабаюцца чытачам, у многіх адказах называлася літаратурная старонка.

Аб'яднанне патрэбна не толькі для пачаткоўцаў; у залежнасці ад творчага ўзроўню членаў, яно таксама мае свой сярэдні ўзровень. І калі зараз вучню Сашу Богдану трэба арыентавацца на гэты ўзровень, то настаўнік з Белаазерска Кастусь Дронь мае іншыя, вышэйшыя арыенціры — хоць бы вершы Ніны Маціш. Колькасна невялікае — 20 чалавек — аб'яднанне «Крыніца» мае неаблігі літаратурныя набыткі...

Член аб'яднання «Крыніца» першы сакратар Бярозаўскага райкома партыі П. Л. Лебедзеў два гады назад выдаў кнігу пра партызанскі рух на Віцебшчыне. Па-

шыраны варыянт гэтай кнігі, якая называецца «Суровае юнацтва», павінен неўзабаве выйсці ў выдавецтве «Маладая гвардыя».

Член аб'яднання Ніна Маціш прынята ў Саюз пісьменнікаў. Пэўна падрыхтавала другі зборнік, шмат працуе над перакладамі з польскай і французскай моў. Як член бюро, Ніна пастаянна кансультуе, дапамагае пачаткоўцам.

Выхадзец з аб'яднання Анатоль Казловіч друкаваўся ў студэнцкім зборніку «Натхненне», яго падборка «Зямныя вышыні» змешчана ў калектывным зборніку «Рунь».

У тым жа зборніку «Натхненне» змешчаны вершы і Людмілы Парымончык, біёлага па прафесіі, колішняга члена аб'яднання.

Не парывае сувязі з аб'яднаннем і выпускніца літаратурнага Інстытута Раіса Баравікова. Многія яе вершы і цяпер «адкрывае» раёнка.

Зінаіда Вільнер, з 17 гадоў удзельніца Вялікай Айчыннай, напісала аповесць, якая летася была надрукавана ў часопісе «Уральскі следопыт». Зараз З. Вільнер працуе над новай аповесцю.

Творы Кацярыны Сініцкай, Аляксандра Вінаградава, Кастуся Дроня, Марыі Зубель змяшчаліся ў абласным і рэспубліканскім друку. Дый, урэшце, ва ўсіх членаў літаб'яднання ёсць нешта сваё, адметнае. Не выпадковы факт, што ў нядаўна выдадзеным бібліяграфічным паказальніку «Маладыя паэты Брэстчыны» тры з шасці, якраз палавіна, выхадцы з аб'яднання «Крыніца».

У «крынічан» шмат новых і цікавых задум. Іх творчасць — доказ таго, што толькі дзейныя і творчыя аб'яднанні маюць права на жыццё.

Алесь РАЗАНУ.

Максім Тани сярод удзельнікаў літаб'яднання «Крыніца».

Фота В. ЗІНОВІЧА.

Кацярына СІНІЦКАЯ

ВОСЕНЬ

Мірная восень
з мёдам, хлебам,
Спакойным небам.
Здаецца, так вечно было.
Але ўсплыло
Мне на памяць іншае —
ваенная восень...
Дзіцячыя гульні
ад голаду вымерлі,
ад холаду вымерлі.
Жылой засталася казна.
Прасілі: «Мамка, расказвай пра
Калабок».
Жанчына адводзіла вочы ўбок...
І соты раз
Слухаюць дзеці яе расказ,
І цешаць сябе малыя гаротніцы,
Што Калабок і да іх прыкоціцца.
З думкай такой засынаюць.
Маці адных пакідае,
Ідзе абменьваць
апошнія рэчы
на жыта жменю...
Мірная восень
з мёдам,
хлебам,
Спакойным небам.
Хачу, каб вечно такою была!

Васіль САХАРЧУК

ВЕЧАР

Вечар шырай аблачынкай
Распластаў туман на дол,
Змрокам — мяккаю хусцінкай —
Агартае ўсё вакол...
Закалыхваюцца ёлкі,
Засынаюць паплавы,
Толькі зноў стаіць да золку
Маладзік, як вартавы.

Аляксандр ПАШЧАНКА

Ты была, быццам сон, напавер,
Ты — як мой незатоены боль...
Не разлукі боюся цяпер —
нечаканай сустрэчы з табой.
Зноў цвітуць у наўколлі сады,
ціхалпынная рэчка імкне...
Разышліся — нібы назаўжды,
ды заўжды ты, як мара, пры мне.
Я не клічу цябе. Я маўчу.
Сад маўчыць, агарнуты журбой.
І боюся, і прагна хачу
нечаканай сустрэчы з табой.

Андрэй ВАКУЛЬЧЫК

Як зімні лес,
хачу спакойны быць,
калі ні гуку ў свеце анямелым,
калі становіцца ўсё зразумелым,
і спеюць думкі, мара летуціць...
Як зімні лес,
хачу я мудрым быць...
Хачу ўявіць натхнення прадумовы,
каб потым, калі лівень прашуміць,
буяннем веснім перапоўніць словы.

Ніна МАЦЯШ

ПОЎДЗЕНЬ

А ты ўсё той жа, поўдзень мой!
У горадзе, старым і тлумным,
Здагадваючыся, што мой,
Гарыш, высокі і задумны.
Усім законам насупор
Ты і світанак мой, і вечар,
Дзе першы вечна грэе нечым,
Другі ж — студзіць як дакор.
І ўсё ў табе — адно святло,
Уладнае, як тыя вёрсты.
Што ўлапі між маім сялом
І горадам тваім так проста,
Так натуральна, што няма
Ні абурэння, ні адчаю.
Ці дзень, ці ноч — цябе няма.
Ці ноч, ці дзень — цябе страчаю.

БЫЛА прэм'ера спектакля народнага тэатра. І было абмеркаванне. П'есу напісаў мясцовы драматург, які пачаў свой творчы шлях у гэтым калектыве і пражыў з ім паўтара дзесятка год. Ён сам і ставіў п'есу. Выслушаўшы крытыку камісіі, якая складалася з работнікаў культуры горада і вобласці, ён падзякаваў за добразычлівыя заўвагі і прызнаўся, што сам пакуль не задаволены вынікамі працы, і над спектаклем калектыв тэатра будзе працаваць даўдэй. А потым, прыкладшы да грудзей далоні, вымавіў апошняе:

— Прашу вас, калі можаце — даруйце...

Георгій КОПАС

ДОБРАЗЫЧЛІВА, БЕЗ ПАБЛАЖЛІВАСЦІ

Усе зразумелі жарт.

Назва ж самой п'есы — «Калі можаш — даруй». Аўтар, ён жа рэжысёр — Мікалай Манохін.

Я памятаю наша з Мікалаем першае знаёмства. У шэсцьдзесят дзяткі, прыехаўшы на Нафтабуд па нарысы аб людзях Наваполацка, я завітаў аднойчы ў Дом культуры, таксама на прэм'еру — ставілі «Не верце цышні». Наўрад ці варта ўдакладняць, што ён іграў тады і як іграў, — не гэта мяне ўразіла, не артыстычны талент, хоць і было відаць, што хлопец здольны. А вось тое, што было пасля спектакля, варта расказаць.

Па-першае, ён больш за ўсіх чапіўся да мяне з пытаннямі: што ў пастаноўцы кепска, чаму кепска, як зрабіць, каб стала лепей. Нават надакучыў, бо было ўжо позна, а гадзін у сем мне трэба было быць на будаўніцтве. Па-другое, калі спончылі мы, урэшце, гутарку з удзельнікамі пастаноўкі, мой назола зноў за мяне ўзяўся, ужо ў аўтобусе. І мне самому ўжо было цікава гутарыць з ім, цяпер — шафёрам. Мікалай развозіў нас па хатах. Уразіла яго дапытлівасць, яго ўлюбёнасць у мастацтва, прага ведаць. Аказалася, ён шмат чытае. І

«ПА ДАРУЧЭННІ ІЛЫЧА»

Так называецца брашура, выдадзеная Гомельскім абласным аддзяленнем Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры (аўтары В. Нямецкі і Э. Эцін). На падставе гістарычных дакументаў і ўспамінаў жывых сведкаў у ёй расказваецца аб падзеях часоў грамадзянскай вайны на Гомельшчыне.

У брашуры падрабязна асвятляецца высока ацэненая Леніным работа агітпоезда «Кастрычніцкая рэвалюцыя», у якім 16 чэрвеня 1919 г. М. І. Калінін прыбыў на станцыю Гомель з адказнымі ленінскімі даручэннямі: растлумачыць народу Дэкрэт УЦВК пра аб'яднанне Савецкіх рэспублік і мабілізаваць масы на разгром контррэвалюцыі і замежнай інтэрвенцыі.

Другі раз М. І. Калінін сустраўся з працоўнымі Гомеля ў настрэчціну 1920 г., калі ў трызгодны час беларускай інтэрвенцыі і паходаў Антанты ён выступіў на тэатры з'ездзе Саветаў Гомельскай губерні. У брашуры падкрэсліваецца, што сувязь М. І. Калініна з гамельчанамі не перапынялася і ўсе наступныя гады. Пра гэта сведчаць шматлікія пісьмы «ўсесаюзнаму старасце» і яго адказы на іх.

Брашура багата ілюстравана фатаграфіямі.

Выданне «Па даручэнні Ільіча» прысвячаецца 50-годдзю ўтварэння СССР.

М. ГАТЮКІН.

не проста дэтэктыў альбо белетрыстыку. — пад вадзцельскім сядзеннем у палывоў сумцы былі кнігі па тэатразнаўстве, па тэорыі драматургіі. Вось вам і шафэр! Здаецца, штосьці ў гэтым плане і і сказаў яму тады. А ён... Не, не пакрыўдзіўся. «Што ж, — кажа, — розныя бываюць сярод нас. Здаецца, паклічуць хлопцы стопку ўзяць, а я кажу, што лепей пачытаю. Спачатку пасміхаліся, а зараз — не. Наадварот...»

Шафэр, удзельнік самадзейнага тэатра, звычайна скончыў тэатразнаўчае аддзяленне тэатральна-мастацкага інстытута. Стаў галоўным рэжысёрам народнага тэатра. Песю напісаў. З жыцця шафэраў. Што ні кажыце, а крапае, — як тут без добраўжыванасці ўспрымець гэты факт, нігледзячы на тое, што сам аўтар вынікамі пастаноўкі не вельмі задаволены...

У абарону аўтара, рэжысёра і яго калег скажу адно: глядач, які быў на прэм'еры, горача выказаў задаволенасць і ўсхваляванасць як па ходу дзеяння, так і пасля закрыцця заслоны. Глядач — галоўная камісія — прыняў спектакль. Афіцыйная камісія — таксама. Чым жа ён прывабіў, чым усхваляваў?

Я зноў перагарнуў старонкі п'есы і спыніўся на прадмове, якую аўтар напісаў адразу мастаку. Вось што там сказана:

«Мне хочацца, каб мастак тэатра знайшоў вобразную дэталю, якая б сімвалізавала галоўную думку спектакля. Напрыклад, пухленькая галоўка аднагодовага бутуза — дзесьці ў баку блакітнага вальніа альбо штосьці ў гэтым сэнсе. Бо калі ўдзельніца дым менавіта лёс грамадзяніна нашай будучыні стаіць у цэнтры ўвагі».

Мастак В. Вошчаў выканаў п'есу аўтара: на задніку — застаўка з залатымі промнямі, з фігурай маці, да якой бяжыць, закінуўшы галоўку, пчаславае дзіця (не памятаю, чый гэта графічны ліст, але твор вядомы).

Коротка перакажу сюжэт п'есы.

Шафэр Косця Суханаў праз якіх тры месяцы пасля вяселля даведваецца, што ў яго ёсць сын, якога маці кінула ў радзільным доме. Кінула і дзесьці знікла. Павагаўшыся, ён вырашае забраць дзіця. Забраў. І выгадаваў. Сам. Бо жонка Ала не захачела дараваць Косці колішні раман і ўсынаўляць ягонае дзіця. Ёсць у сюжэце драматызм і меладраматызм, ёсць жанравыя сцэны з цешчай — падпальшчыцай вайны, з сябрамі і дзяўчатамі, якія кляць з пакінутага «бацькі-адзіночкі». Ёсць сцэны дзейнага

ілюстрацыйнага. І ёсць галоўнае — высакродная ідэя чалавечнасці, трываласці. На ёй трымаецца спектакль.

Аб выканаўцах. Найвялікшы поспех выпадае на долю школьніка Алега Галабурды, які іграе ролю сына Косці, маленькага Артура. Шчырасць, неспрэчнасць і прывабнасць выканаўцы цалкам завабляюць яму сімпатый глядзельнай залы. І яна хвалюецца за лёс «грамадзяніна нашай будучыні». Адназначны прыроджаную здольнасць юнага артыста, вяртаючыся з тым аддаць належнае разумнай рэжысёрскай метадалогіі ў рабоце з ім: ёсць элементарныя пачаткі ўмення зносіцца з партнёрамі, жыць праўдай клопатаў, задач, пацужаў. Зразумела, рана меркаваць аб тым, ці адаб'ецца гэты поспех на жыццёвай біяграфіі Алега, ці ўвойдзе ў яго чалавечы лёс, як гэта адбылося з М. Манохіным, але, напэўна ж, след у фарміраванні яго характару пакіне. Гэта я пішу з улікам, што ў Алега вельмі «выгрышная» роля, як і ў выканаўцы ролі яго бацькі — балетмайстра РДК Ю. Глушэва. Сімпатый глядзельнай залы адрасаваны іх героям, і таму іх поспех шмат у чым прадвызначаны самім сюжэтам.

А вось у А. Гужовай, выканаўцы ролі Алы, больш складанае становішча: глядач не можа не асуджаць учынкаў герані (кінула таго хлопца!), і ўсё ж актрыса здолела стварыць прывабны вобраз чалавекі са складаным светам духоўнага жыцця. У дадзеным выпадку ёсць падставы гаварыць аб прафесійнасці, аб выхаваным сцэнічным гусце і пэўнай творчай перспектыве. А. Гужова выхавана тут, у Полацкім народным. Яна займаецца звычайна з рэжысёрскім факультэце аддзялення культасветы ў тэатральна-мастацкім інстытуце. Як займаецца, не ведаю, але ўпэўнены, што яна будзе карысным чалавекі для справы эстэтычнай адукацыі людзей. — такіх, як Таня Кох і Таня Казлова (прадаўшчыцы ўнівермага, якія выконваюць у спектаклі ролі Ані і Касачовай), пенсіянерка Я. Муніц (іграе ролю маці Алы), педагог В. Метла (іграе дырэктара аўтабазы Рыгора Карлавіча), выхавальніца дзіцячага сада Г. Волкава (іграе ролю дыспетчара Алены), памочнік, майстра шклозавода Ю. Мішчанка (іграе шафэра Віктара) і іншых. Хай ім спадарожнічае поспех. Пажадаем поспеху і дэбютанту-драматургу ў сцэнічным лёсе гэтай п'есы і ў стварэнні новых.

З 5 па 26 ліпеня ў Маскве, на сцэне Маскоўскага мастацкага акадэмічнага тэатра імя М. Горкага праходзілі гастролі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. У сувязі з заканчэннем гастролёў міністр культуры СССР К. Фурцава выдала загад, у якім, прынамсі, гаворыцца:

«Тэатр імя Я. Купалы — адзін з вядучых тэатральных калектываў краіны — паказаў у час гастролёў у Маскве найбольш значны спектакль свайго рэпертуару.

Масквічы пазнаёмліліся з цікавым сцэнічным прачытаннем п'ес сучасных беларускіх драматургаў: «Людзі на балоце» І. Мележа, «Трыбунал» і «Зацікаваны апостал» А. Макаёнка, «Амністыя» М. Матукоўскага. Руская класіка была прадстаўлена п'есай А. Аст-

МАСКВА ГАВОРЫЦЬ: «ДЗЯКУЙ!»

ЗАГАД МІНІСТРА
КУЛЬТУРЫ СССР

роўскага «Апошняя ахвяра». Тэатр паказаў даве прэм'еры — «Раскіданае гняздо» беларускага класіка Я. Купалы і трагедыю сучаснага башкірскага драматурга М. Карыма «У ноч мясячнага зацьмення».

Пастаноўку «Раскіданае гняздо» тэатр прысвяціў 90-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага пэтра і драматурга Янкі Купалы, імя якога носіць тэатр.

Спектакль «У ноч мясячнага зацьмення» падрыхтаваны да Усе-

саюзнага фестывалю драматургіі тэатральнага мастацтва народаў СССР.

Спектаклі тэатра імя Янкі Купалы карысталіся ў маскоўскага глядача нязменным поспехам, атрымалі высокую ацэнку тэатральнай грамадскасці і прэсы, што сведчыць пра значны творчы дасягненні калектыву.

За час гастролёў тэатр паказаў 23 спектаклі, правёў сустрэчы з рабочымі заводаў, «Дынама», «Чырвоны волат» і саўгаса «Пушкіна» Маскоўскай вобласці. Тэатр падрыхтаваў перадачу пра творчую дзейнасць калектыву па Цэнтральным тэлебачанні.

У сувязі з паспяховым правядзеннем гастролёў у Маскве аб'яўляю падзяку калектыву Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы».

УОЛТЭР МЭЙ ЗНОЎ У НАС У ГАСЦЯХ

Англійскі паэт і перакладчык Уолтэр Мэй праводзіць свой адпачынак у Беларусі. Пазаўчора ў Саюзе пісьменнікаў БССР ён сустрэўся з групай беларускіх літаратараў. Іван Шамякін раскажаў гасцю, як жывуць і над чым працуюць літаратары рэспублікі. Уолтэр Мэй падзяліўся сваімі ўражаннямі пра Беларусь, прачытаў толькі што напісаную паэму пра Хатынь, пераклады вершаў Янкі Купалы («А хто там ідзе!» і «Касцам», раскажаў аб сваёй працы над стварэннем анталогіі беларускай паэзіі на англійскай мове, Юбілею класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа Уолтэр Мэй прыносіць свой дар — пераклады іх твораў.

У гутарцы прынялі ўдзел Васіль Вітка, Аляксей Зарыцкі, Мікола Гамолка, Язэп Семяжон.

ВЕРНІСАЖ ПЕРАСОЎНІКАЎ У МІНСКУ

Мінчане і госці сталіцы рэспублікі з задавальненнем наведвалі выстаўку пейзажу перасоўнікаў, якая экспанавалася ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР у сувязі са 100-годдзем Таварыства перасоўных мастацкіх выставак.

І вось — чарговы вернісаж перасоўнікаў у Мінску. Днямі адкрылася экспазіцыя «Жанравы жывапіс перасоўнікаў». Яна разгорнута таксама ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

Міністэрства асветы БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку вырашылі прадоўжыць тэрмін конкурсу, аб'яўленага 20 мая 1969 г., на стварэнне падручніка па беларускай літаратуры для 8 класа агульнаадукацыйных школ Беларускай ССР да 1 верасня 1973 года.

Салдат захавае на ўспамін здымак з народным артыстам СССР В. Хахароўскага. Захавае ён у сэрцы і цалло бачкоўскіх слоў ацэнаў, які на экране і на сцэне сыгралі многа роляў у вайну і на мандзіраў Савецкай Арміі. Такое не забываецца!
Гэта — толькі адзін з фантаў са-дзуржнісці работнікаў мастацтва з вайнамі Чырванасцяжнай Беларускай вайскавай а-кру-гі.
Фота Я. МЯЦЕЛІЦЫ.

У МАСТАЦТВЕ ДРУГАРАДНЫХ З'ЯЎ І

кампанентаў не бывае. Тэатр пачынаецца з гардэроба. Ісціны, якія і не хочаш, а паўтараць цябе жыццё ўсё ж прымушае. Дробязі... Напрыклад, на старонках «Літаратуры і мастацтва» была выказана заўвага адносна таго, што Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы ні на афішы, ні ў праграмах спектакля «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага не называе імля перакладчыка п'есы на беларускую мову. Адміністрацыя прачытала той нумар газеты і... усё засталася на афішы і ў праграмах па-ранейшаму: не ведае глядач, хто зрабіў для купалаўцаў пераклад. Штосьці ў так званай «кніпіроўцы» спектакля парухана. Крыўдны!

А звярніце ўвагу на тое, як тэатры прадстаўляюць глядачу вядомыя п'есы. «Апошняя ахвяра» на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы пазначана як «камедыя ў 2-х частках», «Без віны вінаватыя» — «камедыя ў 2-х частках, 4-х карцінах». Купалаўскае «Раскіданае гняздо» тут таксама

РЭПЛІКА А ПАДУМАЦЬ ВАРТА...

Іграецца ў тых жа, надзвычай распаўсюджаных і модных у тэатрах 2-х частках. Або пачытайце афішу Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа: «Клоп» Ул. Малкоўскага — «феерычна-камедый ў 2-х частках», «Марыя Сцюарт» Ф. Шылера — «трагедыя ў 2-х частках», тое ж самае і з «Многа шуму з нічога» У. Шэкспіра. Тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі іграе «Мяшчан» М. Горкага зноў жа як «п'есу ў 2-х актах, чатырох карцінах». Рускі тэатр БССР імя М. Горкага на свой манер падае колькасць дзей і актаў «Марыі Сцюарт» і «Дзядей Ванюшына»...

Не будзем даваць тых вызначэнні жанру (а колькасць дзей, пэўны рытм пабудовы сцэнічнага відовішча мае далёка не апошняе значэнне для драматурга) па тым, як кожная з названых вышэй п'ес «ахрышчана» аўтарамі. Значна больш тым, што павяжаць такіх вызначэнні тэрмаў, і не збіваць з панталыку чытача, які добра ведае, што «Рамэо і Джульета» — трагедыя ў 5-ці дзеях, а «Раскіданае гняздо» — драма ў 5-ці актах... Адвольна, кіруючыся толькі хранаметражам і рэжысёрскім падзелам тэксту на «часткі», прышпільваць да аўтарскай назвы новы падзаглавак, відаць, тэатры не маюць права. І яны разумеюць гэта. Скажам, нашы сёлетнія гастролёры — Маскоўскі тэатр на Малой Броннай — называлі «Рамэо і Джульету» спектаклем у 2-х частках». Гомельскі абласны тэатр вызначае «Тры слстры» як «драму ў 4-х дзеях (антракт пасля 2-й дзеі)». І гэта правільна! Бо трагедыя Шэкспіра была напісана ў 5-ці дзеях, а на сцэне ідзе спектакль у 2-х частках (праўда, «спектакль у 2-х частках» (праўда, гэта толькі папярэдняе гледанне пра тое, што будзе адзін антракт). Гамялячана наогул захаваў чэхавскае — «4-ы дзеі» і ў дужках абвясцілі пра адзін антракт.

Які лепш? Наогул не называць аўтарскага падзелу п'есы на дзеі і акты і толькі пазначыць «спектакль у...»? Даваць і аўтарскае, і сваё, «ад тэатра» вызначэнне? Або скарэктаваць прантыку канцэртных канферансаў і

друкаваць — твор выконваецца, маўляў, без антракту («А зоры тут ці-хі!») у Рускім тэатры БССР імя М. Горкага, або з адным ці двума антрактамі?

Пра гэта варта падумаць і кіраўнікам тэатраў, і загадчыкам літаратурных частак, і БТА. Пасадаціцца з тым, як яно робіцца цяпер, калі ножны тэатр «прыпісвае» да назвы п'есы любы жанр і любы падзел на дзеі-часткі, нельга. Волю аўтара мы ўсе абавязаны шанаваць і не маем права «пераірэсціваць» напісанае рукою А. Астроўскага або М. Горкага і «зносіць» нешта ад сабе. Калі ласка, стаў і іграй «Раскіданае гняздо» ў 2-х частках, калі гэта абгрунтавана п'есамасцю і мэтагэна, але не табуць надрукаваць на афішы тое, што было ў Я. Купалы — «драма ў 5-ці актах»...

Той, хто сапраўды лічыць, што дробязі не бывае ў мастацтве, падумае нанонт гэтага. Бо падумаць варта!..

В. І.

«ПАЛЕШУКОУ» і «Палеўкоу» у майстэрні Міхаіла Бяляева шмат. Стаяць яны — яснавокія і панурныя, ціхія, задумліва-таямнічыя і з шырокім, размашыстым характарам, — і здаецца, што ў майстэрню сабраліся ўсе паганскія багі. Мастак шукае...

Упершыню дэкаратыўная скульптура «Брат Палаяшук» была паказана на мастацкай выстаўцы ў 1967 годзе. Поўны, з добрай усмешкай, твар «Палеўка» асветлены мяккім унутраным святлом. Здавалася, сам добры, прамяністы бог палёў паўстаў перад глядачамі; пасмы яго валасоў, барада нагадваюць пучкі зрэзаных сцяблоў. І цяжка было паверыць, што гэты казачны персанаж, які жыў, гаварыў з гляда-

Янчуковіч. Тут і воля, і жаночае абаянне; горда ўзнятая галава спалучаецца з адкрытым прыветным тварам, смелым дапытлівым позіркам. Міхаіл Бяляеў тонка адчувае прыгажосць роднай прыроды, гармонію яе форм, ліній, фарбаў, яе пазію. Лірычнае ўспрыманне веснавога росквіту прыроды ўвасоблена мастаком у дэкаратыўнай скульптуры «Вяснянка». Алегарычнымі вобразамі — прыгожымі жаночымі галоўкамі — ажываюць у творах Бяляева маляўнічыя рэкі Міншчыны — Іслач, Бярэзіна.

Значнае месца ў творчасці Бяляева займае аніمالістычная скульптура. Жывёліны ў яго работах жывуць сваім звычайным жыццём — палююць, адпачываюць. Вось асцярожна і нячутна крадзецца рысь, застыла на галінцы сава, падрыхтавалася да скачка вясёлая вавёрка, а вось імкліва імчыцца дзік.

У работах М. Бяляева адчуваецца імкненне да прастаты, плаўнай цяжкасці ліній, выразнасці сілуэта, умеркаванай абагульненасці форм. Ён — мастак лірычнага плана. Глыбока адчуваючы матэрыял, Бяляеў дабіваецца ў сваіх творах пластычнасці, моцнага гучання і тэхнічнай завершанасці. Гэтым садзейнічае і сур'эзнае вывучэнне тэхналогіі і форм традыцыйнай народнай керамікі Беларусі.

Інтэрэсы мастака шматгранныя. У сааўтарстве з Фёдарам Зільбертам ён стварыў, напрыклад, серыю керамічных пласцін «Ураджай», «Палывод», «Эстафета», «Гусі-лебедзі», «Па вадзе» для гасцініцы «Турыст» у Мінску. Выкарыстоўваючы шмот і солі металаў, валодаючы арыгінальнымі прыёмамі работы, мастакі дабіліся высокай вобразнай выразнасці. Пастаянна працуе Бяляеў і над рознымі бытавымі прадметамі. Радуюць колерам, прыгажосцю сілуэта яго дэкаратыўныя вазы, прыцягвае ўвагу серыя невялікіх статуэтак у фарфоры («На каменьчыку», «Частушкі», «Птушка»).

Зараз, калі Міхаілу Бяляеву спаўняецца пяцьдзесят, паўстае пытанне: многа гэта ці мала? Для Бяляева — гэта ўзрост творчай сталасці, калі ўжо вызначылася мастацкая індывідуальнасць, калі мастак пасля доўгіх пошукаў, роздуму, жыццёвых назіранняў прыходзіць да значных абагульненняў.

Пасля заканчэння Маскоўскага інстытута дэкаратыўнага і прыкладнага мастацтва М. Бяляеў спалучае сваю творчую дзейнасць з педагогічнай работай у Львове; дзесяць гадоў назад ён стаў загадчыкам кафедры мастацкай керамікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Чалавек высокай культуры, ён здолеў зразумець і адчуць нацыянальныя рысы беларускай культуры, ацаніць традыцыі нашага народнага мастацтва. Тут, у Беларусі, стварае Міхаіл Бяляеў лепшыя свае творы.

Цяпер мастак працуе над серыяй дэкаратыўных скульптур «Беларуская сюіта». З поўнай падаставай можна спадзявацца, што яна, як і папярэднія работы, будзе ёмістай і па-сапраўднаму цікавай.

Ф. ВАЛАДЗЬКО.

НЯЎЖО вы мяркуеце, што ваша асабістае жыццё не складалася б іначай, калі б доктар Чэхаў, напрыклад, так і застаўся проста практыкуючым урачом?.. А калі б Пушкіна не забілі на дуэлі?.. А калі б Максім Багдановіч не захварэў на сухоты?.. А калі б Эйнштэйн не любіў скрыпку?..

Пагадзіцеся, кожны знойдзе для сябе не так ужо мала падобных «а калі б»...

КАЖУЦЬ, каларыт палотнаў Левітана значна змяніўся, бо мастак далускай пралікі ў тэхналогіі — грунтах, спалучэннях фарбаў і да т. п.

Значыцца, бачым левітанеўскія пейзажы інакшымі, чым яны паўставалі некалі перад вачыма сучаснікаў Стасова, Рэпіна, Урубеля...

Есць і такое: «каларыт» твора ў кантэксце эпохі. Гэта ўжо менш залежыць ад тэхналогіі.

Ад таго, што былі на Зямлі Някрасаў, Цютчаў, Блок, Маякоўскі, Купала, мы ў нечым істотным інакшым успрымаем пазію Пушкіна, чым яе успрымалі, дапусцім, Венявіцінаў або Бястужаў...

Уладзімір БОЙКА

МАЙСТЭРНЯ ПАД СОНЦАМ

...Я ТУТ БАЧУ СВОЙ КРАЙ

чом, зроблены з цвёрдага шмоту.

Задумліва-суровы, панурны і крыху насцярожаны «Брат Палаяшук». У ім чытаюцца воля, годнасць, неадольная сіла. Есць у ім штосьці ад казанскага лесавіка, які нечакана з'яўляецца з ляснога гушчару і гэтак жа раптоўна знікае, быццам растварачыся ў ім.

У Бяляева сваё бачанне прыгажосці — і свой почырк. Свае, не падобнае на іншыя, манера выканання. Мастак блукаў па лясках, ціхіх рачулках, глухіх азёрах; назіраў жыццё сучаснага Палесся. Паступова складваліся ўяўленні аб палескім краі, яго людзях, нараджаліся вобразы. Бяляеў спрабаваў увазіць духоўную сувязь пакаленняў, асаблівасці, самую сутнасць характару палешука. Углядаўся, слухаў, здзіўляўся, ляпіў, разбіваў ужо высахлую гліну, зноў ляпіў... Дзе мяжа паміж легендай і рэчаіснасцю, як перадаць жывую сувязь часоў, як паказаць усё гэта ў дэкаратыўнай пластыцы?..

Імкнучыся перадаць і абагульніць духоўны склад характару свайго сучасніка, Міхаіл Бяляеў стварае серыю работ, якія часам набліжаюцца да станковай скульптуры. Гэта прыгожая «Мазырчанка» ў характэрным беларускім дэкаратыўным уборах (тэракота, глянцаваны шмот), «Мара» (шмот, солі металаў), трохфігурная кампазіцыя «Дзяўчаты Сморгоншчыны». Углядаючыся ў гэты творы — выдатныя па вобразнасці, арыгінальныя па тэхнічным рашэнні, — нельга не адзначыць творчую смеласць аўтара. Яго алегорыі, сюжэтныя кампазіцыі можна паставіць у адзін рад з такімі партрэтнымі творамі Бяляева, як «Сястрычка» і партрэт дэлегаткі XVI з'езда ВЛКСМ Зінаіды Янчуковіч, у якіх мастак з вялікім майстэрствам і тактам здолеў увасобіць лепшыя рысы, уласцівыя нашай маладзі. Асабліва гэта ўдалася Бяляеву, як нам здаецца, у партрэце

ІНШЫ раз кажуць: чалавек уцякае ад адказнасці. Не, няпраўда. Не можа ўцячы. Жыццё раптам пакліча да адказнасці там, дзе той, хто спрабаваў уцячы, думаў, што ён у ціхай завадзі...

Кожны, хто жыве на гэтым свеце, поўнаю мераю адказны за ўсё, што адбываецца. І хто не ўцякае ад адказнасці, а ўскідае гэтую складаную і цяжкую ношу на плечы, — чалавек творчы, незалежна ад таго, у якой сферы чалавечай дзейнасці заняты.

Так, творчасць — гэта перш за ўсё адказнасць... Перад людзьмі і перад сабой.

ЖЫЎ ДЫ БЫЎ на свеце не так ужо даўно чалавек, якога звалі Уладзімір Скуйбін. З трыццаці чатырох гадоў жыцця чатыры аддаў пастаноўцы фільмаў — «На графскіх руінах», «Жорсткасць», «Цудатворная», «Суд».

Раздумваючы пра ягоную творчасць, адзін аўтар вельмі тонка заўважыў:

— Сюжэт — не забавка, сюжэт — жыццё чалавечэе... Не ведаю, ці акрэсліваў гэтак жа сваё намаганні сам Уладзімір Скуйбін. Але наколькі меней штампаў было б у мастацтве, калі б часцей аглядаліся на гэтую «формулу»: жыццё чалавечэе, а не забавка...

Твой сюжэт — твой учынак. І ты за яго адказны.

ДЫСГАРМОНІЯ ў мастацтве можа выступіць як форма праяўлення гармоніі!.. Калі яна, дысгармонія, падпарадкавана сэнсу твора, яго накіраванасці.

ВОСЬ ужо колькі гадоў, як памёр Валянцін Віктаравіч Волкаў.

З ноткі Ліма

ЭКСПЕРЫМЕНТ ПАЧЫНАЕЦЦА

Якое месца ў сярэдняй школе павінна займаць выяўленчае мастацтва ў агульнай сістэме эстэтычнага выхавання? Як удакладніць гэты выкладанне?

Гэтыя пытанні абмяркоўваліся вучонымі, мастакамі, настаўнікамі 12—22 ліпеня 1972 года ў Маскве на спецыяльным усесаюзным семінары, які прысвячаўся маючаму адбыццю цікаваму эксперыменту.

Справа ў тым, што з 1 верасня 1972 года 20 школ Савецкага Саюза пачынаюць працаваць па новых эксперыментальных праграмах. У тым ліку — дзве школы Беларусі. Абедзве на Гродзеншчыне: гарадская і сельская.

Эксперымент павінен дапамагчы разабрацца, чаму цяперашняя праграма не вырашае задач па эстэтычным выхаванні, пастаўленых перад сярэдняй школай. Гэта праграма мае характар папрадметнага малявання і спісачнага вывучэння твораў мастацтва. Яна арыентавана ў першую чаргу на засваенне і развіццё графічнай пісьменнасці. Многія ж не менш важныя задачы эстэтычна-

Разам з ім, між іншым, памерлі і падрабязнасці сустрэчы яго з Ільёй Яфімавічам Рэпіным.

Гэтая сустрэча адбылася некалі на акадэмічнай выстаўцы каля яго, Волкава, дыпломнай работы «Сусана і старцы». Спадзеючыся на памяць, я дэталёва запісаў яго расказ. Запомнілася толькі, што Рэпін станоўча паставіўся да волкаўскага дыплама, павіншаваў, пагаварыў з аўтарам.

Мабыць, водгук Рэпіна многае вызначыў у Волкаве-мастаку. Нешта істотнае вызначыў. І цяпер больш дэталёва распытаць пра тую сустрэчу няма каго.

Так вось і жыву з адчуваннем віны за колішнюю ляноту сваю і нерашучасць...

Не зразумейце гэта, як лямант: спяшаюцца пісаць мемуары!..

Гэта — пра іншае: пра неабходнасць верыць — ёсць рэчы, якія замест цябе ніхто не напіша, не запіша. І лянота твая абвернецца стратай не толькі для цябе аднаго...

НАВАПОЛАЦК. Нафтаперагонны завод. Хітраспляценні труб. Эстакады. Дзівосныя вежы.

ЭЦЮДЫ

Адчуваеш, быццам на Марс трапіў. Фантастычная графіка рэальнасці.

ШТО такое сапраўдны аўтапартрэт? Зразумець гэта памагаюць аўтапартрэты Кетэ Кольвіц. Асабліва той, дзе яна падтрымлівае лоб левай рукою. І левая вока яе ў ценю. Хаця нам здаецца, што мы яго бачым — таму што так пільна глядзіць на вас, міма вас і яшчэ некуды ў сябе правае вока.

Параўнайце гэты аўтапартрэт чалавека, які надзвычай многа перажыў (хапіла б на добры дзесятак біяграфій), з выкананым гэтай жа мастачкай на пачатку жыцця — у 1890 годзе, калі яна была зусім маладой.

Нават калі мы зусім не ведаем Кетэ Кольвіц — у аўтапартрэце прачытаем усю біяграфію. Не словамі, а пластыкай расказаную. І хіба ў дэталіх біяграфіі справа! Выяўлена біяграфія духу! Вынік жыцця!

Гэта і каментарый да біяграфіі мастачкі, калі мы гэтую біяграфію ведаем. Каментарый без слоў. Але з усёй магчымай у мастацтве мерай дэталізацыі пачуццяў і іх адценняў. Музыка графікі. І мелодыя гэтая — бы ў Бетховена...

Магутны інтэлект. Прыгожае стомленае аблічча. Прыгожы рот. Валявое ўсё ў абліччы і жаноцкае тым часам. А рука! Рука ў гэтым аўтапартрэце — балада працы.

Твар у ценю рукі. І ад гэтага высакародны лоб і штрыхамі намечаныя валасы — німб сівізны. Той сі-

палёту фантазіі, творчага прасторавага мыслення, умення ў вядомым адкрываць неведанае. А ўсё гэта ў немалявой ступені развіваецца менавіта на занятках выяўленчым мастацтвам.

Правільнай пастаноўцы ўсяго эстэтычнага выхавання ў школе і заклікана садзейнічаць новая эксперыментальная праграма па выяўленчым мастацтве. У ёй засяроджана ўвага на развіццё духоўнага пачатку як важнейшай задачы эстэтычнага выхавання чалавеча камуністычнага грамадства, развіцці і замацаванні радасці творчасці.

Новая эксперыментальная праграма зыходзіць з патрабаванняў праблемнага навучання. Прынцыповым чынам зменен змест праграмы. У ёй няма традыцыйнага падзелу на такія віды заняткаў, як маляванне з натуры, тэматычнае маляванне, дэкаратыўнае маляванне, гутаркі па выяўленчым мастацтве.

Праграма прадугледжвае пільна выдзяляць задачы: адлюстраванне на плоскасці, лепку, прыкладнае мастацтва, успрыманне рэчаіснасці, успрыманне мастацтва.

Эксперымент будзе праводзіцца ў два эта-

ва выхавання адсунуты на задні план. Чаму? Перш за ўсё таму, што няправільна вытлумачаецца «Выяўленчае мастацтва» як школьны навучальны прадмет. Вельмі многія настаўнікі і краўнікі школ бачаць у занятках выяўленчым мастацтвам толькі поле дзеяння для «таленавітых». Такі пункт гледжання настолькі ўкараніўся ў практыку, што настаўнікі адкрыта дзеляць клас на «здольных» і «няздольных», забываючы, што для асабліва адораных ёсць яшчэ гурткі, студыі, спецшколы. Бяда і ў тым, што сама метадыка выкладання выяўленчага мастацтва ў сярэдняй школе ў многім скапіравана з метадыкі, якая выкарыстоўваецца ў мастацкіх навучальных установах.

У выніку любімы прадмет усіх вучняў пачатковых класаў паступова становіцца любімым толькі асобнымі ў старэйшых. Выяўленчае мастацтва як навука прадмет траціць сілу ўздзеяння на духоўны свет школьніка.

Між тым, на ўроках выяўленчага мастацтва ў школе мы маем спра-

візны, за якой усё, пра што расказвае твар. Не, не проста твар. А як казалі ў старадаўнасці—лікі

Не так ужо багата ў сусветным мастацтве аўта-партрэтаў, пра якія можна сказаць, як пра гэты: раз-глядзець можна не толькі многа, доўга, але—бяскон-ца. І усё будзеш думаць пра прыныпова важнае ў чалавеку і ў чалавецтве. І будзеш адкрываць усё новае і новае ў гэтым, такім простым па сродках выканання, творы. Такім простым, як усё сапраўды вялікае...

Глядзіш—і адкрываеш усё новае і новае не толькі ў ім самім, але і ў сабе, у сваёй душы—такія ўла-да сапраўднага мастацтва.

Мабыць, у гэтым партрэце нешта істотнае і пра маё жыццё, зусім не падобнае на жыццё Кетэ Коль-віч...

Перад гэтым аўтапартрэтам—быццам перад мо-рам. Адзін за адным ідуць валы. Вось-вось вымахне дзевяты...

ЯК ХАЦЕЛАСЯ Б трапіць на выстаўку малюнкаў Эдуарда Багрыцкага! Уяўляю сабе гэтую выстаўку, чытаючы такія важкія, такія жывапісна рэльефныя радкі паэта. Але, на жаль, ад яго малюнкаў амаль нічога не засталася. Большасць згублена. Захаваліся толькі скупыя радкі тых, што бачылі: «мудрагелі-гня насякомыя, дзівосныя птушкі, так дзіўна падобныя да чалавека, які іх намалюваў... Імклівыя малюнкi, якія ўражваюць сваёй вернасцю натуре...»

АДНОЙЧЫ Пятроў-Водкін сказаў: «Чорнае мора апраўдвала сваю назву: грабяні хваль, якія блішчалі ад сонца, былі чорныя ў іх заваротах, як чарніла».

Я таксама бачыў такое, але вось ніяк не мог дакладна вызначыць словам. А ён вось проста сказаў: грабяні былі чорныя ў заваротах, як чарніла...

Айвазоўскі аднойчы паспрабаваў перадаць гэтую чарнату ў карціне, прысвечанай нараджэнню буры. Карціна, кажучы спецыялісты, не атрымалася. Можна менавіта ад таго, што злоўжываў у ёй чорным?..

КАЛІ ў пісьменніка цяжасці ў адносінах са сло-вам, дык у мастака-жывапісца—з колерам.

Таямніца слова—слова ў кантэксте. Таямніца ко-леру—колер у суседстве з астатнімі.

Таямніца каларыту. Таямніца ўзаемадзеяння і ўза-емнага адштурхоўвання. Таямніца кантрасту. Сёння многія (асабліва маладыя) мастакі, мне здаецца, па-гарджаюць пазнаннем гэтых таямніц. Ці не ад таго глядач інстынктыўна не прымае тое, што можна бы-ло б прыняць, калі б яго было вырашана ў колерных адносінах не насуперак законам колеру, каларыту, тону. Не насуперак тым законам, якія мучылі Пят-рова-Водкіна: «колерам праўляецца культура жы-вапісца, ніякімі дэкаратыўнымі намаганнямі не зац-няць яму ўбодства розуму, волі і пачуцця, калі такія ў ім у наяўнасці,—колерам выдаць яго густ і схільнас-ці характару, а ў першую чаргу пакажа ён, мала-досць або азызласць нясе жывапісец гамамі сваіх колерных скаля». *Уладзімір Мархель*

Дакладна так і праявілі — слова выдае схільнасці яго характару, яго густ, яго маладосць або друз-ласць.

ДОБРАЯ ПАРАДА — Аляксандра Яшына: «Бойся гладкапісу. Няхай і каструбаватая думка, але—свая... Свой вобраз... Сваё вытлумачэнне таго, пра што ін-шыя напішучы па-свойму... І старайся, каб твае каст-рубаватасці не правільны, бо менавіта ў іх можа быць тваё зерне...».

пы да 1980 года. Пер-шы этап — у 1972—1975 гг., другі, які мяркуецца зрабіць ма-савым, — у 1975—1980 гг.

Па новай праграме «Вяўленчае мастац-тва» ў школе ўводзіцца з першага па дзевяты класы па дзве гадзіны на тыдзень. У нацыя-нальных школах — з першага па адзінацца-ты.

У 1—3 класах адна дадатковая гадзіна ў тыдзень уводзіцца за кошт урока працы. Гэ-та вельмі своєчасовае рашэнне, таму што многія тэмы вяўлен-чага характару ўведзе-ны ў праграмы працы і разглядаліся ў першую чаргу з пункту гле-джання рамства, а не з пункту гледжання спецыфікі мовы таго або іншага віду ма-стацтва.

У 4—6 класах ад-на дадатковая гадзіна ў тыдзень уводзіцца ў расклад звыш сеткі. Гэта мера пакуль што часова і не павінна выклікаць якой-небудзь перасцярогі аб перагру-жанасці дзяцей. Як па-казалі эксперыменты ў шэрагу зарубежных краін, увядзенне ў сет-ку раскладу дадатко-вых гадзін па эстэтыч-

ных дысцыплінах не толькі не зніжае пасля-ховасць па ўсіх астат-ніх дысцыплінах, а на-адварот — павышае яе. Так, у Венгрыі ў экспе-рыментальных школах штодзённа ўводзіліся ў расклад заняткі па музычных дысцыплі-нах. Пасляховасць вуч-няў аказалася вышэй-шая, чым у кантроль-ных класах, а на ўро-ках матэматыкі раз-губленасць вучняў рэзка знізілася. Падоб-ныя эксперыменты (але па вяўленчым ма-стацтве) праводзіцца ў Польшчы і таксама даюць станоўчыя вы-нікі.

У 7—10 (7—11) класах дзве гадзіны ў тыдзень уводзіцца за кошт факультатываў.

Эксперымент пачаў-ся. Першы рашучы крок па распрацоў-цы новай экспе-рыментальнай прагра-мы зроблен. По-спех будзе залежаць у першую чаргу ад таго, наколькі хутка адбу-дзецца псіхалагічная перабудова адносіў на-стаўнікаў, кіраўнікоў школ, бацькоў да но-вай трактоўкі задач і мэт прадмета «Вяў-ленчае мастацтва» ў школе. Цяжасцяў на-перадзе няма, але іх неабходна пераадолець. Во вырашаецца задача дзяржаўнага значэння.

І. ШЭШКА, старшы выкладчык малявання Гродзен-скага педагагічнага інстытута імя Янкі Купалы.

Спачатку — нават дотыку баяцца... А потым крыл размах усё шырэй.

І нашы вочы ўсмешкаю іскрацца На тварах падростаючых дзяцей.

Фота Ул. ЛУПЕЙКІ. (БЕЛТА).

А СНОўНАЙ мэтай майго апошняга наведання Цэн-тральнай бібліятэкі АН Лі-тоўскай ССР былі біблія-графічныя росшукі нека-торых матэрыялаў «вяс-ковага лірніка» Уладзі-слава Сыракомлі (Людві-ка Кандратовіча), якія пры жыцці паэта публі-каваліся ў перыёдыцы, а пасля чамусьці былі за-быты. Удалося, напрык-лад, адшукаць рэцэнзію Сыракомлі на першы том збору народных ка-зак, аповесцяў і гутарак А. Глінскага «Wajaz polski», выдадзены ў Вільні ў 1853 годзе. Рэ-цэнзія сведчыць пра тое, што «вясковы лір-нік» глыбока цікавіўся пытаннямі збору і дасле-давання беларускага фальклору.

Не ўтрываю я, каб не зазірнуць і ў рукапісны адзел бібліятэкі. У роз-ных фондах тут захоў-ваюцца аўтаграфы і ру-капісы асобных твораў паэта, а таксама частка ягонай эпістальнай спадчыны.

Сыракомлеўскія матэ-рыялы гэтага аддзела, як быццам, усе ўжо вядомы і ўведзены ў навуковы ўжытак нашымі даслед-чыкамі. Але ж ці усё магло трапіць на вока.

І вось у выніку пра-цяглых пошукаў у карта-тэцы натрапіў, здаецца, на нешта цікавае. Два лісты Сыракомлі. Невя-домыя!

Першы адрасаваны Зыгмунту Заштаўту ў Мінск. Пра адрасата Сы-ракомлі мы ведаем толь-

З АРХІВНЫХ ПАЛІЦ

ДВА ЛІСТЫ СЫРАКОМЛІ

кі тое, што быў ён савет-нікам Мінскага губер-нскага праўлення, спраба-ваў пісаць, разы два дру-каваўся ў краёвай газеце «Кур'ер віленскі». Адна карэспандэнцыя З. Заш-таўта, змешчаная на старонках «Кур'ера» 9 ліста-пада 1862 года за под-пісам «Z. Z.» была напі-сана ў сувязі са смерцю Сыракомлі. У ёй расказ-валася пра ўшанаванне памяці слаўтага земляка ў Мінску.

Аднак вернемся да ліста Сыракомлі. Быў на-пісаны ён у Вільні 24 са-кавіка 1859 года. «Няз-мерна важнымі старонка-мі для гісторыі, — піша Сыракомля, — з'яўляю-цца гэтыя дробныя, на першы погляд эфемер-ныя, справядачы пра та-варыскае жыццё пэўнага горада; я збіраю іх з розных гарадоў і колькі год». Дарэчы будзе ска-заць, што ў 1857 годзе часопіс «Гэка віленскага» апублікаваў вялікі гісто-рыка-краязнаўчы нарыс паэта «Мінск», але, як ві-даць з ліста, Сыракомля працягваў збіраць звест-кі пра жыццё краю і добра вядомага яму Мін-ска, каб дапоўніць ужо зробленае.

Цікава, што ў лісце Сыракомля імкнецца растлумачыць Заштаўту свае патрыятычныя па-чуцці. Паэт жыў тады ў падвіленскай Барэйкаў-

шчыне і ў Вільні бываў часта, а ў Мінску—толь-кі наездамі. Таму Заш-таўту, мабыць, здавала-ся, што, пасылаючы свае мінскія матэрыялы, ён тым самым вымагае ад «вясковага лірніка» боль-шай увагі да Мінска. Сваімі сумненнямі Заш-таўт, напэўна, падзяліўся з паэтам. Гэта выклікала прызнанне Сыракомлі: «Ці мог бы я гневацца, што падазраеце мяне ў аддачы перавагі Мінску перад Вільняй? Мінск я люблю як сталіцу пра-вінцы, дзе нарадзіўся, Вільню — як сталіцу май-го краю, не ўмею адроз-ніць гэтай любві ад дру-го. Зрэшты, палеміка аб тым, хто больш любіць край, да дрэнных выні-каў прывесці не можа. Калі б мне загадалі аба-вязкова на Вас гневацца, дазволілі наклаці кару, то я пакараў бы Вас жа-даннем дасілаць мне ўсе свае артыкулы пра Мінск».

Завяршаючы ліст, Сы-ракомля просіць свайго карэспандэнта шырэй пі-саць пра Мінскі тэатр, а таксама ўказвае на не-абходнасць асвойвання тутэйшых аўтараў «з дра-матычнай крытыкай, каб яны не пагарджалі публі-кай і адчулі годнасць свайго прызначэння». Ён адзначае, што «тэатр у народным пытанні мае важнае прызначэнне».

А цяпер — пра другі ліст, дакладней, запіску, пасланую вядомаму польска-беларускаму эт-нографу, выдаўцу-рэдак-тару газеты «Кур'ер ві-ленскі» Адаму Кіркору. У ёй Сыракомля высвят-ляе некаторыя непаразу-менні, якія ўзніклі пры публікацыі ў «Кур'еры» яго артыкула, прысвеча-нага памяці мастака Він-цэнта Дмахоўскага, ура-джэнца Ашмянскага па-вета. Вось поўны змест запіскі: «Бачу, любімы Адаме, як гневаешся і ціснешся, што я так рас-пісаўся пра Дмахоўскага. Рэч вырасла пад рукую. Здавалася мне, што нель-га было абясціся халод-най заметкай пра чала-века краёвага, чалавека, з якім мы з'елі пуд солі і ў якога не было іншых заган — толькі недахоп грошай. Прабач мне, пра-шу, а ўжо друкуй, як ёсць, нават добра б не разбіваць артыкула на два нумары. Твой Люд-вік». 2 сакавіка 1862 го-да, на дзевяты дзень па-сле смерці В. Дмахоў-скага, артыкул быў на-друкаваны ў газеце. Пра-чулае слова пра талена-вітага мастака, многія карціны якога ўвекавечы-лі журботныя закуткі Бе-ларусі, было данесена да землякоў, як хацеў таг- «вясковы лірнік».

Уладзімір МАРХЕЛЬ.

РАДКІ З ПІСЕМ

на прыступачы да самастойнай творчай працы.

Ул. ДЗЕМІН.

□ У ліпені ў Вуда-Кашалёўскі раён выязджалі артысты Гомельскага абласнога драматычнага тэ-атра. Спектакль «Хвалі пад намі» па п'есе Л. Сінельніківа, пастаў-лены рэжысёрам Г. Вага, быў па-казаны на калгасных і саўгасных сцэнах.

Р. КАЗЛОВА.

□ У Гродзенскім культасветву-чылішчы адбыўся чарговы вы-пуск. Трыццаць дзевяць кіраўні-коў мастацкай самадзейнасці хут-

□ Краю савецкі, новыя людзі, песняй вітаю я Вас». Так называ-ецца тэматычная выстаўка, пры-свечаная 90-годдзю з дня нара-джэння Я. Коласа, якая разгорну-та ў Парэжыскай сельскай бі-бліятэцы. На выстаўцы — творы Я. Коласа і кнігі пра Коласа. Ня-даўна тут праведзена калектыўная чытка кніг «Незвычайныя сце-нажы» С. Александровіча, «Колас расказвае пра сябе» М. Лужаніна і некаторых апавяданняў народ-нага песняра.

П. СІЛІВОНЧЫК.

□ Днямі ў Рэчышчым гарадскім доме культуры адбыліся два на-цэрты салістаў Кіеўскага тэатра оперы і балета Імя Т. Р. Шаўчэнка

пры ўдзеле народнага артыста ССРСР Юрыя Гуляева і народнага артыста Украінскай ССР Канстан-ціна Агнявога.

У суправаджэнні інструменталь-нага ансамбля артысты выканалі народныя песні.

І. САВІЦКІ.

□ Хлеббаробы калгаса «Вальша-вік» Чэрыкаўскага раёна прымалі ў сябе артыстаў Беларускай дзяр-жаўнай філармоніі. Выступленні спевакоў, салістаў балета, акраба-таў, цікавыя канферансы зрабілі пра-граму канцэрта цікавай і разна-стайнай.

І. СУРМАН.

Вітаўтэ

ЖЫПІНСКАЙТЭ

ДВА

АПАВЯДАННІ

АДНОІЧЫ, слухаючы па радыё парады вядомага ўрача, Самсонас Кацінеліс даведаўся яшчэ пра адно дзівоснае адкрыццё медыцыны XX стагоддзя: няма лепшага лякарства ад усіх хвароб, чым звычайны бег трушком! Трушок, тлумачыў доктар, не толькі абнаўляе чалавека, не толькі вяртае яму выдатнае самаадчуванне (калі ён калі-небудзь такое меў), але і малодзіць фігуру... Калі бяжыш трушком — на сценках крывяносных сасудаў не адкладваецца халестэрын, а той, які адкладаўся раней, — не ўтрымліваецца на месцы!

Гэта здавалася так проста, пераканальна, блізка, што Самсонас, глянуўшы ў люстэрка, ужо не пазнаваў сябе: прымы, са стрыманай усмешкай, з выпучанымі грудзямі каралеўскага пінгвіна... Ён нават увіў сабе, што адтае ад поезда; поезд адыходзіць, а ён — пінгвін у добрым настроі, гоніцца за ім, даганяе, ускочвае на дах і па дахах вагонаў блыць у вагон-рэстаран, дзе па-каралеўску сьнедае...

На вуліцы імжэў нудны

асенні дожджык, — але гэтай пераходна толькі падагнала рашучасць Кацінеліса. Ён адшукаў у хлеўчuku панонаны студэнцкія кеды, выцягнуў стары зліялы берэт, нацягнуў палатаную вязанку і выбег на двор.

Пад нагамі хлюпала гразь, вецер зрываў з галавы берэт, выльгаць пранізвала да касцей. Кацінеліс звярнуў на пляцоўку каля пяціпавярхо-

— крыкнуў адзін з іх і пранізліва свіснуў.

— Што, дзеўкі гоняцца? — падкінуў другі.

Уздоўж фасада пяціпавярховага дома грывнуў выбух смеху.

А за адцігнутымі ўбок кухоннымі фіранкамі Кацінеліс бачыў хатніх гаспадынь. Іх Самсонас больш за ўсё баяўся: позіркi хатніх гаспадынь пранізвалі наскрозь.

пра сябе, ледзьве пераводзячы дух.

— Хто гэта такі? — пытаўся гледачы адзін у аднаго.

— Вось з таго дома... Быццам да гэтага часу здаваўся нармальным.

— Можа, яго шалены сабака пакусаў?

— Сапраўды, вочы як у вар'ята!

— Ха, ха, са штаноў пясок сыплецца.

«Забіце, засячыце — не адступлю! Не здамся! — спіскаў кулакi Кацінеліс. — Удыхнуць праз нос... нос... не страціць... э...» Ён ужо не бег, а таптаўся, як конь, запражаны ў манежы.

— Нядобра насміхацца, — уступіў пра з яго хтосьці. — Можа, у яго такая хвароба. Магчыма, ён дэённы лунацік?

— Не лунацік, а бык! Бегае ад сляпнёў сярэд белага дня, і толькі!

Самсонас ледзь стрымаўся, каб не схопіць і не прыдушыць бабку, якая вылезла наперад. «О жанчыны, жанчыны, дзе ваша хвалёная пяшчота, дабрата, пабляжлівасць?» — прастагнаў ён у думках.

— Так, так, ён ужо трох жонак кіннуў... гэты самы! — паўтарала, вылезшы наперад, другая.

— Качалкай бы такога! — ваўлічча зашумелі жаночыя галасы.

— Чортавы бабы! — падтрымалі Кацінеліса двое мужчын.

— Свой свайго здалёку бачыць!

Самсонас кружыў і кружыў на сваім — пакутлівым шляху. Сілы яго пакідалі, у скронях стукала. Аблівала то

халодным, то гарачым потам, у вачах памутнела... Ён ведаў толькі адно: нельга адступаць, вельмі позна адступаць... трэба бегчы трушком да таго часу, пакуль... пакуль... пакуль...

Раптам усходняя трыбуна стадыёна рассунулася, і на поле ўступіў міліцыянер.

— Што тут адбываецца? — строга спытаў ён і падышоў да Кацінеліса. — Грамадзянін, што вы тут робіце? Чаму парушаеце грамадскі парадок? Хто за вамі гоніцца?

Самсонас кацеў спыніцца, адвесьці міліцыянера ўбок і па-сяброўску, як мужчына мужчыну, усё растлумачыць. Аднак ногі яму не падпарадкоўваліся — яны валакліся і валакліся, а губы звяла суртарга.

Міліцыянер павярнуўся да натоўпу:

— Хто ведае грамадзяніна? Хто дасць тлумачэнне?

Тут быццам закружыў віхор: жывы стадыён раптам рассунуўся ў бакі, рассыпаўся. Людзі пусціліся бегчы, падскокам, не паварочваючыся; пасярэдзіне выгатанай пляцоўкі засталіся толькі Самсонас і міліцыянер.

Самсонас ужо не бег па грузе, а ваўчком круціўся вакол сябе. Ён быў амаль без памяці, калі пачуў загад «тпруу!» — можа, са свайго нутра, магчыма, з боку — і ўпаў непрытомны...

Праз месяц ён зноў стаў перад люстэркам у сваёй кватэры. На яго глядзёў змарнелы хваравіты чалавек: упалыя грудзі, нервова дрыжачы падбародак, зведзеная паралоном нага... Так альбо інакш, прадказанне доктара збылося: Самсонас не пазнаваў сябе...

ТРУШКОМ

З ЦЫКЛА «САМОНАС КАЦІНЕЛІС»

вага дома — іншага месца не было.

Ён стараўся бегчы так, як раіў доктар: высокая ўскідваючы калені, шырока размахваючы локцамі, удыхаючы паветра праз нос, выдыхаючы праз рот і не нахлілючыся. Ён бачыў, як у воніах пяціпавярховага дома, быццам грыбы, вырастаюць твары. Па ўспацедай спіне Кацінеліса прабеглі мурашкі. Ногі мiмаволі стараліся звярнуць далей ад цякаўных позіркаў. «А што потым? — спытаў ён сам сябе. — Адступіць — не вярнешся... Няхай сабе глядзюць; паглядзюць і самі затрухаюць...»

Пакуль ён гэтак разважаў, на балконы выкаціліся хлопцы ў адных сарочках — глянуць на нябачанае дзіва. Пускаючы цыгарэтны дым з атлетічных грудзей, яны адзекліва сачылі за намаганнямі Кацінеліса, які цяжка соп.

— Цісіні на тэмп, стары!

«Ведаем, знаёмы з такімі, — гаварылі яны. — Гэткія жонанак у магілу заганяюць, а самі як жарабцы! Апалонікам, апалонікам іх па хрыбце!» Яны і сапраўды размахвалі апалонікамі, і па спіне Самсонаса зноў прабеглі мурашкі.

Прахожыя таксама не маглі не спыніцца і не глянуць на цырк. Збягаліся, сыходзіліся з усіх бакоў — быццам апавешчаныя зызывалам; ужо здалёк заклапочана пытаўся:

— Што там? Апельсіны?

— Не, гавораць, жонка мужа нажом парнула...

— Глупства! Чалавек бульдога дрэўце!

Бегавую дарожку Самсонаса акружыла жывая людская сцяна; тыя, хто спазніўся, вешаліся адзін на аднаго, ствараючы жывыя трыбуны, перад якімі ні жывы ні мёртвы, кружыў Кацінеліс. «Удыхнуць праз нос, выдыхнуць праз рот і не страціць упартасці», — паўтарыў ён

не ўтойваючы непакою, запытаў мужчына ззаду ў мяне. З-пад яго пінжакі выдаць былі голыя грудзі: з сарочкі ён паспеў зрабіць цудоўны мяшок.

— Трыста! — быццам сякерай адсекла я.

Ён толькі з цяжкасцю праглынуў сліну.

У гэты час загрымела, загрукатала, забарабаніла, і рабочыя ўцягнулі гару талерак. За ёй — другую. Трэцюю. Увесь магазін быў завалены талеркамі — іх белізна сляпіла вочы. За ўвесь свой век я не бачыла столькі талерак у адной кучы. Звар'яцелі яны, ці што?

— Вам колькі? — запыталася прадаўшчыца.

— Мне?

— Вам, вам.

За прылаўкам задрыжала сцяна. Відаць, там таксама складвалі горы талерак. Скрозь грукат я ледзь пачула свой тонкі, варты жалю галасок:

— Мне адну талерачку... Самую маленькую...

— Калі ласка.

— Якая вялікая! — здзівілася я. — Мне і палавіны хапіла б.

— Вам адрэзаць ці адламаць? — паслухліва спытала прадаўшчыца.

Я дурнавата замiргала.

— Нядобра здэкавацца з чалавека, — зрабіў вымову прадаўшчыцы галагруды. — Існуе такое паняцце: годнасць пакушніка, — дадаў ён, развязваючы мяшок і націгваючы сарочку прама на пінжак. — Жартам тут не месца.

— Не разумею, чаго вы ад мяне хочаце? — надзвычай здзівілася прадаўшчыца.

— Яна яшчэ пытаецца! — абурэўся апрануты ў сарочку. — Пайшла!

Мы выйшлі ўдваіх, а ўслед, салідарызуючыся з намі і зашпільваючы плашчы, пінжакі і курткі, паспешліва выбеглі некалькі дзесяткаў пакушнікоў.

ПРАБАЧЦЕ, што даюць? — запытала я ў чалавека, які стаў у самым канцы чаргі.

— Талеркі.

— Талеркі...

Чарга стаяла вялікая, а талеркі мне былі непатрэбны зусім.

— Вы крайняя? — звярнуўся да мяне ззаду мужчына.

— Як быццам... — буркнула я.

— Дык я за вамі.

— А я — за вамі, — падскочыла да яго нейкая дзяўчына.

За мной выцягнуўся доўгі і шчыльны жывы частакол.

«Чаму б мне не купіць адну-дзве лішнія талеркі? — цявроза падумала я. — Запаслівы бліды не церпіць. Тым больш, што яны вельмі б'юцца».

Чарга прасоўвалася ледзьледзь. Людзі куплялі талеркі тузінамі. Белыя іх горкі раставалі на вачах.

«Вазьму не адну і не дзве, а як належыць, шэсць», — рашыла я.

Нейкая мамуля даверху нагрузіла талеркамі дзікучую каляску і падштурхоўвала яе. Каляска жаласна рывела спружынамі.

АП'ЯНЕННЕ

«Калі ўжо браць, дык цэлы тузін, — адзаклылася я, слухаючы рыпенне спружын. — Толькі б мне хапіла!».

Я са страхам глянула на горкі талерак, якія хутка зніклі. Наўрад ці дастанецца мне.

«Лешы за ўсё было б узіць паўсотні, — раздумвала я. — Толькі не данясю, паб'юцца...»

Чалавек, што стаў перада мной, разгарнуў мяшок, пацыты з палаткі. У такі мяшок можна схаваць цэлую фабрыку посуду.

— Прабачце, — падцягнула я яго за рукаў, — ці няма ў вас выпадкова лішніх га мяшка?

Ён нават не адказаў — падышла яго чарга.

У мяне бліснула выратавальная думка. Я зняла

плашч, завязала яго рукавы, зашпіліла гузікі — выйшаў прыстойны паўмяшок!

«Што ў ім не змесціцца, — падумала я, — пакладу ў прыпол. Спадніца шырокая».

Аднак чалавек з палаткай так папрацаваў над горкай талерак, што ад яе засталіся варты жалю рэшткі.

«Не толькі прастора і час, але і чалавечая прагнасць бізнежылі!» — з горьчучу раздумвала я, назіраючы, як ідзе ён, сагнуўшыся, быццам нагрузіўшы воз на плячы.

— Колькі вы возьмеце? —

Мал. Віталіоса СУХОЦКІСА (літоўскі часопіс «Шлуота»)

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце унутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателі БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 32-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЉОБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.